

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

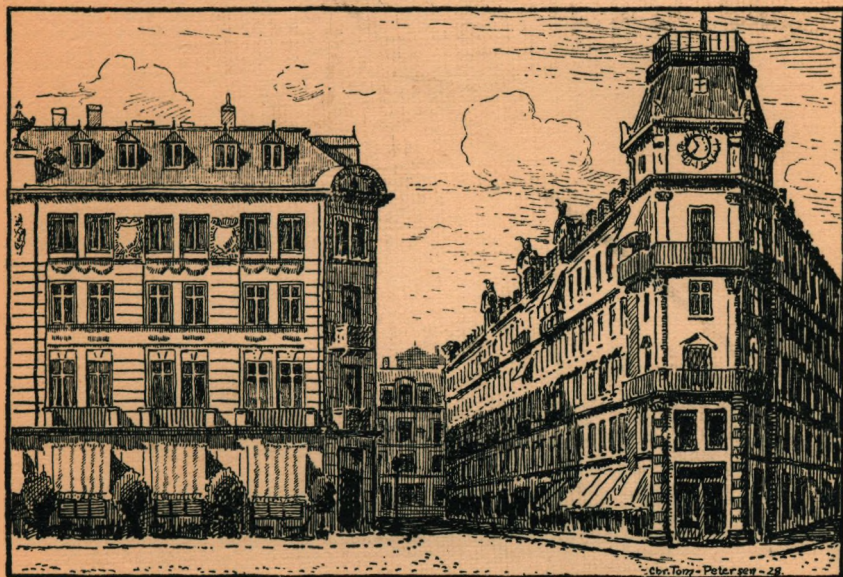
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SVEND LEOPOLD

ERINDRINGER

FRA MIN UNGDOM

H. ASCHEHOUG & CO. · DANSK FORLAG

KØBENHAVN MCMXXXVIII

SVEND LEOPOLD
ERINDRINGE I
FRA MIN UNGDOM

H. ASCHHOUG & CO. · DANSK FORLAG
KØBENHAVN MCMXXVIII

1.

Mine Forældres Hotel — »Leopolds Hotel« laa i Hovedvagtsgade, Nummer seks, i den korte sølle Gade, der gaar fra Kongens Nytorv hen til Ny Østergade.

Gaden ligger ligesom i Skygge for det store »Hôtel d'Angleterre«, og paa den Side af Gaden, hvor mit Hjem kom til at ligge, naaede Solen sjældent hen.

Paa Sommereftermiddage kunde der i de høje Stuer, med Altaner udfor, være en Skumring, som om der hverken eksisterede Sol eller Sommer, men kun denne besynderlige Dæmring, der følte dobbelt, naar man kom henne fra det sollyse Kongens Nytorv.

Dette Hotel var ikke desto mindre af Skæbnen bleven udset til at være et Hjemsted for en stor Kreds af Skandinaviens betydende skønlitterære Personligheder. Man boede lige op ad Byens Strøg og mærkede dog intet til Larmen, Sporvognenes Klemten og den store Byes mange forstyrrende Lyde.

Sandsynligvis har den ene Forfatter anbefalet Hotellet til den anden, og i de fjorten Aar min Far havde Hotellet, samledes der indenfor mine Forældres Vægge næsten alle de Forfattere og Forfatterinder, der var med til at skabe den realistiske Litteraturepoke, der daterede sin Oprindelse fra Georg Brandes' opsigtsvækkende Forelæsninger i atten hundrede og én og halvfjers.

København var i de Aar en Litteraturby som aldrig senere.

Der taltes og diskuteredes om Litteratur. Problemer blev sat under Debat baade i Bøgerne og paa Teatrene, Bladene ofrede lange Spalter paa Anmeldelser, og den store Litteraturkritiker, der i de Aar boede nede i Havnegade, drog Forfattere fra hele

Skandinavien ned til København, Beundrere og Meningsfæller, der kom for at afæske ham hans Dom og overbebyrde ham med en Syndflod af Manuscripter.

Mellem Hovedvagtsgade og Havnegade udspandt der sig en levende diplomatisk Forbindelse, og det kunde hænde, at selve Mesteren kom over Torvet for at hilse paa én eller anden skandinavisk Notabilitet, der lige havde faaet pakket sine Kufferter ud og stillet Blækhuset frem paa Skrivebordet.

Jeg var kun ti Aar dengang, og slet ikke inde i Litteraturens Mysterier, men jeg lærte tidligt at se op til berømte Mænd og Kvinder, og jeg mente, at et Menneske, der kunde skrive en tyk Bog og faa et Stykke frem paa et Teater, ogsaa maatte være noget mere end andre almindelige Dødelige.

Jeg forstod dunkelt, at der var Liv og Røre paa Parnasset, og at der i Havnegade, Nummer 55, levede en fremragende Litteraturkritiker, om hvis Navn Striden stod og Bølgerne gik højt. Hans kritiske Enevælde strakte sig lige fra Nordkap til Ystad, fra Gjedser til Upsala. Han var meget paa Tale i mit Hjem, naar Hotellets Gæster sad omkring det store Spisebord og drøftede den danske Litteratur og dens Fremtidsmuligheder, og jeg stod ofte ved en Dørsprække og undrede mig over, at en nyligt udkommen Bog i den Grad kunde faa voksne Mennesker til at tage paa Vej, saa at det lød, som om Verdens sidste Dag var kommen.

Ellers havde jeg nok med at sørge over mit tabte Paradis, de grønne Skove ved Vejle, der nu laa saa langt borte, den blaa Fjord, der laa og glitrede i Solskinnet derovre, og Engene, der var gulplettede af Kabelejer om Foraaret, saa at den ene skinnende gule Blomstertue lyste ved Siden af den anden, helt ud imod Synskredsen.

Jeg havde nu Kongens Have lige omkring Hjørnet, og jeg gik straks derhen og undrede mig over den gamle skyggefulde Have med de dybe Lindealléer og aarhundredgamle Kastanie-træer henne omkring det røde Slot. Der saa jeg den første

Bronzestatue i mit Liv, en Statue af en berømt Mand, og det var netop ham, der havde skrevet min Barndoms Æventyr, den berømteste af dem alle.

København var dengang, det var i atten hundrede og fire og firs, kun en begyndende Storstad.

Den havde ikke mere end to hundrede og tredivetusinde Indvaanere, og man var meget stolt over, at man havde faaet revet næsten alle de gamle skønne Volde ned, og at der nu var bygget et europæisk Pragthotel og et europæisk Forlystelsesetablissement lige udenfor den gamle nedrevne Vesterport. Hotellet, der var bygget sammen med et Teater, og som saa overmaade prunkende ud, med en lueforgylt Wienerrestaurant, og Stukprydelser paa Façaden, hed »Hotel Dagmar«, og Forlystelsesetablissementet, hvor der var Taganlæg med Solsejl og pompøst udstyrede Kafélokaler, hed »National« og vakte megen Undren i Byen, fordi det saa langt overgik de gammeldags Schweizerkaféer, hvor Guldaldertidens Koryfæer havde siddet og læst deres »Fædrelandet« til en beskedent Kop Kaffe.

Alt i Byen var ellers Opkomst og højt spændte Forhaabninger.

Med en Slags Medynk saa man de sidste Rester af Voldenes grønne Poesi forsvinde, den hvidblomstrende Kirsebærgang nede ved Stadsgraven, og de gamle knortede Ælme oppe paa Bastionerne, hvor der stod irrede Kanoner i et sandt Flor af gule Fandens Mælkebøtter. De skyggefulde Alléer deroppe fældedes, Træ efter Træ, Terrainet planeredes, og over den nu fuldkomment raserede Vesterbros Ravelin strittede Vingerne paa Luciemøllen over den allersidste Rest af Vestervold.

Forsvundet var Filosofgangen med de mange Minder fra det attende Aarhundrede, og Vesterport med sine Sandstenspyramider og opretstaaende Mørsere. Men man havde faaet et moderne Pragthotel i Stedet, og der var mange, der mente, at København først nu var paa Højde med de store Verdens-

byer ude i Europa. »Hotel Dagmar« var Stadens Stolthed og Symbolet paa de nye Stortider, som man med Stolthed og bypatriotisk Ærgerrighed gik imøde. Kaféen syntes mange et rent Under af Pragt og Skønhed. Der blev spillet paa Orkester derinde af et veritabelt Wienerkapel, medens Folk sad og drak deres Kaffe ved smaa runde Marmorborde, og der var tunge vinrøde Fløjelsportiører, som hang ned fra lueforyldte Stænger i pompøse Drapperier.

Man begyndte nu ogsaa at modernisere den gamle By og stille Statuer op af berømte Søhelte. Niels Juels Statue blev afsløret i det nye Gammelholmskvarter, som man var meget stolt af, fordi Gaderne var lige som tegnede efter en Lineal og Husene yderst moderne med Stukkaryatider og Renaissanceornamentik omkring Vinduerne. Etatsraad Meldahl hvævede sin Kobberkuppel over den genopbyggede Marmorkirke, hvis Mursten og Kalksten nu maatte træde i Stedet for Jardins fornemme graa Marmor. Men Kirken blev dog omsider til Virkelighed, og selv om meget kun blev Imitation, smigrede det dog Tidsalderen, at det blev den, der fik en Døm ud af en gammel smuldrende Ruin.

Paa denne Tid udsendte det europæisk-radikale »Politiken« sit første Nummer, den første Oktober 1884, og man ventede sig i den Anledning meget af aandeligt Frisind og friske Briser ude fra den store Verden. Den nye radikale og fremskridtsvenlige Tidsalder havde nu omsider faaet det europæisk orienterede Organ, der ganske skulde gøre det af med den indeklemte og stagnerede danske Atmosfære, der havde vejet paa det kummerligste i det gammeldags og hensygnende »Fædrelandet«. Tre Aar før havde denne Veteran af et vel-tjent Dagblad, der nu gik ind, mistet sin éngang saa berømte Redaktør, Carl Ploug, der, krænkert og misfornøjet med den nye Tid, havde trukket sig tilbage til Privatlivet, brydende fuldkomment med et Slægtled, der troede altfor meget om sig selv, og altfor lidt om ham, der dog i Fyrrerne havde været med til

at løfte Ungdommens Banner, baade som Digter, Politiker og Skandinav.

Med Carl Plougs Bortgang faldt den sidste af de gamle aandelige Bastioner, og den forbitrede og halsstarrige gamle Herre kunde nu ikke længer staa i Vejen for den frembrusende og hensynsløse nye Tidsaand, der navnlig havde sit Tilhold i »Politiken«s radikale Spalter.

Der blev i disse Gennembrudsaar talt meget om Europa i København, som om det var en lige nylig opdaget Verdensdel, de Gamle slet ikke havde kendt noget til. Ved Europa forstod man nærmest Paris, og Folk, der aandelig talt var kommet udenfor Voldene, yndede at kalde sig selv for »Europæere«, fordi de stræbte at være paa Højde med, hvad der foregik i Byen ved Seinen, der i Danmark stadigt var Mønsterbyen for al menneskelig Aandskultur.

Den tredje franske Republik, hvor der forøvrigt foregik mange politiske Skandaler, opfyldte alles Interesse, og man saa nu dybt ned paa det foregaaende Slægtled, der havde levet altfor længe højt paa de store Minder fra 48 og den Louis-Philippeske Tidsæra. Endnu gik der i Frederiksberghave forunderlige ældre Herrer omkring med besynderlige bredskyggede høje Silkehatte og Flipper udenfor enhver Mode. Disse bedagede Gentlemen, der bevægede sig omkring i Gangene med megen gammeldags Værdighed, var de sidste Veteraner fra Folkefrihedens store Tid, og de saa da ogsaa ud, som om de ønskede, at Verden var bleven staaende ved de dengang indvundne politiske og kulturelle Resultater. De holdt til, med Stædighed, i den gamle Mindehave, og naar de gik hjem til deres respektive Villaveje, lignede de stilfulde Skygger fra en Fortid, der nu uhjælpeligt var omme.

Man var paa den Tid ogsaa meget for det Internationale, og Kongresser hørte til Dagens Orden. Hele Byen talte om den store internationale Lægekongres, der afholdtes i August Maa-

ned 1884, og hvor Europas berømteste Læger blev feterede paa alle Maader og biograferede i alle Byens Aviser.

Der blev afholdt en Banket for de verdenskendte Læger paa Christiansborg, og næste Dag kørte de notable Gæster ud ad Strandvejen og gennem Dyrehaven i aabne Wiernervogne, med Kudske og Tjenere paa Bukken, ombølget af Skovgæsternes begejstrede Hurraraab.

Det var paa de Tider, da en Wiernervogn var al Luksus' Top-punkt. En Køretur i en nedslaaet Wiernervogn, med to hvide Heste for, regnedes for noget næsten opsigtsvækkende, da de der sad i Vognen paa en Maade demonstrerede deres Formuesforhold paa denne næsten altfor udæskende Viis.

Det regnedes ogsaa for mondænt at køre ned gennem Strøget i en Hestedroske, med nedslaaet Kalesche. Man gav Kudskens Ordre til at køre meget langsomt, og saa nær Fortovet som muligt, og man yndede da en flot tilbagelænet Stilling, mens man i god Ro og Mag betragtede Fodgængerne gennem et glimtende Monocle. De Ældre holdt ikke af at se Ungdommen køre omkring paa denne Maade, og naar en Far fik Øje paa sin Søn, elegant tilbagelænet paa Hestedroskens røde Plyshynde, øjnede han ogsaa med det samme mørke Udsigter for Danmarks Fremtid. De Ældre var fulde af mange Betæneligheder, hvad Ungdommen angik, og den purunge Student fik alvorlige Paahold om ikke at gaa i Casino, hvor der i de Aar blev givet parisiske Operetter, som »Lykkebarnet« af Audran, hvor man for første Gang i København saa Masseoptrin af Kordamer, der fra Logerne blev lorgnettede af kjoleklædte unge Herrer med hvide Atlaskesveste.

Den europæisk inficerede Ungdom, der efter Evne søgte at efterligne unge Feuilletonister som Peter Nansen og Herman Bang, ofrede næsten alle sine Lommepenge paa Drosketure gennem Byen, og Toppunktet af udfordrende Elegance i Parisersstil var at tage en Dame med i Drosken paa en langsom Tur ned ad Østergade. Naar saa saadan en Dame ovenikøbet laa

paa Ryggen med en stor rød Parasol over en blomsterprydet Hat, var Forargelsen i den europæiserede By da ogsaa derefter, og man kom paa de Tider meget let i Folkemunde for letsindig Opførsel, naar man ikke var, som Folk var flest. Det var derfor en af Ungdommens væsentligste Opgaver at forarge Borgerskabet, der ikke kunde naa hen til Højbroplads uden at faa den ene Sindsbevægelse efter den anden.

Byen var ogsaa yderst kongeligsindet, paa den Tid jeg kom til Staden, thi man saa hele Dagen igennem kongelige Kareter med skarlagensrøde Kudske og Tjenere paa Bukken køre frem og tilbage i Bredgade og paa Strøget. Det var Christian den Niendes Kavallerer og Dronning Louises Hofdamer, der aflagde Visitter og gjorde Indkøb i Butikkerne, og Folk bukkede og nejede, hvad enten det var Herskaber eller Hofdamer. Blot man saa de røde Kudske flamme frem i Solskinnet, kom man i Sindsbevægelse og ønskede at udvise sin Loyalitet. Om Formiddagen saa man de russiske og engelske Prinser og Prinsesser, der var inde fra Fredensborg for at gøre sig bekendt med Byen i en smuk Solskinstime. Man sagde, at de kedede sig meget derude i det hvide Sommerslot ved Esromsø, og derfor var saa ofte inde i Byen. De gik i Tivoli om Eftermiddagen, og den russiske Kejser, der var meget populær, tog, sammen med Prinsesserne, baade Ture paa Rutschebanen og i Ballongyngen, noget, man fandt var opsigtsvækkende for en enevældig Monark, der regerede over mere end hundrede Millioner Mennesker. Fra det hvide idylliske Fredensborg derude ved Søen og Gribskov udstraalede der en kongelig Glans, som forgyldte det hele Land med sine gyldne Straaler paa purpur-rød Baggrund, og Folk i Byen kendte Navnene paa enhver Prins og Prinsesse af Dynastierne Romanoff, Welf og Glücksburg.

De kongelige Børn var allesammen saa populære, at man strøg Titlerne og nævnede dem ved Fornavne, og da den russiske Kejser, Alexander den Tredje, for første Gang kom paa

Feriebesøg i 1883, bølgede hele det loyale København af røde Flagduge, og der var en saadan Trækken op med Vagtparader, en saadan Affyren med Salutskud ude paa Refshaleøen, at Ruderne klirrede og raslede i hele Frederiksstaden. Over hele Kvarteret glimrede det funklende nye Guldkors paa Tietgens Marmorkirke, og paa den nyligt indviede Alexander Newskykirke i Bredgade lyste de tre lueforgyldte Løgkupler saa festligt, som om man havde faaet et Glimt af selve Kejserens Moskwa til det europæiserede København.

Paa den Tid blev det ogsaa besluttet, ved en kongelig Resolution, at den gamle Helligesteskirke paa Amagertorv fra nu af skulde hedde Helligaandskirken, og alt hvad der var gammeldags og lugtede af Bedsteforældrenes nøjsomme og idylliske Tidsalder, søgte man at komme af med og skrive i Glemmebogen, enten ved at fikse det op paa moderne Viis eller ved helt at udrydde det.

Noget ganske nyt, men ogsaa for mange saare problematisk, var den Omstændighed, at Landets to første socialdemokratiske Folketingsmænd blev valgte i Københavns femte og niende Kreds. Mange mente, at det var Forvarsler om noget, som Efterkommerne haardt vilde komme til at fortryde. Man var af ganske Hjærte Royalister, og man saa ikke gærne, at den danske Rigsdag optog Medlemmer, der af Teori var imod det Bestaaende.

Største Parten af Københavns Befolkning var Konservative og Højkirkeligsindede, og man fejrede med stor Højtidelighed Hundredaarsdagen for Biskop Grundtvigs Fødsel ved et stort kirkeligt Vennemøde, hvor den alvorligtsindede Del af Befolkningen viste, at den stod Last og Brast med Fortiden og ikke agtede at afbryde Forbindelsen med det ældre danske Aandsliv.

Saa var det, at der, den tredje Oktober 1884, indtraf den store nationale Ulykke, at Christiansborg Slot brændte.

Det var, som om nu ogsaa Ilden vilde være med til at rasere

Fortidens Minder, der for de Reformivrige spærrede af for det Nyes Trivsel.

De nationale Minder om den grundlovgivende Rigsdag i 1848 brændte. Af den historiske Rigsdagssal, hvor Orla Lehmann, Tscherning og Monrad havde talt, blev der ikke andet tilbage end de forkullede Mure. Denne Sal, hvor Folkets nye politiske Æra havde set sin første Morgenrøde, tilintetgjordes i en Time, efter kun at have fungeret som Rigsdagssal i syvogtredve Aar. Man havde haabet paa, at den var for Evigheden, som den Grundlov, der havde skuet Lyset i dens festlige Rum. Intet reddedes. De skønne Bronzelysekroner, der havde lyst over Bluhme, L. N. Hvidt og de frisindede Grever Moltke og Knuth, smeltede ind i Flammerne, og de Borde, hvor I. A. Hansen og Balthazar Christensen havde siddet og udpønsket deres demokratiske Fremtidstanker, forsvandt i den kvælende Røg, der væltede frem fra Sal til Sal. De skønne antikiserede Gemakker, udsmykkede af Eckersberg og Lund, hvor alt mindede om Frederik den Sjette og hans Tid, blev Ildens Rov. De Gemakker, hvor Kong Frederik den Syvende havde røget sine borgerlige Merskumspiber med konstitutionel Resignation, den skønne Sal hvor Grækernes unge Konge modtog den afsatte Kong Ottos Krone af den græske Frihedshelt Maurokordatos, og hvor Kong Frederik havde sagt skønne Ord om Kongernes Styrke, der var Folkets Kærlighed — alt forsvandt uden at efterlade sig Spor. De Kabinetter i den nordre Fløj, hvor Grevinde Danner havde henlevet sine bedste Aar, ødelagdes totalt af Ild og Vand. Alt brændte helt ned til Grunden, og tilbage blev nogle sodsværtede Ruiner, der mindede København om, at det var lettere at komme af med de synlige Minder end at skabe nye af fædrelandshistorisk Interesse.

Jeg var dengang for ung til helt at kunne forstaa den dybe Sorg, der greb hele den ældre Generation. De Ældre syntes vel, at det, der nu forsvandt, havde en langt dybere Betydning end de nedrevne Volde, den nedbrudte Vesterport og de fjær-

nede Acciseboder. Ingen Indsamling til et nyt Christiansborg kunde nogensinde erstatte, hvad her var gaaet op i Flammer.

Medens det nye København stille voksede ud over Broerne, og Vesterbros og Nørrebros Sidekvarterer skabtes i disse Aar, følte de Gamle en Smerte over Slottets totale Forsvinden, der vel aldrig fortog sig. Der var for den ældre Generation kun ét tilbage at resignere og leve videre paa Minderne, som den radikale Ungdom ikke paa nogen Maade syntes at føle sig forpligtet overfor.

Senere har jeg forstaaet, hvilket Slag det maa have været for de Sidste af den gamle nationalliberale Kreds, disse værdige Herrer med paafaldende Flipper og Halsbind, der nu sad og skrev Erindringer og udgav Dagbøger fra Martsministeriets Tidsalder. Mange gik paa det Tidspunkt i deres Grave, og der fandt i de Aar den ene store Bisættelse Sted efter den anden, altid udgaaende fra Fruekirke, mens Klokkerne kimedede dæmpet fra Taarnet, uden at Samtiden kom synderligt ud af sin Sindsligevægt af den Grund.

De gik bort, de Gamle, fordi deres Tid nu var ude.

Man saa endnu dengang mange fornemme ældre Damer, der virkelig saa ud til at være gamle Damer fra kultiverede Hjem. De havde hvide Bukler ved Ørene og saa elskelige ud. De var altid ledsagede af en Frøken eller deres Pige, og de talte højere og distinktere end gamle Damer nu for Tiden. Man kunde antage, at de var lidt tunghøre. Allerede ved Halvtredsaaersalderens Begyndelse lagde de megen Vægt paa at se ærværdige og ærefrygtindgydende ud, og havde de én eller anden legemlig Skrøbelighed, lagde de ingeniunde Skjul derpaa, men demonstrerede den ved Hjælp af sorte Stokke, Klapstole og Siddepuder, som de førte med sig, hvor de viste sig paa de offentlige Promenader.

II.

Det tyndede ogsaa ud med de sidst levende af Koryfæerne paa det danske Parnas. I Fireogfirs døde Rasmus Nielsen, der dog havde overlevet sig selv i flere Aar, og Aaret efter døde Kaalund, der havde været Lærer nede paa Vridsløse, en Stilling, som jeg fandt besynderlig for en Lyriker af den efterromantiske Skole.

Jeg læste om disse Dødsfald i »Politiken«, og jeg maa sige, at hverken Kaalunds eller Rasmus Nielsens Bortgang gik mig synderligt tilhjærte. Jeg husker dog at have set én af vore Klassikere, en lille aparte udseende Herre med bredskygget blød Filthat, og det hvide Haar i en Bølge ned ad Nakken. Det var Digteren Hostrup, der boede paa én af Frederiksbergs Sideveje, og som ofte saaes vandrende afsted derude med en stor og mærkbar Paraply, som han benyttede som en Slags Spadserestok. Jeg vendte mig om og saa langt efter »Genboernes« Digter, der saa saa lille og ubetydelig ud, og som stavrede saa forunderligt afsted i sine rummelige Galosker.

Jeg har ogsaa set Konferentsraad H. P. Holst, den mindste af vore samtlige Klassikere, og maaske den eneste, som man tør gøre Rangen som Klassiker stridig. Han lever nu i Folkets Erindring under Benævnelsen — Epigon — og han har ikke gjort sig uværdig til denne tvivlsomme Hæderstitel i Litteraturen. Han var mæt af Dage og ganske udskrevet, da jeg saa ham i 1888, men han gik omkring i Gaderne og tog sig fornem og stilfuld ud som den sidste Overlevende fra den store Klassikertid, og han nød megen Anerkendelse og Hæder, da der nu ikke var andre end ham tilbage. Af hans Produktion, der paa den Tid næsten var glemt, huskedes dog »Den lille Hornblæ-

ser«, som jeg fandt var et noget tyndt Digterværk, og Sangen »Ved Vintertid, naar Skoven staar, med Rimfrost i de dunkle Lokker«, en Sang, som min Barnepige sang for mig ovre i Vejle, naar jeg ikke kunde falde i Søvn uden til en af Holst's Romancer. Baade Kongehuset og de danske Vaabenbrødre hædrede ham, og han var ved sin Død kendt som Landets første Kantatedigter. En Kantate af den gamle H. P. Holst var i det mindste altid sangbar, og der var ikke mange, der lagde Mærke til den magre Poesi, der i Reglen ganske sattes i Skygge af Hartmanns Musik.

En Dag saa jeg paa Kongens Nytorv et flygtigt Glimt af en lang, besynderligt udseende, Mand, af et noget gammeldags Ydre. Han gik over mod Vingaardsstræde, helt fordybet i sine egne Tanker. Han havde mange Bøger og Papirer under Armen, og han saa ud som en forunderlig fremmed og bizar Fremtoning mellem alle de andre, mere almindeligt udseende Mennesker. Han var øjensynligt af dem, der undgik Strøget, og hans Hat og Frakke havde da ogsaa en Form og et Snit, der vist maatte føres tilbage til Tredserne og Frederik den Syvendes senere Regeringstid. Det var Digteren, Gerson, den udødelige Digter til det berømte Børnerim: »En lille Nisse rejste«, der er saa indbanket i det danske Folks Bevidsthed, at det vel sagtens aldrig mere kommer ud af den igen. Paa dette lille uforgængelige Vers er hans Ry som Digter begrundet, og hans Navn vil muligvis leve, naar Konferentsraad H. P. Holst og lignende Talenter forlængst hører den evige Glemsel til.

Jeg ser ham endnu vandre ensomt afsted til sin triste Ungkarlebolig i en af Sidegaderne. Han kunde godt ligne en H. C. Andersen, set fra Ryggen. Andersen, som han var skinsyg paa gennem hele sit lange, stærkt forbitrede Liv. Men han opnaaede dog et uforgængeligt Ry i det mindre Format, og Gersons lille Nisse vil huskes, saa længe der er Børn i Danmark, og alt saa Interesse for, og Forstaelse af, smaa rejsende Nisser.

Ude paa Langelinie, hvor Folk altid stod og bukkede og

nejede for de kongelige Herskaber, der kørte forbi med røde Kudske og ringlende Seletøjer, paa deres daglige Promenadekørsel ud ad Kalkbrænderiet til, saa jeg en Dag Dronning Louise køre forbi, lille og skrøbelig, men af et paafaldende ungdommeligt Ydre, der fremhævedes af et yderst elegant lyslilla Brokadeoverstykke og en hvid Silkekapothat med en stor Esprit paa den ene Side. Jeg betragtede hende med sand Ærefrygt. Hun var jo ikke alene Danmarks Dronning, men ogsaa Moder til Grækenlands Konge og Ruslands og Englands Herskerinder. Hun gjorde et fornemt Indtryk. Den Dag sad der en meget gammel og sammensunken Dame ved Siden af Dronningen, en lille ældgammel Dame, der næsten sank helt sammen paa Vognpuderne. Den lille Dame var besynderlig hvidgraa i det gamle Ansigt, næsten blodløs, og hendes Haarbukler havde en forunderlig bleget og affarvet Kulør, der gav hende et Udtryk af noget afdøende og tidløst.

Det var Kong Frederik den Sjettes yngste Datter, Hertuginde Vilhelmine af Glücksburg, der var paa Besøg ved Hoffet, og som nu kørte ud ad Langelinie ganske som i attenhundrede og Tyverne, da hun kørte ved sin Gemal, Prins Frederiks Side. Hun lignede nu en Ruin. Hun var meget døv, men taknemmelig mod Forsynet, fordi hun havde naaet saa høj en Alder uden større Ulykker og Viderværdigheder. Hendes andet Ægteskab med Prins Carl af Glücksburg havde været lykkeligt, omtrent lige saa lykkeligt som hendes første havde været ulykkeligt. Hun levede nu i sine gode Minder fra Papas Tid, og hun holdt sig til »Prins Christian« og hans Familie, naar hun var i København, da samme Prins Christian jo var bleven Landets Konge i 1863. Efter Arveprinsesse Carolines Død var hun jo bleven lidt hjemløs i Hovedstaden, men det nye Kongehus viste den gamle Dame megen Ærbødighed og Hensynsfuldhed, og de Ældre i København sagde med Mindets Vemod, naar hun kørte forbi ved Dronningens Side:

»Se dér! Det er Hertuginde af Glücksborg — Frederik den Svend Leopolds Erindringer.

sjettes Datter! Det var ved hendes Bryllup i 1828, at Heibergs og Kuhlaus »Elverhøj« blev opført for første Gang.»

Det lød næsten utroligt, thi »Elverhøj« syntes de fleste et saa uhyre gammeldags og forældet Stykke, at man maatte tro, at den gamle Prinsesse var bleven formælet i Tidernes Morgenrøde.

Hun var nu den sidst overlevende af det gamle Dynasti, og som hun sad dér i Foraarsolen, lillebitte, og sunket ligesom ind i sig selv, gjorde hun et ærværdigt, men henvisnende, Indtryk af en gammel Kongestammes sidste, halvt udgaaede Gren, der allerede var mærket af Dødens Farver.

Hvor jeg saa langt efter den ærværdige Prinsesse!

Det var jo hende, om hvem min Mor havde fortalt, at Prins Frederik gav hende Ørefigener, naar hun truede med at gaa over og sige til Papa, hvad der foregik i Palæet. Prinsen gav hende Ørefigener, og hun gik da sporenstregs over til sin kongelige Papa i Palæet lige overfor, og med Strømme af Taarer beklagede hun sig over at være gift med en Prins, der ikke forstod hendes Følelser, men bankede hende, hvad hun ikke længer vilde finde sig i. Hun gik da ogsaa sin Vej fra sin uforstaaende Prins, der blev forvist fra Hoffet, og et Par Aar efter blev hun formælet paany med Hertug Carl, der bedre forstod at vurdere hendes kvindelige Følelsesliv, der alle Dage var yderst sart og ømtaaleligt.

Min Mor ejede et Par Guldnaale, sammenlænkede med en fin Guldlænke, som Prinsessen i sine ægteskabelige Trængselsdage havde foræret sin Kammerfrøken, Frøken Bevers. Lænken mellem disse to Guldnaale holdt endnu halvtreds Aar efter, skønt Ægteskabets Lænke var bristet allerede i 1837. En finere Guldlænke har jeg aldrig set, hverken før eller senere. Frøken Bevers havde ogsaa opbevaret den med yderste Pietet gennem Tiderne, thi hun havde været sin Prinsesse tro, og hun havde elsket hende i samme Grad, som hun foragtede den Prins, der gav hende Ørefigenerne.

Hvor ofte har jeg ikke holdt Prinsesse Vilhelmines spinkle

Guldnaale i min Haand, disse mysteriøse Naale, der hæftede mit Hjærte til den oldenborgske Kongestamme.

Den Dag, da det rygtedes i København, at den gamle Prinsesse omsider var død ovre paa Glücksborg, forekom det mig som en Tragedie, at det oldenborgske Stamtræ nu for stedse var gaaet helt ud, jeg blegnede, og jeg syntes, at jeg sad ganske ene, forraadt og forladt, under en helt udgaaet Krone paa et flere hundrede Aar gammelt Træ.

Hvor sværmede jeg ikke for det Danmark, der fik en saa sørgelig Afslutning i attenhundrede og fireogtrede. Allerede fra mit tolvte Aar gik jeg omkring og opsøgte enhver Plet i København, hvor der var det mindste Minde tilbage fra de Tider, der var de store Mænds, som jeg dyrkede med Ærefrygt og ungdommelig Andagt. Jeg gik meget paa Kirkegaardene i den Tid, og jeg opsøgte med Forkærlighed de Huse, hvor vore Klassikere havde kæmpet for deres Talent og deres Udkomme. Digterfyrsternes Hjem var Genstand for min Kultus. Jeg opholdt mig i ærbødig Afstand, men da jeg en smuk Sommeraften stod og stirrede, ligesom fortabt, ind i Johan Ludvig Heibergs og Johanne Luise Heibergs gamle Have ude i Søkvæsthuset paa Christianshavn, følte jeg mig saa overvældet af Minde og de gamle vildtvoksende Syrenbuskes søde Blomsterduft, at jeg næsten ikke kunde rive mig løs fra Fortryllesen. Højt oppe over mit Hoved lyste Guldkuglen paa Vor Frelsers snoede Spir, og den ene halve Time gik hen efter den anden, men ingen kom ud paa den hvidmalede Havetrappe derinde, og Stilheden i den lukkede Have var saa dyb, at man kunde høre Insekternes Summen over et Bed med røde Roser, der lyste i den sene Eftermiddagssol. Dér bagved disse gamle Ruder, der syntes at have et forunderligt indadvendt Blik, havde de to boet, der anelsesfuldt stod for mig som de ypperste Bærere af dansk Kultur, han, den klogeste og vittigste af alle Danske, og hun, den mest dragende og fortryllende af alle danske Kvinder. Jeg sværmede allerede dengang for Fru Heiberg. Da jeg

læste hendes Erindringer, tog jeg i den Grad Parti for hende, at jeg i flere Aar gik om og hadede Høedt og Phister, som jeg ikke mente, der var Frelse for i Æstetikens og den højere Morals Himmel. Jeg hadede af hele mit unge ufordærvede Hjærte alle de Digttere og Skuespillere, som hun hadede, og jeg saa op til hende som til et højere Væsen, der af højere Magter havde faaet Dommersværdet, for at hun som en ny Judith kunde svinge det med Fynd og Kraft i Teatrets holopherneske Verden. Hendes Erindringer var min Livbog. Den aabnede for mig en Skønheds og Sandhedsverden, hvor hun alene var det straalende og ubestridte Midtpunkt, fra hvilket alt Lys og alle Farvebrydninger udgik i flammende Straaler. Jeg læste disse Livserindringer som min Bibel, og jeg tror nok, at jeg tør sige, at jeg af denne store Skuespillerinde og Menneskekender lærte at vurdere Mennesker efter deres egne indre Kvaliteter og menneskelige Habitus. Hun skærpede min Retfærdighedsans, og jeg lovede mig selv, at jeg aldrig vilde gaa paa Akkord med det Lumpne i Livet, det Lurvede og det Usammenhængende i den menneskelige Karakter. Dette lovede jeg ved hendes Grav ude paa Holmens Kirkegaard, og da Heiberg og hans Mor hvilede i samme Grav, tog jeg dem med i mit højtidelige Løfte. Jeg blev Heibergianer med Liv og Sjæl og svor til de tre i Søkvæsthuset. Jeg kunde ikke for min Død udstaa alle dem, der i deres levende Live havde forbitret dem Tilværelsen med nidske Rænker og djævelske Trakasserier. Jeg fik et Horn i Siden paa mange Afdøde ved den Lejlighed, et Horn, der aldrig siden mistede sin Spids og Stødkraft. Hall fandt jeg var tvetydig af Karakter og fordægtig, og Fru Louise Phister ansaa jeg for at være tvetunget og intrigant. Hvor ofte gik jeg ikke om Eftermidagen til det Heibergske Gravsted, der laa lige i Nærheden af min Skole, Borgerdydskolen, paa Østerbro, og jeg bad til de evige Magter om, at jeg ogsaa engang maatte blive som en af hine, for hvem Sandhed var Kunstens og Livets højeste Maal.

Jeg gik ogsaa ofte ud til Kammas og Knud Lyhne Rahbeks Gravsted paa Frederiksberg Kirkegaard, men her var det kun Hustruen, der opfyldte mit unge Hjærte med dyb Pietet. Den gamle godmodige Belletrist havde jeg ikke særligt høje Tanker om, men den lille Kamma med de mørke livlige Øjne og det drilagtige Væsen elskede jeg ubetinget, fordi hun med sit aandfulde og skælmske Drilleri havde vakt saa mange slumrende Kræfter tillive paa det danske Parnas, hvergang Muserne lagde sig træt tilhvile og opgav Ævret.

Men engang, da jeg havde en Krone tilovers, købte jeg en Krans af mørkegrøn Thuja ude paa Kapelvejen paa Nørrebro, og jeg bar den med bankende Hjærte ind paa Assistentkirkegaard, hvor jeg anbragte den paa det hvide Marmorkors over Tavlen paa Søren Kierkegaards Grav. Jeg saa mig først forsigtigt om til alle Sider, før jeg skrævede over Gitret, og mit Hjærte bankede saa heftigt, at begge mine Hænder rystede af Sindsbevægelse. Tænk, om nogen i Gangene havde set mig i min pietetsfulde Virksomhed. Jeg var nu noget ældre dengang, vel sagtens seksten Aar, og jeg havde lige nylig læst den store Tænkens »Kristelige Taler«, men jeg syntes, at jeg maatte se for ung ud til at komme med Krans til den store Mands Grav, og jeg ængstedes derfor for, at man skulde tro, at jeg var i Færd med at tage den fra Graven for at anbringe den paa et andet Gravsted. Jeg gennemgik meget den Foraarsformiddag i de Dødes Have, men Kransen kom da paa sin Plads, og jeg gik i den kommende Uge flere Gange ud for at se, om den hang der endnu; den hang der, og jeg var meget stolt over, at det var *min* Krans, hvilket bibragte mig en hel Del Selvfølelse, da det dog ikke var givet enhver i min Alder at forstaa og beundre den fremragende Tænk.

Jeg ærede nu Kierkegaard en Tid og købte hans Bøger antikvarisk hos Magnus Hansen ved Nørrevold. Den Heibergske Indflydelse begyndte at faa sin Kommentar. Jeg lovede mig selv i mit stille Sind, at jeg vilde være en Kristen, noget, der

aldrig før var faldet mig ind, og jeg besluttede at tage selve Kierkegaard til Forbillede, da jeg mente, at Halvhed i Kristendom kun kunde være af det Onde. Den Dag Kierkegaards Forlovede, Fru Regine Schlegel var til Stede i Frue Kirke ved sin Mands Bisættelse, gik jeg, en halv Time før Højtideligheden, hen i Kirken for at se hende, der var Kvinden i Kierkegaards Liv, og som han havde tilegnet hele sit komplicerede Forfatterskab. Jeg gik lige op i Koret, hvor den blomstersmykkede Kiste stod, og da en lille sortklædt Dame kom hen til mig, og spurgte mig, om jeg kendte hende, tabte jeg for lutter Sindsbevægelse i den Grad Herredømmet over mig selv, at jeg glemte at svare paa den elskværdige Forespørgsel. Det var hende. Det var Regine. Jeg kendte hende straks. Hun var lille, og havde smukke brune Øjne. Jeg var stum, men jeg kunde ikke blive træt af at betragte hende. Hele hendes Forlovelshistorie passerede gennem min Tanke, og hvis Stumhed kan være talende i Livets højtidelige Øjeblikke, saa maa min have været det. Hun saa længe og vist paa mig, undrende, spørgende, og da jeg stadigvæk var stum, gik hun igen hen til sin Mands Kiste for at fæstne Kranse paa Laaget. Hele min Tanke var hos Søren Kierkegaard i denne halve Time før Geheimeraad Schlegel blev bisat, og jeg gik straks hjem til min Mor, og jeg sagde, rystende af Sindsbevægelse:

»Nu har jeg set Søren Kierkegaards Regine!«

»Hvad sagde du til hende?« spurgte min Mor, forskrækket, »du var vel ikke paatrængende? Husk, det var en Begravelse.«

»Jeg saa kun paa hende,« svarede jeg, »men hun spurgte mig, om jeg kendte hende, og saa tav jeg naturligvis.«

Dette fandt min Mor mærkeligt, at jeg ikke havde svaret paa saa berømt en Dames Forespørgsel, men jeg mente, at jeg ikke godt kunde lade Søren Kierkegaards Forlovede forstaa ved hendes Mands Bisættelse, at jeg kun kendte hende fra den danske Litteraturhistorie.

III.

Naar jeg havde læst mine Lektier, gik jeg ofte hen paa Amalienborg for at se op til Kongefamiliens Vinduer.

Foran Christian den Ottendes Palæ mindedes jeg den ædle Caroline Amalie, over hvis Død jeg havde sørget saa dybt i Vejle, og foran Christian den Syvendes mindedes jeg Caroline Mathilde og Struensee, hvis Henrettelsessted jeg ofte besøgte ude paa Østerfælled.

Jeg havde ogsaa en hel Del tilovers for den gamle Arveprinsesse Caroline, og hendes Gemal, Arveprins Ferdinand, og jeg gik derfor ofte ud i Bredgade for at se op til Palæets Vinduer, bag hvilke det elskværdige Fyrstepar havde henlevet deres rolige Liv. En Dame fortalte mig engang, at Prinsessen elskede sin Mand saa højt, at hun kun kunde se en Engel i ham. Han var og blev for hende hendes jordiske Engel, og da Biskop Martensen ikke helt kunde dele hendes ægteskabelige Sværmeri for den godmodige Prins, blev hun meget vred, og kaldte ham for Mortensen, noget Biskoppen tog hende meget ilde op.

Ude paa Rahbeks Bakkehus saa jeg, da der var Bakkehusudstilling, Oehlenschlägers Datter, Fru Marie Konow. Hun var gammel nu og noget svær, men endnu smuk og statelig, og hun lignede sin berømte Far i den Grad, at jeg blev stærkt bevæget ved at blive præsenteret for hende. Hun tog det nu mere roligt, og hun anede vist ikke, hvilken Hjærtebanken jeg fik, da jeg stod Ansigt til Ansigt med Datteren af ham, der havde fornyet den danske Digtekunst i Aaret 1803. Hvor lignede hun ikke Adam Oehlenschläger! Samme smukke, tro-skyldige, brune Øjne, samme kraftige sydlandske Ansigt, og

det elskværdige Udtryk af jovial Imødekommenhed, der var ejendommelig hos den med Aarene noget borgerligt udseende store Digter.

Hun gik saa hyggeligt omkring i de oplyste Rahbekske Stuer, ganske som om hun var hjemme, og hun kendte da ogsaa enhver Krog og enhver Vinduesplads fra Tante Rahbeks Tid. Aarene var kun gaaede i Mellemtiden, men ellers var alle Minderne der jo, og hun syntes vist i Grunden ikke, at det var saa grumme længe siden, Knud Lyhne og hans Kreds havde haft Aftenselskab i disse smaa lavloftede Stuer. Hun kunde huske paa en Prik, hvor Tantens Møbler havde staaet. Dér havde Sofaen staaet, og dér Kammars Bord med de mange Paparbejder. Dér havde hendes kære Tante siddet og skrevet sine Epistler med en hvid Gaasefjerspen, og dér havde den gamle Rahbek haft sin sædvanlige Plads, naar han sad og skrev sine Teaterrecensioner til »Minerva«. Hun kunde huske det altsammen, som om det var i Gaar. Dér henne ved det skraa Hjørnevindue plejede hendes Far at slaa sig ned, naar han kom paa Besøg med Christiane og Børnene, og den gamle Fru Konow gik omkring i de oplyste Stuer, som om hun ventede paa, at Rahbek og hans Kone skulde komme ind ad en Dør og faa lidt levende Liv ind i den trykkede Museumsstemning. Hun kunde huske alt fra de Dage, som vi andre kaldte den Rahbekske Periode, og der var dog gaaet over halvfjers Aar, siden Kammars livlige Stemme havde lydt her for sidste Gang.

Jeg ser endnu den gamle Dame gaa omkring derude, en værdig Matrone med det glatkæmmede nedredte Haar og den sirlige Kappe, der gav hende et saa gammeldags værdigt Udseende. Undertiden saa det ud, som om hun gik omkring og søgte noget, der nu var borte. Hun stod og faldt i Tanker paa en Dørtærskel, og det er jo kun saa rimeligt, at hendes Hu-kommelse kunde svigte, da Tanten var død i 1829 og Onklen i 1830. Tilsidst fik hun Plads inde i Onklens gamle Sofa, der

var udlaant til Mindefesten, og dér sad hun saa hele Resten af Aftenen, med et elskværdigt og fjærnt Erindringssmil, der ligesom gik bagom den løbende Tid. Hun sad og saa ud i de klart oplyste Stuer, hvor Mennesker gik omkring ligesom en Smule fremmede og vildfarende, da mange ikke helt var à jour med deres Oldeforældres Tidsalder, og hun talte om det forsvundne som om noget sælsomt Nærværende, der havde mere med Virkelighed at gøre end Døgnet Begivenheder. Det var rigtige Lys, der brændte i Kronerne og Stagerne den Aften. Der stod Lys paa det gamle brune Chatol, paa Konsolterne, foran Spejlene, og i alle disse mange levende Lys' Gen-skin sad selve Adam Oehlenschlägers gamle Datter dér og repræsenterede Frederik den Sjettes Tidsalder paa den mest indtagende og nydelige Maade. De Besøgende derinde kunde ellers nok se ud til at være fra Christian den Niendes Tid, de passede hverken til de gamle Møbler eller den fine gamle Digterdatter, der ligesom var kommet ind i en Assemblée fra en forkert Tidsperiode.

Den Aften saa jeg for første Gang to af Datidens største Skuespillerinder, og da jeg blev præsenteret for dem, følte jeg en højtidelig Gysen, fordi deres berømte Navne allerede ovre i Vejle havde lydt for mine unge Øren med selve den store Berømmelses mystiske Klang.

Den ene af disse Skuespillerinder var en meget statelig Dame, med et køligt Ydre, og en sonor og paafaldende klangfuld Stemme, der kunde faa en næsten barsk og guttural Bilklang. Hun behandlede det danske Sprog med megen Nøjeregnethed og Akkuratesse, og hun lod hvert Ord komme til sin fulde Ret, saaledes at alle Vokalerne blev aabne og lydelige, og Konsonanterne distinkte og skarptklingende.

Det var Fru Josephine Eckardt.

Den anden berømte Skuespillerinde var lille og gratiøs, hun havde sjælfulde blaa Øjne med et ualmindelig rent og ungpigeagtigt Udtryk. Stemmen var paafaldende melodios med en

sart klingende Timbre og næsten klokkeren Toneskala. Hun var levende og livlig af Væsen, uroligt ingenuagtig, baade hendes Tale og Bevægelser røbede en Gratie, der ikke var almindelig hos den Tids mere ugratiøse og realt anlagte Mennesker.

Hun hed Fru Betty Hennings.

Hun fremsagde for de inviterede Gæster Agnès Monolog i Molières »Fruentimmerskolen« med en ungdommelig Verve og et uskyldigt Skælmeri, der forbavsede alle, da Rollen havde været den fremragende Skuespillerindes Debutrolle i 1870, og det ikke var muligt for nogen at opdage den mindste Aftagen af disse ualmindelige Evner for Fremstillingen af den purunge Pige. Det var det unge Hjertes første sarte og uskyldige Bekendelser, et Hjertes første Opvaagnen, noget yndigt og tro-skyldigt, spædt og duftigt, som Duften af hvide Liljekonval-ler. Hun lignede ogsaa ganske en hvid Liljekonval, som hun stod dér mellem de to oplyste Stuer, lænende sig gratiøst op imod Dørkarmen, med Hænderne omme paa Ryggen, frem-sigende de Molièreske Vers, som om det var hendes eget unge Hjertes egentlige Sprog. Udtrykket i det fine og aandfulde blonde Ansigt, med de smaa Træk, vekslede uafbrudt, fra Skælmeri og Skalkagtighed, til klog Eftertanke og barnlig Uvidenhed. Hun var heltud den syttenaarige, og det saa vir-kelig ud, som om der engang imellem fløj en hastig Rødme op i hendes Ansigt, og som om de sjælfulde blaa Øjne røbede den unge Piges allerførste uklare Anelser om et vaagnende Kærlighedsliv.

Jeg havde ikke mine Øjne fra den store Kunstnerinde hele Aftenen, og jeg maa tilstaa, at jeg tilsidst helt glemte Adam Oehlenschlägers gamle Datter henne i den Rahbekske Sofa, hvor hun sad og ihukommende Eline Hegel, Emilie Rosing og den kongelige Scenes fornemste Pryd i Aarhundredets Be-gyndelse.

Jeg har sidenhen baade kendt og talt med næsten alle vore store Skuespillerinder, lige fra Anna Larssen og Oda Nielsen

til Betty Nansen og Sigrid Neiiendam, men alene Fru Betty Hennings foraarsslyse Stemme har haft den Poesiens skære og uberørte Klang, der er ren Melodi, og som bærer Bud fra et Sjæleliv, der kan give Udtryk for den allerførste spirende Forelskelse og dens rørende Blufærdighed og Ubehjælpsomhed.

Nu ved alle i Danmark, at det er Fru Hennings, som I. P. Jacobsen var forelsket i, i sin Studentertid, og at det var den unge Frøken Betty Schnell, som han har tænkt paa, da han skrev det skønne Digt »Asali«.

»Straaler mine Drømmesale.«

Da jeg den Aften gik hjem fra det minderige Bakkehus, under en funklende Stjernehimmel, laa det gule Oktoberløv føget sammen, udfør de gamle Døre, men fra alle Kammas Ruder lyste det ud i Mørket, og ved Søndermarken stod Maanen mellem de sorte Træer, den evig unge Maane, der er og forbliver den samme, hvordan Tiderne saa end skifter og Menneskene forandrer sig.

Men det kan altsaa ikke godt skjules for Efterverdenen, at jeg virkelig engang i mit Liv er kommet i Bakkehuset, og det sammen med en Dame fra den gamle Kreds — den yndige Marie Oehlenschläger, der endnu var yndig, trods sin fremrykkede Alder. Og jeg har altsaa hørt min egen Samtids største Skuespillerinde fremsige Molières Strofer i Kammas Rahbeks »Cabin«, dør hvor kun de udsøgteste af de udsøgte satte deres Fødder i Karen Margrethes Gulalderdage.

»O, Margaritha, Perle ren og klar,
med alle Hjærtets Fortrin, Aandens Dyder,
du var en Perle underbar,
du var, hvad os dit elskte Navn betyder.«

I min egen Tid har man jo ikke kendt synderligt til litterære Saloner. Naar lige undtages Fru Admiralinde Emma

Gads i Dronningens Tværgade, hvor den danske Fru Lennegren, Forfatterinden af en lang Række københavnske Lystspil og Causerier, i en Aarrække samlede en Kreds af Københavns Notabiliteter i sine gæstfri Stuer. Men nogen egentlig litterær Salon kunde Emma Gads gæstfri Hjem vel næppe kaldes. Poesien manglede nemlig, og skønt Fru Gad havde megen solid bon sens, og sad inde med de fortræffeligste menneskelige Egenskaber, kunde hun alligevel ikke blive nogen moderne Kamma Rahbek, da det Usigelige manglede, det, der forsvandt med Romantikken herhjemme, og som jo er selve Poesien.

Jeg husker, at Georg Brandes senere engang, midt paa Kongens Nytorv, beklagede sig til mig over, at der i hele København ikke fandtes det litterære Mødested for Forfattere, den Salon, hvor de, der betød noget i Litteraturen kunde samles og udvikle Tanker og Meninger. Jeg nævnede Fru Admiralinde Emma Gads Navn, men jeg kunde se paa hans Miner, at der i den store Kritiker stak noget af en dulgt Romantiker, thi han saa ud, som om han var forstemt over, at jeg havde misforstaaet hans Spørgsmaal.

»Kan *De* sige mig, kender *De* et eneste Sted i denne By, hvor *danske* Skribenter kommer sammen og *drøfter* deres Interesser? *Jeg* ikke!«

Jeg kendte heller ikke dette Sted, et Hjem som Rahel von Varnhagens, Henriette Hertz', Madame de Sévigné's, og Madame de Staël's.

Jeg følte undertiden stærkt Savnet af et moderne Bakkehus, men jeg tænkte: — mon ikke den store Kritikers berømte Arbejdsværelse nede i Havnegade er blevet Afløseren af de litterære Saloner, baade Fru Friederike Bruns, Kammas, og den Heibergske i Søkvæsthuset. Georg Brandes selv med hele hans sprudlende Meddelelsestrang og fænomenale Personalkendskab var ligesom et moderne fortøttet Udtryk for det, som de Gamle skulde have en hel Salon til for at gøre sig gældende.

Han fremfor nogen magtede den sjældne Kunst at kunne tale aandfuldt om Litteratur, paa den livlige og spirituelle Maade, der dyrkedes i de højeste Aandscirkler lige op til Fru Heibergs senere Aar.

Georg Brandes var sin Tids mest fremragende Causeur.

Han havde ligesom en hemmelig Berøring med det attende Aarhundredes Skønaander, de aandslivlige voltaireanske Skribenter, som ødslede med deres Vid og Kundskaber i lange Samtaler, og som gav Skatte bort i Ord og Indfald, der strøedes ud med grandseigneuragtig Sorgløshed. Han var vidfuld og skærende skarp i sine Domme, fuld af pikante Anekdoter, som en Voltaire eller en Diderot, og indtil det yderste videbegærlig og nysgerrig efter at faa saa mange Personalialia at vide som vel muligt. Alt dette var ligesom Reminiscenser fra Filosoffen fra Ferneys Aarhundrede, som han i sin høje Alderdom hyldede i sit store Værk om »Voltaire«, det Geni, som han aandelig talt stod meget nærmere end Shakespeare og Romantikerne. Hans Aand var reflekteret, helt anlagt for det Forstandsklare og Rationelle. Hans Vid var raillerende og sarkastisk, uden Lune, aandfuldt tilspidset og formuleret, og skærende igennem til den Kærne, der var Sandhed for ham. Alt hvad der var taaget og uklart var ham en Gru, og det Irrationelle og Mystiske veg han uden om som hine Encyklopædister omkring Aar 1780, der fyldte Paris' Saloner og Kaféer med deres spirituelle Konversation om alt, hvad der laa fremme i Aandens fulde Dagslys. Det var ikke til at undre sig over, at han følte sig som en Fremmed i Datidens København, hvor politiske Interesser opfyldte alle, Interesser, som han ganske stod udenfor. Han savnede en Salon, og da der ingen fandtes, maatte han i egen Person gøre det ud for én. Han var fremragende i Monologer, og kunde med sand Virtuositet genfremstille mangfoldige Menneskearters Tænke- og Talemaade. Han markerede det ejendommelige ved hver enkelt berømt Person, han havde lært at kende i sit lange Liv, og var det ikke netop elskværdigt, det

han havde at berette, saa var det i ethvert Tilfælde pikant og underholdende. Der stak altid lidt af en gammel Heibergianer i ham, han var ikke for ingen Ting født i Heibergs og Christian den Ottendes Tid. Som bekendt havde ikke Oehlen-schläger hans Bevaagenhed, og Grundtvig og hans Kreds var for ham alle Dage »terra incognita«.

De patetiske og kaotiske Genier gik han langt udenom. Han søgte Livet igennem at komme helt ind paa Livet af dem, der havde faaet Poesiens blaa Blomst i Vuggegave, men han blev i Grunden staaende ved en Heinrich Heine, som han vistnok overvurderede, og hans levende og sondrende kritiske Begavelse tillod ham kun at optræde som en Slags Blumist i Poesiens Have, hvor han snart var Blomsterkender, og stundom Havemand, men aldrig én af dem, der selv berigede Floraen med en skøn Blomsterkalk. Han havde aldrig Tid til med Taalmod at følge en Plantes stille Vækst, og en Blomsts næsten umærkelige Udfoldelse. Hans Natur var Utaalmodigheden selv. Han havde ligesom ikke Tid til at høre efter, naar andre vilde gøre sig gældende under Samtalens Løb. Han var jo selv det mundtlige Ords Mester, og han forstod den sjældne Kunst at skabe gode Tilhørere ud af meget talende Mennesker. Han ejede ikke Heibergs underfundige og fint ironiserende Vid, men meget af hans Sarkasme, og en Del af det, som H. C. Andersen fandt var »djævelsk« hos Forfatteren af »En Sjæl efter Døden«. Han tilgav aldrig dem, som han engang havde faaet noget imod, og han lignede ogsaa her Heiberg, der dog bedre kunde skjule sine Antipatier under den obligate aandsaristokratiske Maske. Hele denne Konversationsverve, der var den store Kritikers Særeje, blev sjældnere og sjældnere i de Kredse, hvor Brandes færdedes. Konversationens Kunst var ved at uddø hen imod Aarhundredets Slutning, og jo ældre Brandes blev, desto føleligere mærkede han, at de aandfulde og spirituelt konverserende Mænd og Kvinder blev sjældnere og

sjældnere. Det var ikke netop nogen Salon Christian den Niendes senere Regeringstid følte Trang til at skabe.

Til sidst blev den graanede Mester ganske ene om Talens vidfulde Kunst, der endte i den bitre og vrissende Monolog, ikke ganske en Timon fra Athen uværdig. Men den hele Tids-epoke var hans, og hans Navn det mest omstridte.

Jeg saa ham ofte, naar han kom over i Hotellet for at aflægge Visitter hos de skandinaviske Berømtheder, men jeg lærte ham først at kende efter mit nittende Aar, og mit Kendskab tiltog fra den Tid af med Aarene.

Han lignede ingen andre.

Han var den personificerede Vivacitet og Vitalitet.

Hans besynderligt forpinte Ansigtsudtryk var altid ligesom spændt og lyttende, omskifteligt og levende, overnervøst, og af en næsten overmenneskelig Aarvaagenhed. Han udladede ligesom Energi, hvor han viste sig. Ordene slog Gnister og Glimt ud af de Temaer, der kom paa Bane, og Sætningerne fik noget snerrende og stakkato over sig, fordi han var saa ivrigt optagen af, hvad der lige netop opfyldte ham. Han var altid meget beæret af sine mange fornemme Forbindelser i Rusland og Frankrig, Fyrster og Statsmænd, og jeg havde den Gang det Indtryk, at han, naar han rejste i Udlandet, var det straalende Midtpunkt i Sankt Petersborgs og Paris' litterære og politiske Cirkler, Omgangsven med Fyrst Kropotkin, og feteret Gæst hos saa eksklusive Skønaander som Edmond Goncourt og Grevinde Gabrielle Martel de Janville, der holdt litterær Salon i Paris og skrev under Navnet »Gyp«.

IV.

Da jeg kom til København, forstod jeg naturligvis ikke, ung som jeg var, Brandes eminente Betydning, men jeg hørte om hans mærkelige Indflydelse paa alle dem, der skrev Bøger, og da der rundt om paa Værelserne i min Faders Hotel sad berømte Skribenter, der stadig stod i Forbindelse med ham, kom han tidligt til at staa for mig som en meget indflydelsesrig Mand, som man helst maatte tage Stilling til, hvis man vilde have sig et anset Navn i Litteraturen. Han var en Slags Konge i Bøgenes Verden, og naar jeg om Aftenen gik ned i Havnegade, gik jeg længe frem og tilbage ovre ved Bolværket og saa op til hans Vinduer i Mezzaninen i den Hjørneejendom, der ligger paa Hjørnet af Nyhavn, og jeg undrede mig meget over, at der deroppe sad en Mand, der styrede hele det danske Parnas med sin Pen, en Mand, hvis Ord manges litterære Ve og Vel afgang af. Jeg vidste, at han havde flere Fjender end Folk i Almindelighed, men ogsaa Venner, der gik i Ilden for ham og troede paa ham som paa en Gud.

Der var i de Aar en ligefrem Kultus af Bogen, som aldrig før eller siden. En Litteraturens Mand var Genstand for hele Offentlighedens Opmærksomhed, og Litteraturen var en saare vigtig Faktor indenfor Samfundet, som alle Dannede burde og maatte tage Stilling til. Der var derfor mange Dannede i Danmark paa den Tid, og næsten alle kunde tale med om Litteratur, som de, der ejer Myndighed.

Jeg levede og aandede som Skolediscipel i denne Kultus, der satte Sindene i en saa lidenskabelig og betænkelig Bevægelse. Jeg havde ganske vist min Skole at passe, min Aritmetik, min Græsk og Latin, men det opfyldte mig dog mere at høre de

Ældre tale om Brandes end at sidde og fordybe mig i mit Pensum af den vanskelige Ovid, hvis »Metamorphoses« jeg ikke fandt nær saa tiltrækkende som den store Kritikers. Min Skolebestyrer var selve den store Filolog, Johan Ludvig Heiberg, der tilhører den berømte Heibergske Slægt. Jeg saa op til ham, fordi han, ikke alene bar et berømt Navn, men ogsaa, fordi han selv havde forstaaet at skabe sig sin Berømmelse.

Han lærte os at nære Veneration for den græske Oldtidskultur, og vi sled da ogsaa mægtigt i Homér og Herodot, Xenophon og Thukydid, men det græske Sprogs uhyre Vanskeligheder fordunklede dog meget Nydelsen af Værkernes æstetiske Indhold, som de fleste af Disciplene lærte at kende i tyske Oversættelser bag Rektorens Ryg. Der hang paa den ene Væg i Klassen et lille Billede af en gammel Guldalderdigter med et rart godmodigt Ansigt og venlige Øjne bagved Brillerglassene. Det var Borgerdydskolens gamle Elev, Ludvig Bødtcher, den gamle Anakreontiker, der boede hele sit Liv paa en Kvist i Sværtegade, hvor han i Løbet af en lang Menneskealder skrev de firsindstyve Digte, der har gjort hans Navn udødeligt. Jeg saa op til ham, skønt jeg undrede mig meget over, at hans Produktion kun var saa lille. Paa den Tid havde jo Holger Drachmann allerede udgivet flere hundrede Digte, skønt han kun var fyrretyve Aar gammel og stod i sin Produktions Midte. Vor Lærer i Kunsthistorie var Julius Lange, som vi nærrede en Slags Ærefrygt for, fordi hans Moder var en Søster til selve Frederik Paludan-Müller, hvis »Adam Homo« vi laante i Skolebiblioteket og fordybede os i ovre paa en Bænk i Østre Anlæg. Vi sad paa Birkehøjen og gjorde os fortrolig med de danske Klassikere, mens vi forsømte de græske, og jeg erindrer, at jeg hellere læste Heiberg end Aristofanes, Baggesen end Herodot. Allerede i min Skoletid fik jeg indpodet den dybe Respekt for alt, hvad der var Heiberg, en Respekt, der aldrig siden har forladt mig. Min Rektor var ganske vist kun en Descendent af en Broder til P. A. Heiberg, men Navnet var jo

baaret af den største af alle Heibergere, Danmarks vittigste og mest overlegne Menneske, ham, der satte sit personlige Præg paa en hel Tidsalder og stolt vendte det Publikum Ryggen, der igen vendte Ryggen til ham, da han bebrejdede det Mangel paa Intelligens og Forstaaelse af hans vittige Skrifter. Hvor ofte besøgte jeg ikke hans ensomme Grav ude paa Holmens Kirkegaard!

Jeg blev i mit Liv en Slags sildefødt Heibergianer, skønt jeg voksede op i den Brandeske Æra og var nær dens Kultussteder lige fra mit tiende Aar. Selv Vaudevillerne fandt jeg vittige, skønt deres Ry paa den Tid var temmelig afbleget, og jeg læste med Beundring Heibergs aandfulde Forsvar for »Vaudevillen som dramatisk Kunststart« paa et Tidspunkt, hvor man med et foragtede Skuldertræk vendte sig bort fra Hans og Trine, Ledermann og Klatterup, som tomme og tyndslidte Figurer fra Tyvernes Slutning. Jeg forbandt med Navnet Heiberg alt, hvad der var fint, klart og klogt, gennemsigtigt som Krystal, fornemt behersket, og overlegent korrigerende, og da jeg blev ældre, skrev jeg en Artikel »Johan Ludvig Heiberg som Opdrager«, som jeg gik op med til Edvard Brandes paa »Politiken«, der lod den trykke paa Bladets Forside, hvor den tog sig besynderlig ud som en Anakronisme midt i den realistiske Litteraturepoke. Georg Brandes imødegik da ogsaa straks min uforbeholdne Anerkendelse af hans store og navnkundige Forgænger, som han kaldte — »Fru Gyllemborgs Søn og Fru Heibergs Mand«, som om disse Familieforbindelser kunde være noget videre nedsættende for ham. Han skrev: »Man skulde forsværge, at der her er Tale om Heiberg. Han bliver hos Leopold en Eneboer, en altovervældende Forædler, en Storhed, som nutildags bittert savnes. Er det virkelig Fru Gyllemborgs Søn, Fru Heibergs Mand, som søges saaledes karakteriseret? Han er øjensynligt bleven grundigt omkalfatret efter et den unge Forfatter foresvævende Ideal.«

Jeg havde nemlig tilladt mig den Luksus at kalde Heiberg for en »Dannelsesaristokrat«, og jeg fik altsaa Svar paa Tiltale.

Jeg havde desværre ogsaa kaldt ham »en ensom Mand«, og jeg syntes, at Georg Brandes gav mig Ret, da han i sin Artikel skrev følgende:

»Heiberg havde i levende Live Oehlenschlägers Tilhængere, Soranernes Kreds, Grundtvigs store Flok, Sibberns Elever, Kierkegaards Beundrere, Hoedts Venner, de liberale Blades Redaktioner og disses Publikum imod sig. Først efter sin Død blev han et Par Aar forgudet, og, da hans »Samlede Skrifter« saa udkom, virkelig læst.«

Brandes syntes vist, at jeg roste den gamle Litteraturkritiker paa en altfor uforbeholden Maade, thi Heibergs Synder mod Heibel, Wagner, Hugo og Shakespeare blev i Brandes Modsvær svar givne til Pris for Offentligheden saa uforbeholdent, at man i Aaret 1903 maatte tro, at en Ignorant af stort Format havde været Folkets ledende Litteraturkritiker blot fyrretyve Aar før ham selv. Jeg følte mig som noget af en Martyr paa Johan Ludvig Heibergs Vegne, og det trøstede mig kun, at Georg Brandes selv havde adskillige Forsyndelser mod de Største i hans egen Tid paa sin Samvittighed, som f. Eks. Bjørnson, Bang, Gjellerup, Pontoppidan, Vodskov, Hamsun, Jørgensen og Johs. V. Jensen.

En Forfatter, Carl Evald, blandede sig ogsaa i den lille pikante Skærmydsel om den fremragende danske Kritiker. Han skrev:

»Litteraturens Døde tager Luft og Lys fra de Levende. — Der er mere levende Liv i Bøllernes Jargon end i Johan Ludvig Heibergs samtlige Dikkedarer.«

Hertil svarede dog Brandes ikke helt mal-à-propos.

»Dikkedarer som Udtryk for hin dog ikke helt uefne Mands samlede poetiske og prosaiske Skrifter er lige haardt nok. — Man kan forstaa og føle med Carl Ewalds Uvilje over den umaadelige Plads, som saakaldte Klassikere optager paa Scenen, uden derfor at dele hans Sværmeri for Bøllejargonem.«

Den Brandeske Kritik, der er et interessant Bidrag til Forstaaelsen af hans senere Stilling til hans Ungdoms Lærer og Forbillede, staar nu i hans »Samlede Værker«.

Professor Vilhelm Andersen har i sin kyndige Bearbejdelse af Peter Hansens danske Litteraturhistorie hentydet til den, idet han udtaler sin Beundring for Brandes overlegne Afgørelse af den lille pikante Strid om den store Johan Ludvig.

Professoren skriver om Brandes følgende:

»I hans litteraturhistoriske Artikler er Viddet som hos Heiberg Klarhed i Fremstillingen og en sjælden Sans for det rigtige i Opfattelsen — en Forening af Ædruelighed og Begejstring kalder han det (i en Tale paa Møen). Eksempel er en Artikel om Heiberg selv, hvem han sætter i Sandhedens smalle Midtlinie imod en moderne dansk Forfatters overdrevne Ros (denne Forfatter turde være min Ringhed), og en andens lige saa uforstandige Dadel. »Det er,« siger han, et Sted med et Billede fra Luther »daarlig Kritik at falde fra den ene Side af Hesten til den anden som en drukken Bonde.« Som Kritiker sidder Georg Brandes meget fast i Sadelen.«

Dette turde nu være Professor Andersens Mening om Sagen, der altsaa resulterer i en ubetinget Anerkendelse af den Brandeske »saddelfaste Kritik«. Som en Sancho Pansa, der følger sin Herre, ses her Professoren følge sin berømte Samtidige, der, højt til Hest, fægter for »Sandhedens smalle Midtlinie«, mens to arme Bønder fra Salamanca dratter ned fra deres smaa langhaarede Bjærgheste uden at opnaa andet med deres mange Dratninger end den periferiske Sandhed.

Jeg var en lang Tid stolt af at være Bonde fra Salamanca, jeg opnaaede jo dog min skjulte Hensigt, at minde de Glemte om, at der havde været Folk paa Bjærget før 1870.

Begejstringen for Bøllejargonen var derimod aldrig — og det maa siges til hans Ære — Georg Brandes Sag. Han hyldede som Heiberg Devisen »odi profanum«, og hans Stilling overfor Publikum blev da ogsaa med Aarene ikke saa ganske ulig dennes. Han havde tilsidst snart sagt hele Publikum imod sig, da han som religionshistorisk Kritiker, efter Professor P. L. Couchoud's berømte, men noget farlige Forbillede, lagde sig ud

med hele det lutherske Danmark, der ikke satte Pris paa hans ikke saa ganske saddelfaste Værker om Landets Religion. Der kunde Morten Luther være traadt til med sin erfarne Sentens:

»Det er en stor Daarlighed at falde fra den ene Side af Hesten til den anden som en drukken Bonde.«

Jeg blev imidlertid ved med at dyrke Heiberg, der var og blev for mig al Dannelses Ophav herhjemme. Jeg elskede ham, og øjnede derfor ikke den Gang hans utvivlsomme Fejl og Begrænsninger. Jeg havde et Billede af ham hængende paa min Væg. Det var et gammelt Staalstik af Bærentzen. Han lignede en Grandseigneur, en »prince de la litterature«, en født Fjende af Bøller og Dikkedarer. Jeg elskede at holde min Andagt foran dette Billede. Det hang mellem et Billede af Jens Baggesen og et af H. C. Andersen. Han saa fornem og kølig ud, med det fine og beaandede Ansigt, der røbede megen Læsning og megen Tænkning over det Læste. Hans Smil, et ubestemmeligt Smil, halvt ironisk, halvt skeptisk, var en hel Gaa-de at udgrunde. Hans roligt iagttagende Øjne, der saa lige frem, ligesom ransagende Beskueren, røbede et afgæret og afklaret Sjæleliv, der havde faaet Bugt med alle vulgære Lidenskaber, og som var naaet til Lys og Klarhed, i ethvert Tilfælde paa Litteraturens Omraade.

Han var en Storhed fra før den litterære Syndflods Tidsalder.

Af litterære Lidenskaber, vulgære Antipatier, inferiøre Rancuner, ofte af en temmelig utøjlet Art, var der derimod nok af i Danmark i min Skoletid. Der herskede ligesom et Slags aandeligt Interregnum. Som en Cromwell deklarerede Litteraturens Høvding sine Love, mens de sidste Tilhængere af det gamle Dynasti forfulgtes paa alle Maader som en Slags aandelige Jacobiter. Den nye Litteratur banede sig ny Vej i de Aar med Vaabenmagt, og Sejrene blev ikke vundne, uden at der gik baade Haartotter, ja, hele Skalpe med i Løbet. Da alle de gamle Klassikere var døde, paa Hostrup og Goldschmidt nær, gik Kampen nemlig løs mod de arme Epigoner,

som Rudolph Schmidt, Alfred Ipsen og Vilhelm Bergsøe, der blev erklæret for Bagstrævere og Ignoranter, Talentløse og Folkefordummere. I de Aar blev Sophus Schandorph derimod regnet for en Fornyer, en Nyklassiker, en nordisk Nederlænder og en Forfatter, »der havde vundet Almenyndest for sit Talent som for sin Karakter.« Som Cromwellske Soldater modtog Litteraturens »Ironsides« sine Ridderslag, og Karaktergivninger fra allerhøjeste Sted, mens Jacobiterne maatte fjæle sig, hvor de kunde finde Ly, uden at turde vove sig helt frem i Dagslyset.

Det gamle højt kultiverede Danmark laa ellers paa Sottesengen i disse Aar. Martensen døde i 1884, Kaalund i 85, Goldschmidt i 87.

Tilbage var kun Chr. K. F. Molbech.

Han var en Epigon i uafbrudt Nedgang.

Han var i den Grad hadet og afskyet for sit Epigoneri og sin ubøjelige Selvfølelse, at man kun nødigt taalte ham i de Levendes Tal. Som Censor ved det kongelige Teater havde han i den Grad opbragt det unge Danmark imod sig, at man skulde tro, at hans Liv kunde være i Fare. Han levede imidlertid roligt videre paa sin pæne blegstige Efterromantik, som den nye Skole fandt saa forkastelig, at man tiltroede ham lave Karakteregenskaber, som Smaalighed, Selvishhed, Misundelse og Forfølgelseslyst. Hans Tilværelse var en gêne, ligesom Vilhelm Bergsøes, der harmede sin Samtid ved at have de største Boghandlersuccesser, og den største Publikumsyndest i hele Tidsperioden. Han blev med megen Foragt regnet for en »Overgangsfigur«. Han manglede — efter Datidens radikale Kritik at dømme — Originalitet, Saft, Kræft og Sandhed, kritisk Sans og almindelig Menneskeforstand. En Forfatter, der sad inde med alle disse ubestridelige Fortrin for en Forfatter, var derimod Sophus Schandorph, der nuomstunder slet ikke læses mere, end ikke i Folkebibliothekerne. Han blev dengang beundret for sine livsfrode Egenskaber. Man saa en Litte-

raturens Jordaens i ham, man sammenlignede ham med Rabelais, og man kreerede ham til Klassiker for alle Tider. Man satte sin Lid til ham som Kraftkilde i Litteraturen. Hans saftige Anekdoter og Historier var landskendte. Hans nederlandske Ydre henrykte mange. Da han døde i Aaret 1900, gik han lidt efter lidt over til det Glemselens taagede Rige, som man havde dømt Chr. K. F. Molbech til, allerede i hans levende Live.

Om ham skriver en nulevende Litteraturkritiker, Professor Hans Brix, i sine »Danske Digtere« (1926) følgende kategori-ske Ord:

»Højlig elsket og hastigt forglemt.«

I min Skoletid kunde man vist umuligt have anet, at Schandorph, der af alle Moderne blev regnet for en Klassiker, skulde blive saa hastigt og aldeles forglemt. Vi, i Borgerdydskolen, troede jo, at han regnedes for en Udødelig, siden Dagspressen bestandigt bedyrede, at han vilde leve, saa længe det danske Sprog taltes. Jeg hørte, helt ind i min Skolestue, at den nyere danske Litteratur med ham var kommet saadan til Kræfter, at den svulmede af et Overmaal af Blod, saa at en Aareladning næsten var tilraadelig. Ved hans Begravelse, husker jeg, at Brandes holdt Talen ved hans Kiste.

Han sagde følgende profetiske Ord:

»Som Aand vil du vare, leve videre i Menneskesind og paa Menneskelæber, endnu i uoverskuelig Tid tiltale, glæde, vække Deltagelse, røre Hjærter og fremkalde Smil. — — Af Aand var du. Flammen vil fortære dit Legeme, saa Støv og Aske alene bliver tilbage. Men som Aand vil du fortsætte dit Liv.«

De Ord gjorde meget Indtryk paa mig dengang.

Naar Schandorph nu næsten ikke udlaanes mere i vore Kommunebiblioteker, og aldrig mere optrykkes paany, maa man sige om Georg Brandes Profetier, som om mange af Grundtvigs i sin Tid, at de ikke slog til, og at det ikke er i Profetiernes Opfyldelse, men i deres Optimisme, at Kraften ligger. Men hvad sker der ikke af Forskydninger og Sammenbrud, uforud-

sete Hændelser og Nyorienteringer i den danske Litteratur. Man kom senere, i Halvfemserne, ind i en nyromantisk Periode, og efter den ind i en nyrealistisk, og saa igen ind i en nyromantisk. Maaske Schandorph igen kan faa et Publikum, naar en Epigon som Molbech og en Underholdningsskribent som H. F. Ewald paany opstaar paa Parnasset, den nødvendige Baggrund for Talenter af Schandorphs Art. En Forfatter, som Herman Bang, der i Firserne ikke maatte regnes med mellem de førende Skribenter, er nu en folkelig Forfatter og regnes for Nyklassiker, men Skram og Dinesen, der hædrede som Gennembrudsmænd, hører vel kun Litteraturhistorien til.

Jeg saa i min Skoletid imidlertid op til mange af de Forfattere, der nu er glemte, fordi jeg jo ikke kunde ane noget om den næste Generations Idealer. Jeg mente, at det at skrive en Bog, som min Samtids første Kritiker fandt var levedygtig for alle Tider, maatte være noget af en Bedrift. Jeg troede tildels paa Profetier, og naar Edvard Brandes Skuespil blev opførte paa selve det kongelige Teater og blev udførligt omtalte og roste i »Politiken« Dagen efter, mente jeg, at saadanne Skuespil ogsaa vilde være levedygtige fem og tyve Aar efter, hvad imidlertid ikke slog til.

Mange Bøger, hvis Titler nu ikke engang kendes, blev dengang af Kritiken erklærede for at være gode Bøger, og da der aarligt udkom mindst ti saadanne gode Bøger, blev det i Løbet af ti Aar til hundrede, hvoraf de halvfems nu er helt glemte.

Jeg sagde med Thomas Carlyle:

»Mangt et Menneske lever som en Byrde for Jorden, men en god Bog er en fremragende Aands kostbare Livsblod, samlet og bevaret for at leve ud over Livet.«

Først senere hen i Livet har jeg tilladt mig at opøve en Slags Evne til selv at turde afgøre, hvilke Bøger, der er gode, og hvilke slette.

Jeg begyndte imidlertid min litterære Uddannelse med vore Klassikere, som jeg mente var »hors de concours«. Vore klas-

siske Værker laante jeg i Skolebibliotheket, der sorterede under vor Lærer i Dansk, Hr. Friis, en ældre, godmodig Mand, der ikke holdt af, at Drengene under seksten Aar læste Grundtvig, Kierkegaard, Staffeldt og Hauch. Vi ønskede derfor levende netop at læse disse fremragende Skribenter, som vi slet ikke syntes oversteg vore aandelige Kræfter.

Hr. Friis vaagede med Pietet over sin Bogskat, som var stillet op i et stort Skab med Glasruder, og da jeg udbad mig Staffeldts Digte i Liebenbergs Udgave, sagde han tørt:

»Laan væk, men du forstaar ham alligevel ikke!«

Jeg var forundret over denne Klassikers mærkelige Sprog og taagede Følelsesliv, men hans dybe Tungsind berørte mig stærkt, og jeg lærte flere af hans indviklede Sonetter udenad.

Jeg opdagede nu efterhaanden, at flere af vore Klassikere ogsaa har skrevet Værker, der ikke alle tør kaldes Mesterværker, som Heibergs »Fata Morgana« og Hertz' »Svanehammen«, som jeg fandt var saa tyndt, at det kun blev overgaaet af hans endnu tyndere Skuespil »Scheik Hassan« og »Federigo«. Det var, som om vore Klassikere ikke saa godt taalte, at man lærte dem at kende i de »Samlede Værker«, hvor meget kun syntes skrevet for Udkommets Skyld.

Baggesens Stjerne gik op for mig paa denne Tid.

Jeg fandt, at han var lige saa stor som Oehlschläger, om ikke større, noget Hr. Friis ikke vilde høre Tale om. Oehlschläger kedede mig. Man ser deraf, at den subjektive litteraturkritiske Sans maa være noget medfødt hos et Menneske, da jeg allerede som Femtenaarig havde mine afgjorte Meninger om de største Digteres mindre heldige Frembringelser. Jeg bestemte altid de klassiske Bøgers Værd ud fra det Indtryk, som de havde gjort paa mig, og naar jeg undertiden, af Pietet, antog andres Meninger, var det kun, fordi jeg mente, at jeg maa-ske med Tiden vilde kunne komme til at dele dem.

Saadan gik det nu ikke ganske med mine voksne Samtidige, der havde tabt deres æstetiske Uskyld allerede i Konfirmations-

alderen. De svor som Ældre fanatisk til alle andres Meninger end deres egen, og jo mere upersonlige de blev i deres Domme, desto stædigere blev de. Saadanne Voksne kaldtes paa min Tid for »Brandesianere«, idet de overlod til Brandes at være deres personificerede æstetiske Samvittighed. De beundrede blindt deres Meningers Ophav, og et Angreb paa ham regnedes for noget meget alvorligt, da det følte som et personligt Overfald paa dem selv. Da de med Aarene tillagde ham Ufejlbarhed i Æstetiken, gjorde de sig selv ufejlbarlige ved samme Lejlighed, og der opstod tilsidst en Slags Ultramontanisme paa Parnasset, der ikke gav den kirkelige noget efter i Halsstarrighed og Ufordragelighed. Men trods al denne Ufordragelighed var der dog Liv, Røre og Debat i de Aar, og naar jeg Klokkeren om Morgenen gik ud til min Skole gennem den skumrende Store Kongensgade, fandt jeg med Indignation, at alt Skoleliv var Tyranni og Tvang, og at kun det frie Liv i Litteraturens Verden var den egentlig menneskeværdige Tilværelse. Et Boghandlervindue i Morgentaagen fik mig til at føle Sindsbevægelse, og jeg gik ofte hen til Ruden og saa med stille Andagt paa de fremlagte Bøger, der laa ligesom og ventede paa en Købers forudfattede Meninger. Disse Bøger laa udstillede i Vinduet paa en besynderlig tilfældig Maade, og kun deres Priser syntes at gøre Forskel paa dem i deres foreløbige æstetiske Uskyldighedstilstand. Først ved at komme i en Købers Hænder lærte de Livet nøjere at kende, og manges Skæbne blev stræng og ødelæggende for det aandelige Indholds Vedkommende. Mange af disse Bøger havde heller ikke meget at falde tilbage paa, naar Skæbnetimen indfandt sig, men jeg betragtede dem dog gærne i uopskaaren Tilstand, dog ikke uden en vis Vemod og Forudfølelse af deres kommende Trængsler. I samme Vindue saa jeg i den dystre Morgentaage Bøger af H. F. Ewald og Brandes, Rudolph Schmidt og Schandorph, Erna Juel-Hansen og Carl Møller. De laa broderligt og søsterligt ved Siden af hinanden, alle med tillokkende Omslag og lige-

som stille forventningsfulde. Ved Siden af Boghandelen havde en Bager sit Udsalg, og her gik jeg bagefter hen og saa paa hans Udstilling af frisk Hvedebrød, Kryddere, Birkes og Kammerjunkere, og i Vinduets Baggrund saa man det grovere Bagværk, Sigtebrød i Stabler, og Rugbrød, der aldrig var lagt i første Række hos den Bager. Saadan saa man inde hos Boghandleren ofte Klassikerne i Baggrunden, der altsaa maatte tænkes at gaa for Rugbrød i den Butik. Nærmest Ruden, paa en Glasplade, laa de Bøger, der svarede til Wienerbageriet inde ved Siden af. Dèr laa Edvard Brandes nye Skuespil »Et Brud«, Esmann's »Gammel Gæld«, Jenny Blicher Clausens »Digte« og Einar Christiansens »Nero«. Inde hos Bageren laa paa en lignende Glasplade, Snegle, Horn, Wienerbrød og Sukkerkringler, der virkelig nok kunde svare til Jenny Blicher Clausens sødlige og vamle Digte. Rugbrød vækker nu altid mindre Opsigt i en Bagerbutik. Grundtvig og Oehlschläger er jo heller ikke af dem, man ligefrem løber efter. Jeg gjorde mange sammenlignende Betragtninger, naar jeg, rystende af Kulde, om Morgenen gik til min Skole, og jeg tror nok, at jeg heller søgte Bagerbutikken end Bogladden i de Tider. Men jeg anede dunkelt, at baade Bageren og Boghandleren, Forfatteren og Forlæggeren skulde leve af Salget, og, at det Brød og den Bog der om Morgenen hører til det friske Bagværk, før Aften kan synes noget tør i Krummen, og derfor distanceres af næste Dags Baging, der lige er kommet af Ovn.

Paa min Skolegang om Morgenen passerede jeg altid med Glæde det lysegule Nyboder, der mindede mig om Christian den Fjerde og hans Tidsalder. Ovre paa den modsatte Side af Gaden laa Husarkasernens lange Længe, som jeg syntes var lang og uendelig, graa og trist, med den dybe græsovergroede Rendesten paa den ene Side. Hvor ofte stod jeg ikke i den disede Morgen og saa ned gennem Krokodillegade og Dromedargade, mens jeg repeterede mit Pensum af Homer og Horats, og Vejen ud til Johan Ludvig Heibergs Borgerdyd var aldrig

af de korte Veje for mig her i Livet. Jeg kom ogsaa forbi den sidste Rest af den nu næsten helt nedrevne Østervold, hvor Dronningens Mølle laa med sin fine gammeldags Silhuet mod den graa Morgenhimmel. Jeg husker endnu Ravelinen med den lille Accisebod tilhøjre, og de store Glacier med deres Blomsterpragt og idylliske Stier ud mod Langelinie. Navnlig den Sti med det frønnede fugtmaalede Stakit, der førte langs med Garnisons Kirkegaard og ud forbi Blindeinstituttet. Herude stred det gamle København fra Frederik den Sjettes Tid sin sidste haabløse Strid med Kommunens nyere Gennembrudstendenser, og der hvor den nye Tid nu gør sig til af Fireetageshuse, groede der dengang nikkende Blaaklokker omkring gamle trøskede Hyldetræer, og Dunhammer stod brune og lodne inde i Glaciets dybe Grave, der var helt overtrukne af lysegrøn Andemad.

Der groede ogsaa herinde en lille lysegul Ukrudtsplante, der havde sin egen mærkelige Historie. Den stammede fra Italien, og var kommet herop med de Pakkasser, der havde rummet de Thorvaldsenske Skulpturer, da de kom hertil med Fregatten »Rota«. Høet, hvori Statuerne havde været indpakket, blev kastet ud paa Østerglaci, og Aaret efter begyndte der herude at spire en romersk Kampagneflora, der lignede det danske Ukrudt i saa paafaldende en Grad, at mange troede, at den romerske Flora var af dansk Oprindelse. De gule Blomster lignede nemlig meget dem, som man herhjemme kalder for Agerkaal. De italienske Planter lod til at befinde sig nok saa vel i det nordiske Athen. Ukrudt formaar altid at akklimatisere sig i denne Verden. Det glemte Titusbuen og Augustus Vandledninger, og bredte sig i den Grad, at det naaede helt hen til Borgerdyden, som det maaske troede var en Oldtidslevning, siden Børnene derinde endnu sad og læste Horats paa Originalsproget. Jeg elskede denne fremmede Agerkaal, der bar Bud fra Syden, og den blev i lange Tider min Yndlingsblomst. Gennem den fik jeg Interesse for den Thorvaldsenske Antik, og jeg

begyndte nu at gaa i Musæet om Søndagen, hvor jeg syntes, at Statuerne ogsaa saa noget fremmedartede ud, som om de var kommet for langt bort fra Sydens Sol og Hesperiens Sommer.

Af alle mine Lærere satte jeg Julius Lange højest.

Vi betragtede det som en Ære, at han vilde undervise os.

Han forekom mig at være en meget smuk og fornem Mand. Han bevægede sig paa en egen stilfuld og rolig Maade, og han indgød Respekt blot ved at vise sig i Klasseværelset. Han havde smukke rene Træk, og da han var lidt tunghør, talte han det danske Sprog paa en klar og distinkt Maade, der fik Ordene til at forme sig paa en egen betydningsfuld Viis. Han formaaede, som ingen af Lærerne, at skabe Stilhed om sig, og naar han havde faaet hængt sine Fotografier af Akropolis, Parthenon og Erekteion op paa den sorte Tavle, og stod dér, med den ligefrem majestætiske Hovedrejsning, og det underligt søgende, fjærntskuende Blik, syntes han os som et Menneske, der næsten var altfor god til at gaa hen i en Skole og undervise Børn i Grækenlands og Italiens Oldtidskultur. Han kom næsten altid for sent til sine Timer — ofte efter at den første halve Time var gaaet — og han havde kun én ugentlig Time i de to øverste Klasser, men naar han kom, tav alle i Klassen som paa Kommando, og det regnedes for en Beskæmmelse at faa en Reprimande af den berømte Kunsthistoriker. Han læste ogsaa græske Tragedier for os, Tragedier af Æschylos og Sophokles, med sin rolige, distinkte Stemme, og til Sammenligning oplæste han saa Shakespeares »Hamlet«, som han lod os forstaa, vel var et Mesterværk, men fra en Tid, der ikke lignede Grækenlands Blomstringstid mere, end Tower ligner Akropolis. Shakespeares Excentricitet og lidenskabelige Genialitet manglede ham meget af den græske Maadehold, som de nyere Tidens kaotiske Udvikling jo ikke havde udmærket sig synderligt ved. For ham kulminerede alle Tidens Kultur med den oldgræske, og han læste da ogsaa »Agamemnon« og »Kong Ødip« op med en saa rolig Andagt, at vi i al Stilhed foretrak Shakespeare, uden at turde sige ham det. Den græske Kultur

og de græske Tragikere lod mig aldeles kold. Jeg elskede Heiberg og Baggesen for højt til at kunne strække mig saa langt som til Sophokles og Æschylos, der ikke havde nogen egentlig Forbindelse med os moderne Mennesker. Jeg følte en kølig Pietet for de Store i den graa Oldtid, som Lange ikke fandt var graa men grøn. Shakespeare var heller ikke min Digter, han var mig for stor, men jeg foretrak ham alligevel for Grækerne, skønt han lod sine Helte handle paa en saa bizar og impulsiv Maade, at man for Hamlets Vedkommende maatte tro, at hans Vanvid ikke var nær saa forstilt, som han selv lod til at mene. Jeg fandt, at denne Prins' Reflektioner var lige saa viise, som hans Handlinger taabelige og ureflekterte.

Senerehen gik jeg til Langes Forelæsninger i Universitetets Anneks i Studiestræde, hvor Salen var overfyldt af Tilhørere, og hvor blot Synet af ham fik Ungdommen til at føle Ærefrygt og Andagt. Hans Væsen var Ro og Harmoni, og han havde en sjælden Evne til at sige en Sarkasme over det, der paa det Tidspunkt var det moderne i Kunsten, saa at Tilhørerne øjenede et Perspektiv af Aarhundreder bagved hans ædelt formede Olympierhoved. Han lignede Zeus fra Otricoli, og da han altid talte med Begejstring om det menneskelige Legemes Skønhed og æstetiske Værdighed, syntes Modsætningen mellem Idealet og hans eget Auditorium næsten uoverkommelig. De mange gamle Damer, der sad paa Auditoriets to første Rækker, passede kun daarligt til disse Aabenbaringer fra Perikles' Athen, de lignede, naar det kom højt, kun en Række gamle Moirer, der havde anbragt sig paa Trinene foran et Apollo-tempel. Hans Blik blev da ogsaa efterhaanden ligesom mere og mere fjærnt og langtorte søgende, seende udover alle disse gamle begejstrede Damer, der hang ved hans Læber for ikke at undslippe et eneste Ord, og naar han, søgende, som helt ude i Tidernes Fjærnhed, med sin distinkte og accentuerende Stemme, fremmanede Perikles og hans Samtid, sad de gamle Skæbnegudinder ude fra Studiestræde og Lars Leistræde ligesom og blev endnu mere graa og udviskede, altfor hverdags

og grimme til at kunne komme i Betragtning, hvor det menneskelige Legemes Guddommelighed blev fejret i skønne og beaadende Ord. De mange unge Studenter i Salens Baggrund, der stod og trængte sig sammen op ad Væggen, havde vel deres Interesse mange andre Steder end i Langes klassiske Athen, men de udeblev dog ikke fra én eneste af hans Forelæsninger, og selv om en Del af denne Ungdom var fra Himmerland og Ribe Stift, saa gav den dog ikke den atheniensiske Ungdom noget efter i Begejstring for Idealerne.

Da jeg første Gang overværede en af hans Forelæsninger, og vi alle, i tætte Skarer, passerede forbi ham ude i Forhallen, hvor han altid gik, ganske alene, frem og tilbage, naar Forelæsningen var endt, var han saa elskværdig at huske mig fra Borgerdyden, hvor jeg jo havde været en af hans Elever.

Han gik hen og rakte mig Haanden.

Om Phidias' Zeus paa Akropolis havde kunnet rejse sig op fra sin chryselephantine Trone og række en Oldtidshelener sin olympiske Haand, havde Indtrykket ikke kunnet være stærkere. Jeg følte mig saa beæret i de mange Menneskers Paa-syn, saa lyksaliggjort i de gamle Moirers Nærværelse, som om jeg alene var en Frigiven i en Skare af Trælle og Hopliter. Han lagde den smukke hvide Haand om bag Øret, bøjede sig let forover for at kunne høre, hvad jeg sagde, og medens han lagde Armen om den unge Students Skulder, syntes han helt og aldeles optaget af sin forhenværende unge Elev.

Men det forblev kun ved dette ene Møde i Auditoriet i Studiestræde, der en lang Tid syntes mig helligere end Akademos' hellige Lund. Han var af Natur meget distræt og allerede dengang mærket af den Sygdom, der undergravede hans Helbred de sidste ti Aar af hans Liv. Hans Væsens noget sky Fornemhed trak ogsaa altid den behørig Grænse mellem ham selv som Læreren, og hans Auditorium, der ligefrem brændte af Begærlighed efter at komme ham saa tæt ind paa Livet som muligt.

Han syntes at stamme fra en Tid, hvor Mennesker ikke var saa forrevne og problematiske som senerehen. Han var den

sidste af den Generation, der tilstræbte Harmoni, ogsaa i den ydre Optræden. Han forstod at give sin Tale Vægt og sine Ord Glans. Et Navn, udtalt af ham, fik ligesom noget særlig betydningsfuldt over sig. Naar han sagde Phidias eller Polyklet, saa man hvide Søjlerækker mod en mørkeblaa Himmel, naar han sagde Praxiteles eller Myron, flokkedes den solbrune græske Ungdom om hans sorte Kateder. Men der var dog altid ligesom en dyb Ensomhed omkring ham, fordi hans Tung-
hørhed gjorde en Samtale vanskelig og anstrængende for begge Parter, og Mennesker følte da ogsaa som Regel, at han helst vilde være alene, helt tilbagetrukket i sin egen Tankeverden.

Den Dag han døde — den tyvende August attenhundrede og seksoghalvfems — sørgede en hel Ungdom over den elskede Lærers Bortgang.

Samme Eftermiddag gik jeg op ad Trappen i det Hus paa Hjørnet af Bredgade og Sankt Annaplads, hvor han nu laa død, og jeg stod længe og saa paa det lille beskedne Visitkort, der var anbragt uden paa Pensionatets Entrédør sammen med andre Pensionærers. Bude kom paa Trappen med Kranse til den ensomme Mand, der i lang Tid ikke havde haft noget Hjem, og som nu laa død derinde, en Fremmed mellem Fremmede.

Han var den største Aandspersonlighed, jeg har truffet i min Ungdom. Vi følte alle, alle vi, der kom i nærmere Berøring med ham i de Aar, da han holdt Forelæsninger paa Charlottenborg, at han var en Personlighed, der slet intet vilde have med Døgnets Jag og Uro at gøre. Han hvilede ligesom saa roligt i sig selv og gav andre Tryghed ved sin uforstyrrelige Ro. Han var paa et Kateder Georg Brandes sande Modsætning. Brandes, der altid var i en direkte nervøs Forbindelse med sine Tilhørere, som han ved sin uroligt elektriserende Personlighed ligefrem slog Gnister af. Brandes var i en magisk Rapport til hver enkelt i Auditoriet, som hans ildfulde Øjne ligefrem vaagede over. Han agerede altid lidt, mens han stod paa et Kateder, han gestikulerede, han fremlokkede Stemninger, og spillede uafbrudt paa sine Tilhørere som paa et Instru-

ment. Han var lige fra en Forelæsnings Begyndelse den mest fortættede Energi, en aandelig Leydnerflaske, der — lidt efter lidt — udsendte Strømme af Vibrationer og Eruptioner.

Julius Lange derimod var helt indadvendt og helt sluttet i sig selv.

Det følte undertiden, som stod han der paa Katedret og talte højt for sig selv, og som om alle de Tilstedeværende paa en noget tilfældig og indiskret Maade var kommet i Berøring med denne ensomme Mand. Han var saa langt fra Modernist, at han ganske bevidst gik udenom de mange mer eller mindre brillante og opsigtsvækkende Aandsrørelser paa Kunstens og Litteraturens Omraader, der som glimrende Fyrværkerier overstraalede hans stille Alterflamme. Mange af de Radikale fandt ham altfor reaktionær, og hans Meninger om den allernyeste Kunst var ikke nær saa paaskønnet som hans Mening om Thorvaldsen og Eckersberg. Han fulgte ligesom ikke med, og da Interessen for det attende Aarhundredes noget verdslige Kunst begyndte at vaagne paa den Tid, — paavirket af Brødrene Goncourt — vilde han ikke høre Tale derom, da han holdt sig til al god Menneskeligheds indre Værdier, som han ikke fandt det bitterste af hos saadanne glimrende og virtuose Malere som Boucher og Fragonard. Kunst var for ham en alvorlig Sag, og hvor der ikke fandtes »Ethos«, var han ogsaa aldeles utilgængelig, for ikke at sige affærdigende. Han mente, at det var en Lykke for et Menneskes indre sjælelige Udfoldelse, at undgaa det Moderne, hvor dette kun ender med at blive en Modesag. Han havde sit aandelige Stade hos sine kære Grækere, og naar nogen spurgte ham, om han fandt, at Bernini var et stort Talent, saa han saa fornem og utilgængelig ud, som om han var kommet i Berøring med en Bøoter eller en Barbar fra det indre Lilleasien. Han følte sig aldrig bundet af alle de opdukkende Tidsstrømninger og Paroler, men saa stort ud over Tidernes Gang med sine rolige søgende Øjne, og han var af dem der vidste, at det der er moderne i Dag er ofte forældet i Morgen. Han var altid i sine Forelæs-

ninger, selv i dem, der handlede om det mest specifikt Græske, en Smule ude efter det Moderne, naar dette havde en Bismag af det frivole og overfladiske — det »Rokoko«-agtige i Nutiden — som han saa overmaade olympisk ned paa. Han kunde se til det yderste ignorerende ud, og det var saa, som om hans Døvhed tiltog med hans Ignoreren. Som Hellener stod han stejl overfor ethvert moderne Barbari. Bagved hans Væsens Harmoni gemte der sig megen tilbagetrængt og tøjlet Lidenskab. Han var jo af Afstamning en Paludan-Müller, og det mærkedes altid paa ham, at »Adam Homo«s Digter hørte til Familien. Han var som Paludan-Müller en stor Ironiker, og han kunde undertiden betragte visse af sine opsigtsvækkende Samtidige med besynderlige ironiske Øjne, der lod ane et Perspektiv og en Maalestok for Menneskevurdering, som ikke var enhver Dansk given. Hans smaa køligt formede Sarkasmer mindede ikke saa lidt om »Onkel Fritz«' Maade at stikle til de nordiske Atheniensere paa. Han kunde faa Blodet op i Kinderne paa ganske unge Studenter, naar han kom med sine Spydigheder, og de Ældre, der var kommet ud af den skønne Vane at rødme, fjærnede sig langt fra ham, uforstaaende, men respektfulde. Man vilde dog ogsaa selv helst beholde sine aandelige Ejendommeligheder.

Siden Julius Langes Tid har offentlige danske Personligheder udviklet sig til helt andre Mennesketyper. Man er fra Akropolis søgt ned til Torvet i Nordens Athen. Den højere Tempelkultus er noget forsømt, maa man sige. Man lever sin egen Tid saa intenst som muligt, og den Langeske »Ethos« lader man Oldtidsgrækerne om. Hans dybe Respekt for Mennesket og Menneskeskikkelsen i dens rigeste Udfoldelse har man ogsaa maattet opgive i Trængslen for blot at komme til at eksistere og faa noget reelt ud af Tilværelseskampen. Han synes nu mange af de sidste Dages Danskere en Fortidstype, en altfor stejl og isoleret Ener, der slet ikke vilde kunne gøre sig i en Tidsperiode, hvor »Demos« helt har trængt ethvert Aristokrati tilbage paa Kunstens, Politikens og Litteraturens Omraader.

V.

Paa Hotellets lange Gange, hvor der altid brændte Lamper helt nede for Enden, gik de skandinaviske Skønaander lydløse omkring, naar de aflagde hinanden Visitter, eller gik ned til Portieren for at hente Breve og Aviser. Der var altid saa mange Besøgende hos de berømte Gæster, og alle tre skandinaviske Tungemaal lød Dagen lang. Gangene var belagte med brune Kokosløbere, der dæmpede ethvert Fodtrin. Jeg havde derfor det Indtryk, at Forfattere var mere lydløse end andre Mennesker. Den ene Digers Værelse laa undertiden lige ved Siden af den andens, ofte kun med en Dør imellem. En Digter af den gamle Skole, som Constantin Flood, eller Jacob Bull, sad og skrev paa historiske Romaner lige op ad August Strindberg og Herman Bang, og naar de mødtes ude paa Gangen, talte de høfligt med hinanden, skønt der, aandeligt talt, var mere end en Dør imellem dem.

Paa Nummer syv og otte boede Familien Strindberg. Paa Nummer seks ud til Hovedvagtsgade levede den norske Forfatterinde Camilla Collett sit fuldkomment isolerede Liv. Paa Nummer fire boede flere Aar itræk Herman Bang, før han flyttede hen til et større Værelse, Nummer to, og nedenunder i Mezzaninen boede Gustaf af Geijerstam og den tunghøre finske Digter, Karl Tavastjerna.

Mange af disse Digttere boede naturligvis ikke altid samtidigt i Hotellet, men de fleste vendte hvert Aar tilbage, og det kunde saa hænde, at Forfattere, der stod hinanden meget fjærnt i Litteraturen, kom saa nær ind paa Livet af hinanden, at de kunde sidde ved deres Skriveborde og høre hinanden læse Prosasider op i Enrum, og det generede undertiden nogle,

naar de mere impulsive saa begyndte at vandre rastløst op og ned ad Gulvet, mens de memorerede deres Digterværker.

Altid boede der Forfattere i det Hotel, og der kom altid Forfattere og Kritikere paa Besøg. Det var saadan et Slags moderne »Hôtel de Rambouillet«. Et Faktotum var Tjeneren, Christen, en hørblond firskaaren Jyde, der var meget for Litteratur, og som havde med Forsyningen af Blækhusene at gøre. Han sad tilsidst selv og digtede nede paa sit Værelse ud imod Gaarden, og Herman Bang læste hans Produkter med stor Taalmodighed og mente, at de var hverken værre eller bedre end saa mange andre, der blev sendt ham ind ad Døren. Stuepigen, Ingeborg, der baade var smuk og begavet, og var flere af Digternes Fortrolige, sad ofte inde hos de skrivendes Familie og talte med om Litteratur. Hun var askeblond og havde smukke aandfulde blaa Øjne. Hun talte om Efteraarets nye Bøger med Henrik Pontoppidan, naar han undertiden viste sig paa Hotellet, og hun var fortrolig Veninde med Fru Victoria Benedictsson, der satte hende meget højt, fordi hun virkede saa klog og kvindelig og kunde tale med om Livsproblemerne paa en fornuftig og menneskelig Maade.

Jeg vil nu begynde med at fortælle om Henrik Wergelands gamle emanciperede Søster, Fru Camilla Collett, der var født i Aaret 1813, og som altsaa maa have været oppe i Halvfjerserne, da jeg kom i Berøring med hende i min Skoletid.

Hun var en meget lille Dame, altid sortklædt, og til det yderste spinkel og gratiøs. Hun var som ladet med Nervøsitet og taalte ikke saa meget som en Antydning af Støj.

Selv var hun den personificerede Lydløshed.

Naar hun gik, eller rettere smuttede hen ad de lange Gange, efterlod hun sig ikke saa meget som den svageste Genlyd af sine næsten alfeagtige Fjed. Hendes Nerver, der var gracile indtil Sygelighed, taalte ikke det allermindste, ikke et Gran af noget, der var afficerende, skræmmende eller overraskende. Hun var født til at være i Opposition til alt mellem Himmel

og Jord, og der skulde gøres megen Væsen af hende, naar hun kom anstigende fra Christiania eller Paris med en Kuffert fuld af Manuskripter og gammeldags syede Pariserkostumer, der havde været elegante og mondæne i Leon Gambettas Dage. Hun forlangte megen Opvartning og Hensyntagen, og da hun altid var saa uheldig at komme noget til, naar hun var ude og spadserere i Byen, skulde alle i Hotellet ogsaa vide Besked om de mindste Detailler vedrørende hendes megen Kommen til Skade. Engang havde hun faaet en Vognstang i Ryggen midt paa Kongens Nytorv, hun var falden omkuld, og hun havde beklaget sig saadan til Betjenten over den uforsvarlige københavnske Trafik, at hun havde samlet et helt Opløb, der tog Parti for og imod. Hun fik altid et Problem eller noget af et Samfundsspørgsmaal ud af enhver Bagatel, der hændte hende, og hun saa en Martyr i sig selv, navnlig naar hun fik en Vognstang i Ryggen ved egen Uagtsomhed. Næsten altid kom hun lidt til Skade, paa Grund af sin store Nærsynethed, og hun maatte da gaa til Sengs hjemme paa Hotellet, og ligge en hel Uge med Blyvandsomslag og Linnedklude, vædede i Karbol. Paa saadanne Lidelsedage saa hun meget mørkt paa Livet, og hun formede da i sine bitre Tanker de hvasse og bitre Aforismer, der gik Kvindesagens Fjender skarpt paa Klingen, og som blev kommenterede i den samtlige skandinaviske Presse. Hun fik altid noget litterært ud af sin megen Modgang, og lige til sin Død hvæssede hun sin skarpe Pen, saa at den tilsidst blev skarp som en Ragekniv.

Hun var et ensomt Menneske, der selv søgte Ensomheden, da Menneskene aldrig var, som hun kunde ønske sig dem. Hun vimsede altid saa underligt hjemløst omkring i Verden, som et vissent Blad sent hen paa Høsten, løsrevet fra Træet, og naar hun endelig fandt noget, der kunde minde om et Hjem, gjorde hun det straks utaaeligt for sig selv og andre ved sine utrolige Prætentioner og sin sygelige Mistænksomhed. Hun var en født Wergeland og en Celebritet i den litterære Verden,

og det var ikke enhvers Sag straks at tage tilbørlige Hensyn dertil. Tjenestefolks Hensynsløshed mod hendes mærkelige Person var hende en sand Gru og Forargelse. Hotellets Stuepiger forstod nemlig ikke altid, at hun var et kvindeligt Geni, de øjnede kun Originalen i hende, der var særdeles udpræget. Hun kunde aldrig holde sig rolig ret længe ad Gangen inde paa sit Værelse. Saa havde hun forlagt det ene, og saa det andet, og hendes permanente Stundesløshed forplantede sig til alle hendes Omgivelser, der undertiden fandt hende utaalelig og fordringsfuld.

Naar hun vilde ud i Gangen, plejede hun først at staa og kigge ved en Dørsprække, for at slippe uset ud. Hun var menneskesky og holdt ikke af at hilse paa alle og enhver. Undertiden gav hun sig pludseligt til at ringe paa det elektriske Klokkeapparat, saa at Hotellets Betjening troede, at den norske Dame paa Nummer seks var kommet noget til. Men den berømte norske Dame paa Nummer seks vilde kun gøre opmærksom paa, at hun manglede Tændstikker, og hun udtalte da sin dybe Indignation paa en Maade, der lod ane hendes Sinds lidenskabelig[?] Dybder og hendes umættelige Retfærdighedssans. Hun dirrede i saadanne Øjeblikke over hele sit lille visne Legeme, og hun kunde faa Taarer i sin fine skrøbelige Stemme, fordi hun saa det store i det lille, og Uret i selv den mindste af Livets Bagateller. Fordi hun altid selv led, kunde hun lide med andre, men de maatte i saa Fald staa hende ret fjærnt, for at de kunde indvirke paa hendes Fantasi og Følelse med Lidelsens Idealitet. Hendes nærmeste Omgivelser fik derimod hendes skarpe Kanter og personlige Hvashed at fornemme. Men hun saa altid saa lille og hjælpeløs ud, den lille sortklædte Dame med det fine og ligesom sammenskrumpne Ansigt, og hun havde smukke aarvaagne og iagttagende Øjne, der kunde faa et lidende Udtryk, som om alt i Verden gik hende imod, og som om alt laa i Ruiner omkring hende. Hen-

des Figur var saa let og legemløs. Man skulde tro, hun kunde pustes om, blot man blæste paa hende.

Hun levede vist altid sit Liv i indre Smerte og Oprør, for hun var af de Kvinder, der *vilde* tage sig alting nær, lige fra Kvindernes undertrykte sociale Stilling til de uafsladelige Naalestik, Journalisterne tilføjede hende som Foregangskvinde i Norden. Hun var udset til at være et Offer, og hun hævnede sig altid. Den berømte Forfatterinde af »Fra de stummes Lejr« og »Mod Strømmen« var ikke nær saa stum, som hun vist selv troede. Hun opfattedes derfor af mange som en kvindelig Kværlant, thi der var ikke den Tilsidesættelse, den Forurettelse og den Uret, som hun ikke paatalte og tog Revanche for med Pathos og aldrig svigtende Følelsestragik.

Faa kendte hendes Livs mange Sorger og Skuffelser, men de fleste maatte før eller senere finde sig i at sidde og høre paa hendes mange polemiske Udfald mod Menneskene, som hun frakendte Sanddruhed og store almene Følelser. Hun var selv af de Mennesker, der havde sat sig de højeste Maal, men hun kom næsten altid galt afsted i Hverdagslivet, da hun snublede over sine egne Ben, naar hun i sin idealanlagte Aand stirrede mod Tinderne. Hendes Sygelighed bundede i hendes ligefrem fænomenale Erindringsevne. Hun var ligefrem født til at erindre. Men det hun erindrede, var næsten altid kun det, der hører Livets Modgangsside til. Hun erindrede med en ligefrem virtuost oparbejdet Hukommelse enhver Forurettelse, hun havde lidt, enhver Mangel paa Høflighed fra sine Medmenneskers Side, og hun følte det som sit Livs stille Sorg, at hun slet ikke var elsket, som hun af Hjærtet ønskede at blive elsket, thi hun mente altid om sig selv, at hun var et Hjærtemenneske, men et totalt uforstaaet. Midt i alle Livets smaa og graa Fortrædeligheder gik hun omkring med en Sjæl fuld af Tragik, som hun altid gav Luft, og ofte i Utide. Manglede der bare et Haandklæde paa hendes Haandklædestativ, eller fik hun en Vognstang i Ryggen, sagde hun ogsaa den

ganske Menneskehed den Besked, som den sandelig i høj Grad nok kunde trænge til at høre — men ikke netop ved den Lejlighed. Hun øjnede Menneskers Ondskab, selv i det Ubetydelige. Men den mindste fine Opmærksomhed var hende ogsaa altid velkommen, skønt hun tog imod den med tavs Resignation, og naar der blev sendt hende Blomster efter et Foredrag, duftede Nummer seks af mange Roser, der maaske dulmede hendes Smerte over Livets haarde Vilkaar og ubønhørlige Love. Clara Bergsøe, Digterens Søster, besøgte hende undertiden og drak Eftermiddagsthe sammen med hende, og hun var da altid grande-dame, iført en Robe fra Napoleon den Tredjes Tid og med en Vifte lagt frem ved sin Kuvert, en Vifte, som kun hun formaaede at haandtere med fin og gammeldags Gratie.

Hun havde altid en Syerske siddende inde hos sig, den lille beskedne Jomfru Gjedved, der var anbefalet hende af min Mor, og denne Syerske havde den vanskelige Opgave at skulle sy de gammeldags Rober om og tilfredsstille en saa berømt og impulsiv Dame, der var selve Kvindernes fødte Forkæmperke i Norden.

Jomfru Gjedved, der var Flinkheden og Fermheden selv, blev først syet ind i rene Haandklæder, for at hun under Syningen ikke skulde komme til at beskadige de gamle Pariserkostumer fra Napoleons og Eugenie's senere Regeringstid, og naar hun var bleven tilstrækkeligt indsyet, fik hun ikke alene mange Formaninger og Instrukser, men ogsaa hele Foredrag om Kvindens Opgaver, og de Krav, der burde stilles til hende, naar hun virkede i en underordnet Stilling og skulde tjene til sit Underhold.

Efter disse velmente Foredrag, begav Jomfru Gjedved sig saa hen til Symaskinen, og hendes Opgave var da den, at skulle modernisere en sort Silkekjole, der var bleven saa sprød i Silken, at der skulde tages de nænsomste Hensyn til dens store Skrøbelighed og fine Kvalitet. Roben havde desuden Af-

fektionsværdi for Fru Collett og blev betragtet af sin Ejerinde med næsten historisk Pietetsfølelse. Jomfru Gjedved arbejdede imidlertid for Timebetaling, og hun kunde aldeles ikke gaa med til, at Kvindesagens berømte Forkæmperske i Norden vilde beholde hende to Timer over den fastsatte Tid for samme Betaling.

Det udartede derfor desværre til skarpe Meningsudvekslinger mellem Syersken og den berømte Forfatterinde, og Enden paa Stridighederne blev, at Jomfru Gjedved indigneret gik ind til min Mor sent ud paa Aftenen og beklagede sig over, at hun skulde sidde og sy for den gamle Fru Collett to Timer over Tiden, uden at faa en Øre ud over den fastsatte Betaling.

Min Mor, der havde megen Retfærdighedssans og mente, at Fruens Berømmelse ikke her skulde have det afgørende Ord at sige, gik saa hen til Nummer seks for at mægle i den pinlige Trætte.

Fru Camilla Collett stod midt i Stuen og var som ladet med Elektricitet og opsamlet Menneskeforagt. Hun blev meget forbavset over min Mors Blanden sig i en Sag, der kun vedkom hende og Jomfru Gjedved, og hun vilde ikke høre Tale om Syerskens Krav, da Timebetalingen, efter hendes Mening, var sat altfor højt.

»Og *det* er Fru Camilla Collett!« sagde min Mor, med stærkt Eftertryk paa begge Navnene, »Fru Camilla Collett, der arbejder for selve Kvindernes Krav, og saa nægter De, Frue, en fattig Syerske hendes Timebetaling, som De selv i Forvejen er gaaet ind paa! Jeg kan umuligt forstaa, at det forholder sig rigtigt! Jeg kan umuligt tro, at Jomfru Gjedved har forstaaet Fruen rigtigt! Thi ellers vilde det være meget sørgeligt, om det, der kæmpes for paa Kvindernes Vegne, kun var noget, der kom til at staa i Bøgerne uden at faa Betydning for dem, der maa sidde over en Symaskine og sy fra Morgen og til Aften!«

Efter disse Ord følte Henrik Wergelands berømte Søster sig saa overvældet, at hun ikke længer vilde høre Tale om en fort-

sat Diskussion. Hun tog sig nervøst op til Tindingerne med begge Hænder, som hun plejede at gøre, naar Verden kom hende for nær. Tilsidst lagde hun de dirrende gule Hænder for Ørene, som om hun ikke vilde høre mere af et Ræsonnement, der aldeles ikke tog de tilbørlige Hensyn til hvem hun var, og hvad hun havde udrettet i Norden. Striden paa Nummer seks endte da med, at Jomfru Gjedved fik sin Betaling for de to Timer ud over Tiden, og Fru Collett var mærkværdig nok blid og medgørlig den Aften, som havde hun været Offer for et af sine sædvanlige Anfald af Distraktion. Den gamle Dame var jo noget excentrisk, naar det gjaldt hendes egen Person. Hun havde muligvis ment, at der dog altid var mere Ære ved at sy for hende end for en hvilken som helst anden Dame, der slet intet gjorde for den undertrykte Kvinde i Skandinavien. Man burde aldrig gaa hen og glemme, hvem hun var, selv i Betalingssspørgsmaal. Hun var jo alt andet end velhavende. Hun var vist, i sine egne Øjne, stillet udenfor det Almindeliges fastsatte Norm. Hun, der engang havde været æret og tilbedt af sit Lands berømteste Mænd og Kvinder, hun, der havde været selve Johan Sebastian Cammermeyer Welhavens Muse og Fortrolige, hun, som bar Geniets tydelige Mærke paa sin Pande, og som i Livet var og blev fremmed for Tilværelsens vulgære Sider. Jomfru Gjedved lod ikke til at fatte noget af denne Side af Sagen, thi hverken kendte denne Jomfru Welhaven eller Wergeland. Hun havde kun sine to flittige Hænder at stole paa. Men havde hun siddet inde med de nødvendige Kundskaber, havde hun sikkert ikke været af dem, der ser smaaligt paa to Timers Arbejde ud over Tiden, thi hun var, efter Evne, godgørende mod de Kvinder, der stod under hende i Samfundet i Dannelse og Livsvilkaar. Havde hun læst »Amtmandens Døtre« eller »I de lyse Nætter«, havde hun vel følt den brændende Smerte, der ulmer i disse to berømte Bøger, og denne pinlige Scene paa Nummer seks havde været undgaaet. Men Jomfru Gjedved holdt paa at faa sine

Penge og var stædig i sine Fordringer, og om Geniet Camilla Collett nogensinde er gaaet op for hende senere hen i Livet, melder Historien intet om. Genier er ofte uforstaaede i denne Verden. Jeg maa sige, at jeg heller ikke kendte synderligt til denne Forfatterindes litterære Fortjenester og mange bitre Livskampe for at naa et stort Maal, men jeg har aldrig nogensinde glemt, at det her var min egen Mor, der maatte tage Affaire, hun, som saa ofte naar det gjaldt Litteraturens Genier, maatte sige et fornuftigt og menneskeligt Ord, paa Sandhedens Vegne, naar Genierne kom i Kollision med den graa og nøgne Virkelighed.

VI.

Jeg sad, Dag ud, Dag ind, nede paa mit mørke Værelse ud til Gaarden, paa Værelse Nummer tolv, og jeg havde min bitre Nød med at stave mig gennem Ciceros katilinariske Taler, Horats Oder og Sallusts »Jugurtha«, Autores, som forvoldte mig mange Kvaler og mange forbitrede Timer, da jeg fandt, at det latinske Sprog havde en meget vanskelig og indviklet Grammatik, som ikke lettedes synderligt for en Skoledreng ved Johan Nicolaj Madvigs berømte store Grammatik. Jeg kom hurtigt til at bære en Slags Nag til den store romerske Taler, som jeg syntes var altfor ivrig efter at sætte sit eget Lys paa en Skæppe, hvor det endnu den Dag i Dag staar og straalere til alle Latinskoleelevers Ydmygelse og stille Græmmelse.

Fra mit Vindue kunde jeg sidde og se over i den tilstødende Gaard i Ny Adelgade, og jeg vidste, at det var derovre, i et Pensionat, at I. P. Jacobsen havde siddet og skrevet »Marie Grubbe« — »Mogens« og »Niels Lyhne«, min første Ungdoms uforglemmelige Mesterværker. Han døde netop paa denne Tid, den tredvte April 1885, og der blev i Hotellet talt meget om hans tidlige Bortgang og det uerstattelige Tab den danske Literatur led. Han havde været fattig indtil det yderste, men efter hans Død indbragte hans »Samlede Værker« efterhaanden hans Forlag en hel Formue, hvoraf blot en Brøkdel vilde have kunnet lette den Bortgangne mange af Livets bitreste Sorger og Bekymringer.

I Vindueskarmen paa mit Gaardværelse havde jeg to store Cigarkasser staaende, med blomstrende lilla og røde Balsaminer, som jeg selv saaede og passede, og naar jeg ikke kunde komme ud af det med den primitive, men vanskelige Homer, og

den næsten uoverkommelige Caius Crispus Sallustius, som jeg havde den største Vanskelighed med at tilegne mig, uden Oversættelse, henfaldt jeg til vage Drømmerier i en Vindueskarm ved Siden af mine lilla Balsaminer, der aldrig fik Sol og alligevel blomstrede. Udsigten til den I. P. Jacobsenske mørke Gaard fik mig til at drømme alt, hvad der var vagt, langeligt og diset, og jeg saa som bag en blaanende Taage Morsøs langelige Linier, og jeg sad og sansede alt saa fint, at jeg slet ikke lagde Mærke til, at der var en Hestestald nede i Gaarden. Jeg sad og saa over til Pensionatets Vinduer og mindedes den Døde, der nu hvilede ovre i Thisted under et Hav af røde Roser, og jeg lærte flere af hans skønne Digte udenad, navnlig det, der ender med Linierne:

»I Længsel
i Længsel
jeg lever.«

Jeg tror nok, at jeg paa det Tidspunkt af mit Liv selv begyndte saa smaat at digte, navnlig Vers, der undertiden var rimfri og arabeskagtige i Jacobsens Maner. Inde ved Siden af Nummer tolv sad Christen, denne blonde og støtte Jyde med den stride tørre Haarmanke. Ogsaa han sad og digtede, naar han havde været ude ved Hovedbanen og hente de Rejsendes Kufferter. Han digtede, skønt hans jyske Ydre skulde have forsvoret det. Han talte sin Hjemstavns Maal med saa rivende Konsonanter, og var saa jævn og massiv af Væsen og Mannerer, at kun faa i Hotellet kunde ane, at han ogsaa gik om med digteriske Aspirationer. Om det nu var det skønlitterære Hotels Aand, der ogsaa smittede ham, er ikke godt at afgøre, men det kom virkelig tilsidst for Dagen, at han i Stilhed sad og skrev Romaner, og det femten Aar før den jyske Bevægelse indenfor Litteraturen havde begyndt at røre paa sig. Han fik aldrig noget Navn, da alle hans Manuskripter paa en mystisk

Maade blev borte, da vi flyttede, men han fortalte mig, at det havde været Hjemstavnslitteratur fra Himmerland, hvor han var født og baaren i den Landsby, der hedder Veggerby.

Han rejste senere over til Amerika, hvor ethvert Spor af ham er tabt for stedse. Han var god og trofast og saa op til Aandens Mænd uden Skygge af smaalig Kritik. Han var begavet, men manglede totalt Skolekundskaber, havde han ejet disse, var han bleven et Navn i vor Litteratur, ikke alene paa Grund af sine Skolekundskaber, men ogsaa paa Grund af sin Begavelse.

Hotellets berømteste og i Bladene mest omtalte Gæst var August Strindberg, om hvem der stod megen Strid i de Aar, da han endnu dengang gjaldt for at være en Omstyrter af det Bestaaende og en Oprører mod al borgerlig Moral. Borger-skabet frygtede ham. Man ansaa ham for at være en Litteraturanarkist, en »monoman Misogyn«, en Fordærver af nedarvede gode Sæder, en farlig Mystiker, og en Religionsudæsker. Han gjaldt for at være den farligste og mest problematiske Fremtoning i den skandinaviske Litteratur, en undergravende Forfatter, der hadede Kvinden og ringeagtede Ægteskabet. Desuden udæskede han Samfundet med haarrejsende Afsløringer og Skildringer, som Litteraturen før ham havde anset det for under sin Værdighed at tage op til detailleret Behandling. Han var saa langt fra at være Klassiker dengang, at hans Berømmelse nærmest var baseret paa Borgerskabets fordømmende Nedsættelse af hans Karakter, og naar hans Navn blev nævnet i de bedre Familier, virkede det paa de Tilstedeværende, som om der var et Slags farligt Sprængstof i det. Man sad med Livet i Hænderne, thi for hans Vedkommende kunde man være belavet paa at faa det yderligste at høre, baade Attentater paa de gode Hjem, Stormløb mod Familierne, og total Opløsning af alle hævdvundne og nedarvede Værdier.

Jeg betragtede ham derfor med stille og sky Undren.

Han lignede af Ydre en Slags Skovrider. Maaske det kom

af, at han altid gik med en tæt knappet Jakke, med to Rækker Hornknapper foran og Spændetamp i Ryggen. Hans kraftige opstaaende Haarvækst, der var graasprængt, saa ud, som om den var ladet med Elektricitet og Energi. Hans lille Mund var ligesom sammenpresset til den yderste Grad af Selvkonzentration, som gik han og tænkte paa noget, der skulde sættes igennem, trods uhyre Modstand. Hans gennemtrængende Øjne var dystre og melankolske, og der kom sjældent et Smil paa hans gravalvorlige, ligesom forbitte Ansigt. Han boede paa Hotellet sammen med hele sin Familie. Hans Hustru var i de Aar, Siri von Essen, en blond og stiltfærdig Dame, Børnene var søde, blonde og livlige. De hed Hans, Karin og Greta. Inde paa Nummer otte, ud til Gaarden, sad han og skrev, henne ved Vinduet, hele Dagen, og naar han viste sig paa de lange Gange, saa han ud, som om han ikke ønskede Tilnærmelser af nogensomhelst Art.

Undertiden kom han og den blonde Fru Siri over i mine Forældres Dagligstue, hvor der stod et Klaver. Han elskede Sang og Musik, og han og Fruen begyndte da at synge svenske Sange, mest Gunnar Wennerbergs, Digteren og Komponisten af de berømte »Gluntarne«, der blev komponerede i Kong Carl den Femtendes livsglade Dage. Senere hen har jeg altid undret mig meget over, at netop »Gluntarne« var hans Yndlingsrepertoire. Wennerberg, der var en Slags svensk Hostrup henimod det Erik Bøghske. Man havde jo ikke netop ventet, at det var ham, der var denne store Omstyrters og Oprørers Favorit mellem hans Lands Digttere. Men Modsætninger plejer jo at berøre hinanden, og det er jo fra Verdenshistorien ikke ukendt, at Maximilian Robespierre sværmede for Florian's Idyller, og Napoleon gik omkring med Ossian i sin Brystlomme midt under de blodigste Batailler.

Jeg formener, at August Strindberg bevarede en dyb Forkærlighed for Idyllen, i den mest solskinsstraalende Skikkelse, i sin oprevne og af mange Bekymringer formørkede Sjæl. Han

elskede sine tre smaa lyslokkede Børn, og jeg husker, at han en Juleaften gik med omkring det tændte Juletræ, holdende et af sine Børn ved hver Haand.

Men der var til daglig en tungt rugende Stilhed og Utilnærmelighed omkring ham, og han havde en sjælden Evne til at holde Mennesker paa den størst mulige Afstand af sin Person.

Han havde Sorger paa den Tid. Det har været i 1887. I Sommermaanederne boede han langt ude ved Holtebakke paa en Gaard, der hed »Skovlykke«, og der lagde han sig saa forsvarligt ud med Forvalteren, at det endte med en Proces. Strindberg var jo af Natur meget mistænksom anlagt, og troede ikke altfor godt om sine Medmennesker. Da der nu i de Dage skete en lang Række Indbrudstyverier i Københavns nærmeste Omegn, og Forvalteren paa »Skovlykke« plejede at snige sig ud hver Aften, for først at komme hjem langt hen paa Morgen, troede Strindberg, at han maatte være den længe efterspurgte Indbrudstyv. Indicierne vidnede jo paa en Maade imod ham. Den store Digter henvendte sig altsaa til Herredsfogeden med sin Anklage, og Forvalteren, som Strindberg havde meget imod personligt, kom i Forhør. Det viste sig da, at Angrebene var mer end ubeføjede, thi Forvalteren kunde bevise, at det var hans Forlovede, som han besøgte om Natten, og at han altsaa ikke godt kunde være Indbrudstyv, som Strindberg holdt paa. For at faa Hævn over Strindberg, angav Forvalteren nu Strindberg for Herredsfogeden. Han beskyldte ham for at staa i Forhold til hans sekstenaarige Søster, og da denne Anklage nærmest var af skandaløs Art, foregreb Digteren Begivenhedernes Gang og flygtede til Berlin. Der blev han til Uvejret var trukket over. En Ven rejste ned og hentede ham tilbage, og fnysende af Harme satte Digteren sig til at skrive sin Bog »Tschandala«, hvori han paa det grummeste tog Hævn over Forvalteren, der blev skildret som en Paria, berøvet alle højere menneskelige Egenskaber og Fakulteter. Hvorledes Forvalteren tog dette, vides ikke. Maaske han aldrig har læst Ro-

manen, der blev meget diskuteret i hele den skandinaviske Presse. Hans Tilværelse gled igen ind i Privatlivets Mørke, og hans Tilstedeværelse i den højere Litteratur ophørte dermed for stedse. Han endte med at blive en Romanfigur i den svenske Litteratur, og der lever han til Skræk og Advarsel for alle dem, der sniger sig ud om Aftenen for at besøge deres Forlovede indtil Dagen gryr.

En stille og indadvendt Digter var Sigbjørn Obstfelder, Digteren af »Korset« og »De røde Draaber«. Han var blond, fin og blid, faamælt og med noget verdensfjernt og drømmende i Øjnene, som om han i sine stille Tanker var hinsides denne Tilværelse.

Hans sande Modsætning var Nordmanden, Gabriel Finne, den uforbederlige Bohême, der altid saa ud, som om han ikke havde sovet om Natten og heller ikke agtede at ty til Sønnen den paafølgende Nat. Han var ulykkelig og stærkt forranglet, og naar han kom ind ad Døren i sin store tærnedede Havelock, og den bulede Hat omme i Nakken, lignede han en litterær Fribytter, der lige var vendt tilbage fra et farefuldt Togt. Ingen kendte hans Veje, og han skrev næsten aldrig en Linie, naar han var hjemme i Hotellet. Han levede af at være Bohême og trodse Menneskeheden ved sin noget tvivlsomme Tilværelse. Han holdt vel nærmest til paa »Bernina«, hvor han mødtes med ligestillede i Litteraturen, der havde sat sig til Maal at virke forargende paa Bedsteborgerne. Hans Type er nu ganske uddød, de nuværende Bohêmer er nemlig ikke saa naive og troskyldige i deres Tro paa Extravagancens Evne til at vække Forargelse hos det bredere Publikum. Han befandt sig vist i en bestandig nedadgaaende Linie i Livet, og for hvert Aar der gik, blev hans Slængkappe mere og mere slidt, og hans Ansigt mere og mere rødt og oppustet. Han holdt ikke af Arbejdets Velsignelse, men han holdt meget af at »pjoltre«, og drive omkring uden at tage sig noget for, hvilket var en af de radikale Forfatteres Opgaver paa den Tid. Han blev et trist

Offer for en altfor emanciperet Opfattelse af en Digters Kald. Hans Dage gik hen med at stimulere sig op til et Arbejde, der aldrig blev udført. I hine »Bernina« Aar var det jo nemlig moderne, at Digtere stimulerede sig for at faa digteriske Syner og Inspirationer, omtrent som paa Wessels og Johannes Ewalds Tid, og der blev drevet en formelig Kultus med Vin, navnlig Bourgogne og Champagne, der sagdes at sidde inde med renaissancegivende Kræfter.

Naar jeg gik gennem Spisestuen lagde jeg jo nok Mærke til alle disse besynderlige Mennesker, men da jeg var saa helt optaget af Catilina og hans Sammensværgelse og de gammelromerske Oprørere og Bohêmer, havde jeg ikke megen Tid til at gøre deres nærmere Bekendtskab. Jeg fik paa nærmere Hold et stærkt Indtryk af deres Ydre, der ikke altid var lige tillidvækkende.

En besynderlig Skikkelse var den høje, sælsomt duvende og slingrende Thomas Krag, hvis Romaner »Kobberslangen« og »Ulf Ran« indvarslede en norsk Nyromantik. Naar han viste sig i en Dør, næsten overmenneskelig lang, med sit store brune Fuldskæg og de forunderlige ligesom lyttende Øjne, der røbede hans Tunghørhed, syntes man, at denne Digter maatte komme vandrende helt ude fra Ødemarken i det nordligste Lapland. Han vadede og roede saa underligt omkring paa sine lange Ben, og naar han kastede sig ned paa en Stol, stod Kavajen om ham til alle Sider. Han blev efterhaanden næsten helt døv, og dermed sat udenfor Hverdagen. Man maatte raabe ham op. Hans Bøger var fulde af Syner, og hans Sprog var mulmmættet og tungt af Viddernes og Fjærnhedens dunkle Mystik. Han skrev Bøger, i en sælsom patetisk Stil, om Vildmarken og »Myren« i skingrønde gul Efteraarssol, og han omgav sin Læser med saa megen Mulm, baade fra Sprogets og Tankens Side, at man ikke var rolig, før man saa den sidste Side for sig. Hans Romanfigurer manglede totalt Omrids. De var set enten i Soldis eller Regntaage, og deres sælsomme Skæb-

ner havde heller ikke tydelige Konturer, da de straks tabte sig i det helt Uforklarede og Uforklarlige. Han lignede tilsidst selv en digterisk Figur fra en af sine egne Romaner, og han gled da ogsaa ud i en ubestemmelig Tilværelse, hvor det digteriske og det virkelige gik op i en noget uforklarlig Helhed. Naar han kom slentrende ned ad Gaden, med den brune Kavaj paa vid Gab og den store sorte Filthat med de kunstneriske Buler, lignede han en norsk Ahasverus.

Tavs, fin og blond, Gentleman af Ydre og Indre, var Finlænderen Karl Tavastjerna, der holdt til nede i Mezzaninen, hvor han ganske alene repræsenterede den finske Litteratur, Dør om Dør med den svenske Forfatterinde Fru Victoria Benedictsson.

Han var døv som Thomas Krag, og gik derfor mest sine egne Veje, men der var noget saa fint og kultiveret over hans meget blonde Ydre, at man ikke kunde se en større Modsætning til August Strindberg end netop han.

Jeg mindes ogsaa den norske Digter, Jacob Bull, stor, skaldet og jovial, Fader til Lyrikeren, Olaf Bull, Bjørnstjerne Bjørnsons gode Ven, og Forfatter til flere Romaner, der maa betragtes som en Slags Overgangslitteratur før Hamsuns, Bojers og Sigrid Undsets Indsats i den norske Litteratur. Han boede en Tid lang i Hotellet, samtidig med en anden norsk Forfatter, men denne var unægtelig kun af tredje Rang, hvis Jacob Bull da skal henregnes til den anden. Denne Forfatter hed Constantius Flood, og han var den personificerede Beskedenhed og Tilbagetrukkethed af Væsen. Han er vel nærmest helt glemt nu, og de faa der erindrer den venlige og beskedne Mand, henregner ham vel nærmest til Almanakforfatterne. I den nye norske Litteraturhistorie ofres der kun seks Linier paa ham, mens der ofres Hamsun og Bojer den ene Side efter den anden. Disse seks Linier er hele hans Ihukommelse i vor Tid. Og dog var han baade flittig og havde en udbredt Læsekreds engang. Han var født i Porsgrund i Aaret 1837, men

han maatte paa Grund af en Øjensvaghed opgive Søen, som hans Forældre havde bestemt ham for. Han gik da over til Litteraturen og debuterede i Begyndelsen af Tredserne med et historisk Drama, der hed »Saxe Viks Døtre«. Siden skrev han historiske Romaner. Han var en mild og rar Mand, der ikke overvurderede sig selv. Han anbragte sig selv netop paa den Plads, hvor han hørte hjemme. Hans Ansigt var et eneste venligt Smil, og han vilde saa gerne glæde andre med en af sine Bøger. Mig forærede han en Roman. Jeg tror nok, at den hed »Harald Haarderaade«. Den var med Illustrationer og indbunden i mørkegrønt Bind. Han havde skrevet en Dedikation til mig paa den første Side, og denne Dedikation har glædet mig adskilligt mere end de fleste af dem, jeg senere er blevet bæret med. Jeg fik aldrig Tid til at læse Romanen, men jeg glemmer aldrig hans store Venlighed imod mig. Han var i ingen Henseende genial eller særlig talentfuld, men han var hæderlig og god, og han gjorde sig saa lidet bemærket ved Bordet, hvor der sad fuldtop af Talenter, at man næsten lagde Mærke til ham af den Grund. Han sad tilbords med Digtere og Forfatterinder, der grundlagde helt nye Litteraturepoker i deres Hjemlande, Genier, der omstyrtede gamle Guder eller forsøgte derpaa, oprørske Aander, der nedrev Templer, uden at bygge dem op igen, Talenter, der opbrændte Forfædrenes undertiden noget mælædte Idealer, uden at opstille nogen, der var bedre. Constantius Flood sad og var et eneste venligt Smil, og han hørte med Deltagelse paa alt, hvad der blev sagt. Man tog vist ikke megen Notits af den skikkelige Mand, der kun blev vurderet til at være af tredje Rang, og det er muligt, at Constantius Flood heller ikke satte de moderneste Genier altfor højt i sit sagtmødige Indre. Blev han betragtet som ikke hørende med til det højere Aandsliv, havde han til Gengæld sin Styrke i sit store, uforanderligt venlige Smil, der aldrig aflod, og som røbede hans Hjertes Rigdom og Godhed.

Mig fik han Kig paa, skønt jeg endnu gik i Skole, og han

glædede mig med en Roman, der vel foregik paa Harald Haarderaades Tid, men som alligevel saa ud til at være læselig.

Constantius Flood's Roman sad jeg undertiden og bladede i med et taknemmeligt Hjærte. Den mindede i sin Stil noget om Beatus Dodt's »Rideknægten«. Den var illustreret med Fantasibilleder fra den tidligere norske Middelalder. Man saa trønderske Konger med Guldringe om Panden og norske Kongedøtre med udslaet Haar ned ad Ryggen og Mjødhorn i de smalle Hænder. Man saa Skibe med Dragestavne, og Højenloftssale, hvor norske Hirdmænd sad omkring lange Borde og hørte paa en Skjald, mens de spiste Flæsk, som Trælle bar ind, endnu rygende fra Spiddet. Flood var desværre kun en Forfatter fra Tredserne, han kunde ikke følge med den nye Tid, som han heller ikke havde kunnet følge med den gamle. Han stod midt imellem to Tidsaldre som en Overgangsfigur, og havde han haft tilstrækkeligt Talent, havde han været den vanskeligste af alle Situationer voksen. En Forfatter af tredje Rang maatte saa se at klare sig, som han bedst kunde, og han klarede sig som Beatus Dodt hos os, der ikke fornærmede nogen, og derfor skrev trøstigt videre paa det Pund, der var blevet ham betroet. Han oplevede ikke nogen jordskælvsagtig Omvurdering som mange af de store Talenter, der fik Bølgedalene at kende, og de litterære Jordrystelser. Hans lille litterære Baad laa nemlig oftest for Anker helt inde ved Kysten, hvor han kunde gaa i Land, naar det blev Uvejrr ude over Litteraturens Dyb. Han gik derfor ofte i Land og trak Baaden op med sig, mens flere af de andre forsvandt i de vilde Brændinger.

Ogsaa Gustav af Geijerstam boede i Hotellet.

Det var længe før Strindberg aftegnede hans lidet smigrende Portræt som »Zachris« i »Svarta fanor«, hvor der blev hængt et sort Flag ud for enhver af den store Digtters forhenværende Venner, der blev dømt til Død, Foragt og Undergang. Maaske Geijerstam og Strindberg endnu var Venner paa det Tidspunkt.

Inde paa Nummer otte sad den tavse Mand, Nordens Gaade, og skrev paa »Tschandala« den lange mørke Vinter, og hans Blækhus, som jeg selv har set, saa ogsaa ud, som om Blækket i det var sortere end i andre Blækhuse.

Der laa noget foruroligende og farligt i Luften herinde.

Derinde laa Dæmoner paa Lur bagved de røde Portiører, og herinde i dette altid halvmørke Værelse tilintetgjordes de allersidste overlevende Rester af det gamle Esajas Tegnér'ske Svea, og en stille Mand med en sammenkneben Mund gjorde igen Karl den Tolvtes Fædreland til et noget foruroligende Rige for Europa, uden at gribe til Kanoner, som den blaa Helt med de gule Kravestøvler.

Paa et Værelse ud til Gaden boede Scenens Reformator, August Lindberg, og paa et Værelse ved Siden af, Axel Lundegaard, der var Fru Benedictssons litterære Fortrolige og en habil Forfatter af velskrevne Romaner af den Art, som Kritiken stemplede som »kalligrafiske«. Men det var dog fra Nummer otte, at de store Virkninger udgik. Dér var Fausts Laboratorium. Der holdt Mefistofeles til inde, og derfor kunde man vente sig det største blive til herinde, Sprængstoffer, Giftstoffer, skærende Tanker, hvasse Idéer og ødelæggende Forbindelser af den Slags Ord, der bliver samfundsfarlige, naar de kommer i nær Berøring med hinanden og bliver til Sætninger. Man gik altid forbi den Dør med større Hensyntagen, end naar man gik forbi de andre, og den dybe Stilhed derinde var den, som maa antages at gaa lige forud for en Dynamitekspllosion.

Tyve Aar efter, da den store Mand var bleven europæisk berømt og derfor anerkendt af sit eget Fædreland, hædrede man ham i Stockholm med et Fakkeltog. Den tavse Mand, der nu var bleven helt hvidhaaret, og havde vendt sit forpinte Sind mod Kristendommen, modtog Hyldesten fra sin Altan, mens Sneflokkene hvirvlede ned over hans mørke Skikkelse. Da han døde, ønskede han at faa en Salmebog med sig i Kisten.

og han lukkede sine Øjne, der havde set altfor meget af Verdens virkelige og indbildte Gru, i den Tro, at de Enfoldige er de sande Salige i denne Verden.

Men i mine Forældres Tid var han endnu ikke bleven Kristen, og det var saa langt fra, at nogen tænkte paa at bringe ham Fakler. Han led af Pengesorger foruden af sine mange sjælelige, og hans Uvenner var Legio, det var ikke Fakler de tænkte paa, men et rygende Baal, som han selv kunde bestige.

Foruden August Strindberg boede der endnu to andre i Hotellet, hvis Tilværelse ikke var som andre Dødeliges, og som derfor var Genstand for megen Omtale og megen stille misbilligende Kritik fra de almindelige Dødeliges Side.

Det var Fru Victoria Benedictsson og Herman Bang.

De boede paa Nummer ni og Nummer to, og Christen, der efterhaanden havde lagt sig megen Menneskekundskab til, da han til Stadighed omgikkes Forfattere, mente, at de var ulykkelige, da de ikke blandede sig synderligt med de øvrige Gæster, men levede deres Liv indenfor deres egne fire Vægge.

»Hun er gaaet fra sin Mand, der er Postmester ovre i Skaane, for at sidde her og skrive Romaner,« sagde Christen, sindigt, mens han stod og pudsede Støvler, »og hun bliver ved med at skrive paa den samme Roman, uden at komme videre, hvad kan det føre andet til end den rene Ulykke. Hun har i hele den sidste Uge kun kunnet bringe det til fem Sider, som hun sidder og streger over paa. Skal hun leve af det, ser det sort ud! Hun bliver kun som ham inde paa Nummer otte, der kun klarer sig, fordi hans Stykke gaar henne paa Casino.«

»Men han er berømt,« sagde jeg.

»Kunde man leve af det, var det jo ikke saa ilde,« sagde Christen og pudsede løs, »nu har jeg været om Berømmelser al min Tid her i Hotellet, men de nødvendige Penge har jeg nu aldrig set meget af hos dem. Hun faar det nu nok at føle, naar hun kommer lidt længer hen i sit Forfatterskab, der gaar meget trevent. Kan man ikke skrive sine ti Sider om Dagen,

som ham Lundegaard, kan man lige saa godt opgive at være Forfatter, saa maa man heller helt lade være, som Hr. Finne, der siger, at han nu vil la' staa til Resten af sin Tid. De, der skriver deres ti Sider om Dagen, kan lige klare sig, men heller ikke mer, det er noget, som saadan en Dame burde ha' begrebet, før hun gik fra sin Mand og sin Steddatter. Nu kan hun vel ikke godt vende hjem til ham igen, da hun nu engang er gaaet sin Vej, og leve af at sidde og strege ud, det kan man nu ikke i vore Dage.«

Christen holdt ikke af Forfattere, der ikke opfattede deres Digtning som et reglementeret dagligt Arbejde, der kostede Slid og Hovedbrud. Paa sine daglige Besøg, rundt om paa Værelserne, inspicerede han ogsaa de forskellige Skriveborde, og han fulgte med usvækket Interesse, hvor langt Genierne var kommet, fra Dag til Dag.

Hans Sympathi var for Forfattere som Constantius Flood og Axel Lundegaard, men han kunde i Grunden ogsaa med de virkelige Genier, som Aanden pludseligt kom over, og som udrettede i Løbet af en Maaned, hvad de andre, langsomt men sikkert, naaede til efter et halvt Aars daglige Hovedbrud. Han kaldte Genier — »de, der har faaet Gnisten«. Om Strindberg mente han dog, at han havde faaet en Gnist fra de evige Magter, og han levede til Tider i en stille Undren over, at der, pludseligt, efter en eneste Nats Arbejde, laa en hel Stabel beskrevet Papir inde paa den store Forfatters Skrivebord.

»Det ka' saadan komme over ham i en Studs,« sagde Christen, »men det er, fordi han har Gnisten. Saa længe han har den, klarer han sig vel. Men hvem kan vide, hvor længe det kan vare. Af ham kan man vist vente sig, hvad det skal være. Han ved ikke, hvad det er at arbejde, som nu Hr. Flood, der lar' Frokost være Frokost har han et Kapitel under Haanden. Hva' om vi andre saadan rendte fra, hvad vi dør har mellem Hænder? Som nu jeg! Hva' skulde der blive af saadan en Støvle som denne her, om jeg ikke blankede den færdig?«

»Ja, men det er ikke det samme at blanke Støvler som at skrive Romaner,« sagde jeg, overlegent og indigneret, paa Forfatterens Vegne.

»Det er Arbejde begge Dele,« sagde Christen og dyppede Skobørsten i Blanksværten, »Arbejde er vel Arbejde, hvordan det saa er. Rendte jeg fra en Handelsrejsendes Kufferter ude paa Hovedbanen, hvem sku' saa hente dem her til Hotellet? Er man Forfatter, skal man bli' ved sit Skrivebord, og ikke rende op paa »Bernina«, naar man tror, at man ikke kan. Det er vel ikke sværere at skrive end som saa meget andet, der er svært, og skal jeg ha' en Kuffert op paa Hotelvognen, saa har jeg vist ogsaa mit at ta' Vare, som ikke er lige at løbe til, selv om jeg ikke er egentlig Forfatter som de andre. Jeg kunde være blevet Forfatter, havde jeg gaaet i Latinskole i Aalborg, men jeg var nu aldrig bleven som en af disse derinde, der tror, at man arbejder, naar man sidder i en amerikansk Gyngestol med en Cigar i Munden, uden ellers at ta' sig noget andet til.«

»De sidder og venter paa Inspirationen,« sagde jeg.

»Saadan noget kommer, mens man sidder og arbejder,« sagde Christen, der allerede havde faaet tre Par Støvler fra Haanden, »se nu til Hr. Flood henne paa Nummer fire. Er hans Romaner bleven mindre gode, fordi han sidder hele Dagen ved sit Arbejde? Han løber ikke sin Vej, naar det kniber. Han er udholdende, og det skal man være som Menneske, ogsaa naar man skriver Bøger. Man skal holde ud, saa gaar det, ellers gaar det ikke.«

»Men nu de, der har Gnisten?«

»Vorherre bevare os for for mange af den Slags,« sagde Christen, »det gaar jo aldrig saadan roligt af, naar det paa en Studs kommer over dem. De indhenter det forsømte, og saa sætter de Pres paa, og det ka' ogsaa ha' sine Fordele, men de bli'r som Mennesker saadan, som en anden vilde blive, om man opsatte en Skobørstning om Morgenen til alle Gæsterne

var kommet ud af Sengen. Støvler skal staa foran Døren Klokken syv, og ikke Klokken ni, for saa begynder de saagu at kime rundt om paa alle Værelserne, og saa har man kun et Helvede, hvor man ku' ha' sin Morgenfred uspoleret.◄

Christens Opfattelse af Litteraturen og dens ledende Mænd og Kvinder var ikke min, men han passede sit beskedne Arbejde trofast og med uforstyrrelig jysk Sindighed, og paa den Maade gjorde han sig meget afholdt af alle Skønaanderne, der satte Pris paa hans rolige, eftertænksomme Væsen, hans sunde Dømmekraft og kløgtige Ræsonnementer.

VII.

Nede i Mezzaninen, paa et lille etfags Værelse, ud imod Hoteltrappen, boede i de sidste Aar af Firserne den svenske Forfatterinde, Fru Victoria Benedictsson.

Hun var kendt i de litterære Kredse under Pseudonymet »Ernst Ahlgreen«, og havde allerede udgivet de Bøger, der skaffede hende den store Anseelse i den nyere svenske Litteratur. Det var Folkelivsskildringerne »Från skåne« (1884), Novellen »Pengar« og »Folkliif og småberetelser«.

I de sidste Aar hun boede i Hotellet, skrev hun paa den store Roman »Fru Marianne«, som hun havde ventet sig saa meget af, og som indbragte hende saa mange Skuffelser.

Hun var et Menneske, der helt var kommet udenfor sit naturlige Hjemliv og Milieu. Hun sad nede paa dette lille lavloftede og halvmørke Mezzaninværelse, og var vist mere hjemløs end de andre Skønaander, der dog ikke som hun havde brudt med deres eget Hjem og forladt Mand og Steddatter for en litterær Chimæres Skyld.

Hun troede paa den nye Virkeligheds litteratur, dens strænge Krav til Sandhed og ædruelig Opfattelse, dens ubønhørlige Seen det virkelige Liv ind i Øjnene, og der var i hendes Sjæl en fanatisk Tro paa, at hun selv havde faaet et Kald, som alle maatte anerkende og respektere, naar hun satte hele sit Liv og alle sine Evner ind paa den store Opgave, at skildre Mennesker, som de var.

Hun saa op til den realistiske Litteraturs nyskabende Aander i denne urolige Gennembrudstid, og naar hun valgte København, og ikke Stockholm, til sit Opholdssted, var det vel, fordi hun vilde være midt i den nye Litteraturs Centrum, og

tage Del i dens Kampe, dér hvor Skandinaviens største litterære Dommer og Foregangsmand kunde give hende Raad og Vejledning.

Hun var af Sind og Natur nøgtern, reel og redelig, helt anlagt for det reelle og virkelige, men hendes Krav blev i Sammenstødet med uforstaaende Omgivelser i hendes Hjem, efterhaanden spændte til en Højde, der bragte hende ud af Ligevægt, og lod hende sætte alt, hvad Livets var, ind paa ét Kort. Hun brød helt ud fra altfor snævre og provinsielle Forhold og manglede Evne til at kunne slaa Rod, dér hvor hun helt var overladt til sig selv. Hun var egentlig altfor reel og virkelig anlagt til saa ubetinget at have med Litteratur at gøre, og hun forregnede sig desværre fuldkomment, hvad Kritikens Stilling til hende angik. Hun stolede fanatisk paa sine egne Bøgers dyrterhvervede Værdier, og var ikke tilstrækkeligt hærdet mod alle de overfladiske og hjærteløse Angreb, der tilsidst drev hende i Døden. Angreb paa hendes Bøger, der havde kostet hende selve hendes Hjems trygge Tilhold og Baggrund, blev af hende opfattet som Angreb paa hende selv personligt, og hun var af Temperament for stolt og lidet smidig til at se smaalig og uretfærdig Kritik over Hovedet. Hun følte sig i København isoleret og skuffet i alle sine Forventninger, da hun mente at have givet sin Tilværelse hen for Litteraturens Sag, der var en Livsopgave, og ikke, som for mange, et Midde til at faa sin Ærgerrighed tilfredsstillet. Der var noget enkelt og retlinet over hendes Væsen, men ogsaa noget stejlt og ubøjeeligt, og da hun for sent opdagede, at hun havde ofret sit Hjem for en mer end tvivlsom Lykke, vendte hun tilsidst Tvivlen og Anklagen for et forspildt Liv indefter mod sig selv, og gav fortabt. Hun havde allerede engang før, ovre i Skaane, gjort et mislykket Selvmordsforsøg, men var kommet sig igen, og først efter hendes tragiske Død i Hotellet, meddelte hendes Bekendte, at hun ogsaa i København havde gjort Forsøg paa at tage sig selv af Dage ved at tage Gift. Hendes Død for egen

Haand, der endelig lykkedes hende, var en sidste fortvivlet Handling, der skulde bringe hende ud af fortvilede og haabløse Forhold, der dels var af privat Natur, dels kunde føres tilbage til de dybe litterære Skuffelser, hun havde lidt.

Hun var vist meget ensom, naar hun sad dernede paa sit lille solløse Værelse. Hun havde gjort Hotellets Stupige, Ingeborg, til sin Fortrolige, det tydede jo ogsaa paa, at hun trængte til at tale med et Menneske, der blot vilde forstaa hende og føle med hende rent menneskeligt. Ingeborg elskede Fru Benedictsson af hele sit Hjærte, og naar hun om Aftenen sad inde hos hende, hørte hun meget om den svenske Dames Ægteskab med en meget ældre Mand, der slet ikke havde forstaaet hende, og som hun havde ment at kunne være noget for. Som alle Skuffede i Litteraturen isoleredes hun mere og mere, og tilsidst opsøgte hun overhovedet ikke af de Personer, der hellere holder sig dem nær, der er heldige paa Parnasset. Hun kunde ikke godt nu vende tilbage til sit Hjem i Hørby derovre, hvor hendes fraseparerede Mand var Postmester og Bankembedsmand, og da Bruddet med ham var blevet ulægeligt, og hun ingen Fremtid saa for sig, havde hun forlængst gjort sit Bo op. I København havde den danske Litteraturs ledende Mænd nok at skaffe med sig selv, skulde man pousseres frem, med en uvillig konservativ Presse imod sig, ingen havde Tid til at opofre sig for en Dame fra en Landsby ovre i Skaane, en Dame, der var noget anstrengende, fordi hun endnu havde saa megen god Menneskelighed i sig, at hun satte de strengeste Krav til Litteraturen og dens Udøvere.

Det store Offer, hun havde bragt sin Kunst — Bruddet med Mand og Steddatter —, mente hun, burde forskaffe hende alles Agtelse og Støtte paa den Vej, hun nu var slaaet ind paa, og hun saaredes dybt og ulægeligt, da hun erfarede, at de, der skrev Kritiken over Bøgerne, mindst af alt tager Hensyn til de Menneskesjæle, der er Bøgernes Ophav.

Hun led gennem mange Aar af en uheldelig Hofteskade,

og maatte bevæge sig besværligt afsted ved Hjælp af et Par høje sorte Krykker, og disse sorte Krykker var ligesom blevet det ydre Symbol paa hendes store aandelige Hjælpeløshed og Mangel paa Evne til at følge Trop med de andre, der banede sig Vej — quand même.

Hun saa alle de andre vinde frem og erobre Plads i Solen, kun *hun* blev ladet ene tilbage i Kapløbet. Hun saa, at de mindre, men vindskibelige Talenter, forstod bedre at klare sig i Tilværelseskampen end hun, der ikke et Øjeblik var i Tvivl om sine store Evner. Alle de andre vandt Terrain, selv om det blev paa Næstens Bekostning, og en skønne Dag følte hun sig saa fuldkomment ladet ganske alene tilbage, at hun ikke længer kunde bære sin dybe Forladthed, der slog sammen om hende som et uigennemtrængeligt Mørke. Ikke en eneste bekymrede sig mere om hende, der tyngede de andre ned ved at tage Livet og Kunsten altfor tungt og altfor nøjeregnende.

Den Aften dræbte hun sig selv nede paa det lille trange Værelse i Mezzaninen, og da Ingeborg om Morgenens kom ind og fandt hende, blodig og livløs, henne ved Døren, hvor hun havde slæbt sig hen for at ringe og kalde paa Hjælp, besvimed hun med et højt gennemtrængende Skrig, der kunde høres over hele Hotellet. Ingen, end ikke Ingeborg og Axel Lundegaard, der havde hendes Fortrolighed, havde kunnet ane, at hun alligevel vilde gøre Alvor af sine Trudslers om at berøve sig Livet. Hun havde lidt saa meget de to Gange, hun havde forsøgt Selvmord, at man troede, at hun var blevet helbredet for sine Selvmordstanker. Ingeborg havde siddet og talt med hende hele den foregaaende Eftermiddag, og Fru Benedictsson havde været roligere og mere glad i Sindet, end hun længe havde været. Hun havde ovenikøbet spøgt og været i godt Humør, og da Ingeborg gik fra hende, havde hun sagt Farvel, som gjaldt det kun for nogle faa Timer. En Time efter havde hun saa gjort Ende paa sin Tilværelse.

Paa Bordet laa der Breve til hendes Familie, til Axel Lunde-

gaard og Georg Brandes, der indfandt sig en Time efter, rystet over hendes forfærdelige Død. Han satte sig ind paa et tomt Værelse ved Siden af Dødsværelset, og var dybt rystet over de store Lidelser, hendes lange Dødskamp bar Vidne om.

Axel Lundegaard, der ogsaa boede i Hotellet, har i en Roman »Elsa Finne« søgt at forklare Motiverne til hendes Selvmord. Han stod hende meget nær, og var hendes litterære Fortrolige gennem flere Aar, men det er et Spørgsmaal, om nogen udenfor hendes Families snævreste Kreds kendte hende saa godt, at hun vilde betro sig til dem med sine dybeste personlige Sorger.

Der blev skrevet megen interessant psykologisk Litteratur om hende, nu da hun var borte, mange Gisninger blev forsøgte, den ene mere interessant og antagelig end den anden, men hele den nu saa omfattende Victoria Benedictssonlitteratur formaar alligevel ikke at tegne Billedet af denne alvorlige og vemodige Kvindeskikkelse, i hvis Liv der vel kun var de Gaader, som er selve Lidelsernes. Hendes Kærlighedsliv blev ogsaa gjort til Genstand for psykologisk Granskning, men den der blot éngang har set denne mørkklædte Dame med de høje sorte Krykker, og det lidende Ansigt, kan bevidne, at hun var af de Kvinder, der mere vækker vemodig Sympati end erotiske Følelser. Hun var alt andet end smuk. Hun havde et langagtigt, klogt Ansigt, der helt var præget af Alvor og Intelligens. Hendes Mund, der lod Tænderne komme for meget til Syne, naar hun smilte, var noget grofttegnet. Kun Øjnene var mærkelige, mørke, seende, og intelligente, under kraftigt tegnede Øjenbryn. Der var noget mandligt over hendes Træk, der helt igennem var prægede af Viljekraft og sjælelig Koncentration. Hun saa ud, som en Dame fra Provinsen, der var noget umoderne og hjemmævvet ved hendes tunge folderige Kjoler, der var syede efter en Mode, der maaske var moderne i Hørby, og hun gik altid med en stor Broche i Halslinningen, der vist var et Familiesmykke af den Slags, der har

mere med pietetsfulde Følelser at gøre end kunstnerisk Skønhed. Hun var Fru Edgreens fuldkomne Modsætning, der var ikke saa meget som en Antydning af Verdensdamen og den aandfulde Charmeuse ved Fru Benedictsson. Hun maa sikkert være kommet meget i Berøring med den skaanske Almue, der var hendes egentlige Studiefelt, dette lille, meget begrænsede Omraade, som hun magtede som ingen i den svenske Litteratur. Hun var den fortrolige Kender af Husmandsfolk og Tjenestetyende, kendte deres Tænke- og Talemaade, og forstod at gengive den med næsten usvigelig Sanddruhed.

Hendes Død, der indtraf i Udstillingssommeren 1888, vakte kun Opmærksomhed indenfor de litterære Kredse. Byen var jo i Festskrud fra Morgen til Aften, Strøget bølgede af Flag, og Gader og Kaféer vrimlede med Udlændinge, der alle var begejstrede over den store nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling ude paa Vesterbro.

Glæden over den vellykkede Udstilling afledte helt Opmærksomheden fra Tragedien i Hovedvagtsgade, der kun blev en Episode mellem Ugens mange andre.

Den Morgen Rustvognen kørte hendes Lig ud til Sankt Johannesstiftelsen paa Nørrebro, var der netop Feststemning i hele Byen. Den svenske Kong Oscar var kommet over fra Malmø for at bese Udstillingen, og der var vist ikke mange i København, der anede, at en af Sveriges Nyklassikere nu blev bragt ud til den sørgelige Stiftelse, hvor de Afdødes Lig bliver lagt frem til Beskuelse i Glaskister i den store frysende kolde Lighal.

Ingeborg — den tro Ingeborg — kørte derud med Roser til sin elskede svenske Forfatterinde, og hun kom bleg og grædende tilbage et Par Timer efter. Hun havde elsket og beundret Fru Benedictsson og vist hende det paa saa mange opmærksomme Maader, hun græd derfor nu sine oprigtige Taa-
rer, og faa har vist grædt af et mere oprigtigt Hjærte end denne beskedne Hotelstupige, der egentlig burde gaa over i den

svenske Litteratur som en stor Forfatterindes uselviske Veninde og Fortrolige.

Efter dette sørgelige Dødsfald, syntes jeg ikke nær saa godt om de litterære Berømtheder i Hotellet som før, og der kom en Slags uforklarlig Angst over mig, naar jeg hørte om deres mange litterære Kampe og deres meget broddede og piggede Sejrskranse. Jeg syntes ikke, at Romanerne var Livets Forlis værd. Jeg forstod heller ikke, at man skulde gøre den uforstandige Kritik den Ære, at gaa over i Evigheden for nogle kolde og uforstaaende Anmelders Skyld, der var skrevne for at imødekomme Publikums Hang til Malice paa de Skrives Bekostning.

Kritikere vil vist ofte slet ikke være ondsindede af personlige Grunde, de skriver jo kun for at tækkes Offentligheden, der fra gammel Tid har vist sig mere tiltrukket af en nedsættende Kritik end af en rosende. Saaledes gik det vore Klassikere, og saaledes de Moderne, der altid troede sig forfulgte og hadede af deres Kritikere, der slet ikke havde dem og deres personlige Tilværelse i deres Tanker, men Offentlighedens Krav, og det uansvarlige, og derfor grusomme Begreb, der hedder Publikum. De danske Litteraturkritikere har derfor aldrig været elskede af vore Skønaander.

Man gik hen og troede, at de var onde og onskabsfulde, nedrige, hævnerrige, perfide, lave og hadefulde, men de var, som oftest, ingen af Delene, nærmest var de vel som de fleste andre Dødelige, tilpas skikkelige og overfladiske, men altfor meget afhængige af det Krav, der stilledes til dem, ikke at lade nogen rage saa meget som en Tomme op over det almindelige lave Niveau.

Publikum, baade Teatrets, Kunstens og Litteraturens, bør tage det store og skæbnesvangre Ansvar paa sig, som nogle tilfældige, og af Tidsaanden afhængige Kritikere, vist ikke kan drages til Ansvar for. Det mente allerede Johan Ludvig Heiberg, den eneste af vore store Litteraturkritikere, der helt gen-

nemskuede, hvor det rette Ansvar skulde lægges, men siden hans Tid, har Publikum, dette dødbringende, af alle gode Magter forladte Væsen, uden Afladelse fremturet i sin blinde Aversion mod alt, hvad der er af virkelig Betydning og har Personlighed bag sig.

Hvor blev ikke i Guldalderperioden, H. C. Andersen, Blicher, Hauch og de fleste andre af Betydning medtagne af deres Samtids Ansvarsløse, af et lavere Publikum helt afhængige Kritikere, der kun fulgte en Parole, der var dem paatvungen af den offentlige Mening. Man behøver blot at nævne Kritikere som Proft, Mathias Winther, Schaldemose, E. Meyer ved Aftenposten, og en lang Række andre inferiorer Kritikere, der, for at leve, gik Mængden tilhaande med Raad og Daad. De vilde anses af Mennesker for at være retsindige og ubestikkelige, og de var ikke altid selv klare over, hvad der var Dyder, og hvad Lyder hos dem selv. Publikum forvirrede dem. Langt over disse ragede imidlertid en Kritiker som Christian Molbech, der, næsten uafvidende, kom Mængdens grusomme Instinkter imøde, der var rettede mod det Ophøjede og Fremragende indenfor Litteraturen. Hans Kritiker i »Maanedsskrift for Litteratur« var ofte af en saa negativ Art, at der som oftest intet blev tilbage af de Værker, der nu regnes for klassiske af hele det danske Folk. Han blev af de fleste betragtet som en kynisk og retsindig Mand, og han gjorde alt, gennem et langt og arbejdsomt Liv, for at vise sig denne Dom værdig. Han fremturede derfor i den negative Kritik, og han vandt Medhold i samme Grad som Klassikerne tabte Folkeyndest. Han vurderede de største i sin Tid paa en saa uforsonlig Maade, at det vandt Genklang ude hos de Misundelige og Ondsindede, hvis Opinion ikke havde været ukendt af Maanedsskriftets Litteraturanmelder. Publikum fandt, at Molbech var retsindig, maa-deholden, velbevandret i Litteraturen, og veludrustet til sit vanskelige Kald som Kritiker. Det blev ikke ham, de Danske har at takke for Andersens Verdensberømmelse, Blichers Fol-

keyndest og Aarestrups Klassikerrang. Men han var ingenlunde det Uhyre af en Bogkritiker, som mange ansaa ham for at være. Han ansaa sig selv for at være en Martyr, der havde villet det Bedste i Sandhedens Interesse, og naar Ingemann kunde gaa saa vidt at anse ham for at være en lav og misundelig Karakter, tog han fejl af Manden, der inderst inde var omtrent lige saa lyrisk som den soranske Digter, men som ikke vilde indrømme sin Svaghed overfor Publikum, der forlangte Objektivitet og Maadehold af den højt agtede Kritiker. Man ønskede ikke at lære den gnavne Biblioteksmand at kende fra andre Sider end den almen kendte, og derfor gik Molbech om med en forkrøblet og forkommen Lyriker i sit Indre, som gik i Graven med ham, saa temmelig ukendt af den opvoksende Generation. I sin tidlige Ungdomstid havde han udgivet lyriske Rejsebeskrivelser, men da Publikum modtog dem højst unaadigt, bøjede han sig for dets nedsættende Dom og opgav Poesien for stedse. Han var inderst inde en sværmerisk Natur, der ikke turde være sig selv bekendt. Han havde hørt til Kamma Rahbeks sværmeriske Beundrere, og han var Mynsters Tilhører i Frue Kirke, men som Aarene gik, tog det ham af Skæbnen og Forholdene paanødte Embede som Kritiker ham helt fangen, og han kunde da ofte, blidt klynkende, klage over al den Miskendelse han var Genstand for fra uforstaaende Digteres Side. Han havde i saadanne svage Øjeblikke ondt af sig selv. Men fik han saa igen en Kritikerpen i Haanden, vaagnede den anden Aand i ham, der ogsaa var Litterarturtidendes Holderes, og han for da løs paa de stakkels Forfattere, for at imødekomme Datidens offentlige Velfærds moral paa Litteraturens Omraade. Efter den gamle Molbech kom desværre hans egen Søn som Afløser, og Danmark har derfor kendt en kritisk Molbechsperiode lige fra 1814 til op imod Aarhundredets Slutning. Sidenhen kom Erik Bøgh og Clemens Petersen, der igen dannede Skole, hvis Elever i ethvert Til-

fælde ikke overgik deres Forbilleder, og hvis Navne bør tilhøre den evige Glemsel.

Fra 1870 af skete der det for Litteraturen sørgelige, at Bogkritiken ogsaa begyndte at blive afhængig af de politiske uforsonlige Lidenskaber, der var oppe i Tiden. Der var Forfattere, der støttedes af Højrepartiet, og Forfattere, der holdtes oppe af Venstrepartiet, og en god Bog skrevet af én, der støttedes af Højrepartiet og dets Organer, blev skaanselsløst og ubarmhjærtigt medtaget af en Litteraturkritiker, der skrev i et Venstreblad. Kritikerne var her næsten personligt uansvarlige, da de havde at lyde Parolen fra deres politisk interesserede Redaktører, der igen havde Vælgerfolket bag sig. Litteraturen var paa den Tid helt i Lommen paa Politikerne, der indbyrdes laa i Haarene paa hinanden.

Alle disse pinlige Stridigheder foregik i min Skoletid, og da Hotellet holdt begge Partiers Blade, lagde jeg ofte Mærke til, at Bøger, der blev meget rost i Højrepressen, undertiden blev tiet fuldkomment ihjæl af den modsatte Lejr, der indførte den Strategi, at man helst skal ignorere Fjendens Nærværelse i Terrainet. Det at være en Forfatter af anden eller tredje Rang regnedes i de Dage for noget nær en Forbrydelse, og en saadan Forfatters Bøger blev modtagne med en Lidenskabelighed, der slet ikke havde noget med Litteraturen at gøre, men som maatte føres tilbage til de politiske Rancuner. Det gik derfor de fleste ilde, da de hverken kunde lægge en Alen til deres Vækst eller afsværge deres politiske Overbevisning.

De provisoriske Finanslove havde ogsaa en Slags Indflydelse paa den danske Litteratur, og det var ikke alene Konseilpræsident Estrup, der var Genstand for Attentater.

Typograf Rasmussen dannede Skole i Litteraturen.

Jeg passede imidlertid det, jeg skulde passe, nemlig »Borgerdyden«, og det var ikke det, der gik mig dybest til Hjærte, at det danske Folk paa den Tid befandt sig ude i en Borgerkrig, der, hvad Lidenskaber angik, ikke stod tilbage for den,

der rasede paa Parnasset. I Litteraturen var alles Haand vendt imod alle. Man peb i Teatrenes Parketter og slog paa Gongoner, og i det Aar, da det første Spadestik gjordes til Københavns Befæstning ude ved Garderhøjen, grundlagdes ogsaa Dagbladet »Politiken«, der ogsaa var en Slags Befæstning med det grovere Skyts. Jeg erindrer de lyseblaa Gendarmer, der red gennem Gaderne for at holde Skik paa Befolkningen med blanke Sabler, men jeg var lige saa interesseret i Brandes polemiske Stilling til Mændene af den gamle Skole, og Drachmanns tyrtæiske Kamplyrik. Paa den Tid blev ellers Aborre-parken indviet ude ved Jarmerstaarnet, og den første Asfaltering af vore Gader fandt Sted til Københavnernes store Undren. Asfalten vakte megen Opsigt, da man fra nu af ikke længer behøvede at gaa paa de bare Brosten i Livet.

Jeg lærte allerede dengang at elske København, baade det gamle og det nye, og jeg var altid med ved Afsløring af Statter og Kirkers Indvielse. Da Frelsens Hær holdt sit første Møde i København i 1887, var jeg ogsaa med dér, skønt denne Hær dengang hos mange vakte den største Harm og Forargelse, som jo alt nyt plejer at vække, naar det vil det gode med Trommer og fuld Musik. Jeg saa Frelserarmeen marchere gennem Gaderne med blodrøde Faner, hvorpaa der med gule Bogstaver stod »Blod og Ild«, og jeg forstod dog saa meget, at naar den paa sin March passerede de lyseblaa Gendarmer til Hest, var det Frelserhærens Opgave at frelse Mennesker fra Synden, og Gendarmkorpsets at befri Folket for Venstres Anmasselser, der af mange blev betragtet som selv Djævelens ondeste List og Rænker.

VIII.

Jeg gik til Præsten paa den Tid.

Min Konfirmationspræst var Pastor Lauritz Schmidt ved Helligaandskirken. Han havde været Grevinde Danners Sjælesørger og var en af de tre første, der sad i Bestyrelsen paa Jægerspris. Han var med til at fuldbyrde hendes Testamente, der, som bekendt, skænkede seks Millioner til en Stiftelse, der skulde opdrage unge Piger til at blive flinke og duelige Tjenestepiger.

Han var en stor før Mand, med et bredt glatraget Ansigt, og en egen stilfuld og gejstlig Pathos over sin imponerende Person. Han mindede en Del om hine nationalliberale Gejstlige i Fyrreerne og Halvtredserne, der lagde megen Vægt paa den indre og ydre Værdighed. Mærkeligt nok dyrkede han, efter Sige, Søren Kierkegaard i sin Fritid og ikke Wolfgang Goethe som de gamle Præster, der kunde deres »Dichtung und Wahrheit« paa Fingrene og altid havde et Sprichwort af den store Weimaraner paa Læberne. Han maa have sat Frederik den Syvendes Enke meget højt, thi han hentydede ofte til hendes store Godgørelse og dybe Respekt for Kongens Valgsprog: »Folkets Kærlighed min Styrke«. Han ærede hende i Mindet, fordi hun var pligtopfyldende og nøjsom, og fordi hun havde betroet sin Sjæls evige Frelse til hans Omsorg. Han var en mærkelig Mand, besjælet af en kontemplativ Kristendom, der ikke jagede efter Popularitet, og som havde sit Tyngdepunkt i sig selv. Han var ugift og boede henne i Sølvgade, hvor jeg besøgte ham efter min Konfirmation, og hvor jeg lagde Mærke til, at han havde silkebetrukne Møbler, og Malerier, i sin store

sollyse Dagligstue, der sandsynligvis var Arvestykker fra Grevindens Bo. Han var kommet meget paa Jægerspris i Grevindens Tid, og han havde ogsaa dér lært Grevindens jævne Moder at kende, Fru Juliane Jensen, der var en stille, sortklædt Dame, der var meget om sin Datter efter Kongens Bortgang. Fru Jensen boede om Sommeren ude paa Jægerspris og gik omkring i den store dejlige Park, hvor hun hver Dag, naar Frokosttaflet var endt, tilbragte flere Timer med at sidde og sy Stramajsyning paa en hvid Havebænk. Hun var en lille Dame med et fint og beskedent Væsen, og de to Damer, der havde staaet Landets Konge saa nær, levede nu kun for Minde og Godgørenhed. Pastor Lauritz Schmidt havde holdt Talen, da Kongens Marmorbuste af Bissen blev afsløret, den syvende August 1865, foran Havesalens Dør nede paa Jægerspris. Han, Grevinden og Fru Juliane Jensen, stod paa Trappen, der fører op til Havesalen, mens de indbudte Herrer og Damer grupperede sig paa hver sin Side. Et Orkester spillede ude paa Plænen »Kong Christian stod ved højen Mast«, og mens de højtidelige Toner lød paa den smukke sollyse Augustformiddag, gik Grevinden og Fru Jensen, langsomt, over mod Busten, som Hendes Naade afslørede, mens alle Herrerne blottede deres Hoveder. Alle udbragte nu et nifoldigt Hurra for den folkekære Konges Minde, og bagefter var der en Højtidelighed inde i »Rebekkasalen«, hvor Pastor Schmidt holdt en lille Prædiken for de Indbudte, der bagefter blev til Taflet, der fandt Sted Klokken seks.

Den gamle Fru Jensen, der havde lært sit af Livet at kende, baade før og efter Datterens Ophøjelse, var paa en saadan Højtidsdag mer Dame end saa mangen anden, thi hun talte meget lidt til de mange Honoratiores ved Bordet, og hun sad der i sin enkle sorte Silkekjole, som om hun slet ikke syntes, at hun havde nogen Grund til at gøre sig gældende i saa værdig en Forsamling.

Grevinden var aldrig ængstelig for at drage sin Mor frem i

Forgrunden, og hun var stolt og lykkelig over denne Moder, der af Instinkt forstod, hvor hendes Plads var i Livet.

Jeg holdt meget af min Konfirmationspræst, der dog ikke satte Pris paa, at jeg, ung som jeg var, udsurgte ham altfor paagaende om Kongens Gemalinde.

»Lad *hende* nu hvile!« sagde han dvælende, med de store, smukke, blege Hænder foldede over Brystet, og det graanede Hoved eftertænksomt bøjet, som sad han der i sin Lænestol og saa tilbage i Fortiden, der havde været lys for ham i Grevindens Tid paa Jægerspris.

»Lad nu kun *hende* hvile!«

Mere sagde han ikke — og jeg tav.

Jeg gik en Dag op paa det gamle Kongelige Bibliotek, hvor den lille, levende og livlige, altid ironiserende og udsørgende A. C. Larsen, sad ved Udlaanet paa Læsestuen og frittede de Besøgende ud om, hvad der var deres Studiers Formaal og egentlige Hensigt. Mig spurgte han nu altid, hvorfor jeg nu netop vilde laane *den* Bog, og hvad Udbytte jeg mente at ville have af *de* Bøger, som jeg havde skrevet Navnene op paa. Han ønskede at vejlede og retlede Ungdommen, som han ogsaa, paa sokratiske Vis, søgte at indpode sine egne Ideer om Litteratur og Religion, naar de traf ham nede i den gamle Studenterforenings Læsestue paa Gammelholm. Han var Nyrationalist og gik paa tværs af den theologiske studerende Ungdom, der dog ikke delte hans Meninger, der mere og mere nærmede sig den rene Fritænkning. Under Pseudonymet »Theodorus« skrev han Bøger, som »Breve til en Landsbypræst«, der dog gik sporeløst hen over den danske Gejstlighed, der ikke yndede hans rationalistiske Forfatterskab, der var meget omfattende og lidet populært. Han troede paa en »Fremtidens Religion« og skrev filosofiske Afhandlinger om den, men Tiden løb mere og mere fra ham, og hans Fremtidsreligion syntes tilsidst mange en noget forældet Tankekonstruktion af den Art, man allerede kendte til i Bastholms og Horrebows Tidsalder.

Jeg var altid lidt trykket af hans mange Spørgsmaal, naar jeg indfandt mig paa det kongelige Bibliothek.

En Dag gik jeg op ad den hvidskurede Vindeltrappe fra Kong Frederik den Tredjes Tid og udbad mig følgende Pièce:

»Tale ved Grevinde Louise Christine Danners Jordefærd i Holmens Kirke, den syvende Marts 1874 af Kapellan Lauritz H. Schmidt.«

Den lille A. C. Larsen saa inkvisitorisk paa mig med sine gennemtrængende, næsten stikkende mørke, sokratiske Øjne, smilte derpaa uheldsvangert, og spurgte mig derpaa, hvad jeg vilde læse den Tale for, og hvad Interesse jeg havde af at lære en Præsts Meninger om Grevinde Danner at kende.

Jeg havde ikke mit Svar paa rede Haand, og jeg tror nok, at jeg blev en Del forvirret og rødmede over det paagaende Spørgsmaal, men Talen fik jeg, og hen gik jeg saa og satte mig ved det lange sorte Bord for at læse min egen Konfirmationspræsts skønne Ord om den godgørende Grevinde paa Jægerspris. Jeg syntes, at alle i Salen sad og saa paa mig, skønt jeg ikke havde nogen ond Samvittighed, hverken paa egne eller Grevinde Danners Vegne. Engang imellem saa jeg hen paa A. C. Larsen derhenne ved det lille Bord ved det skraa Vindue. Han havde ikke sine Øjne fra mig, og jeg følte mig derfor mere og mere forvirret. Jeg maa ellers sige, at Pastor Schmidts Tale gik mig til Hjærte. Jeg fandt, at den var sand og skøn. Den er heller aldrig nogensinde siden gaaet mig af Minde, thi den var skrevet ud af en oprigtig Beundring for den Afdødes bedre Sider, uden med et Ord at komme ind paa de mindre gode, som jeg dengang endnu ikke kendte noget videre til.

Jeg lærte hele Begyndelsen udenad.

Der stod:

»Dette Liv, saa fuldt af Omskiftelser, saa rigt paa Lykke, dette Liv, der begyndte i Folket og endte ved Tronens Side, maatte jo forekomme hende et Livets Æventyr, — ak ja, maatte jo ofte forekomme hende som et Digt, en Fortælling om det

Oplevede, saa skøn og farverig — men han, der førte hende, han, der fortalte hende det, hvad var hans Tanke med hende? — idel Fred og Naade!«

Jeg har senere hen tidt undret mig over, at en dansk Præst af den lutherske Konfession har kunnet nære den besynderlige Tro, at netop Gud skulde have fortalt Grevinde Danner hendes Livsæventyr uden at gøre sine Kommentarer dertil. Men Pastor Schmidt har været i god Tro, og jeg har aldrig glemt, at det netop var min Konfirmationspræst, der tog den overmaade omstridte Kvindes Minde ind til sit Hjærte, hvor det var i Ly for et helt Folks tankeløse Kasten med Sten.

Efter Konfirmationen skulde jeg jo nu regnes mellem de Voksne, men da de Voksne paa den Tid helt gik op i Politik, var de ikke som jeg, der nu selv var voksen, kunde ønske mig dem, og jeg vedblev derfor at holde mig til mine Skolekammerater og min Skole, hvor vi vedblivende arbejdede med de døde Oldtidssprog, der forekom os næsten uoverkommelige.

Jeg havde nu næsten glemt Vejle. Men den, der har mistet en Skov, kan dog endnu glæde sig over et Træ. Jeg lærte at være glad over et Træ i denne Verden.

Mit var ovenikøbet historisk, og det suste, tror jeg, mest mindetungt ude paa Frederiksberg i den gamle Have, hvor jeg ofte om Aftenen gik ud for at lytte til dette forunderlige Sus af henfarne Tider.

I Frederiksberg Have lærte jeg nærmest at elske Jens Immanuel Baggesen, som jeg syntes, at man havde stillet altfor meget i Skyggen af Adam Oehlenschlägers kuplede Bøg. Hvor ofte stod jeg ikke foran A. S. Ørsteds Vinduer deroppe paa Bakken og drømte om hans skønne og aandfulde Hustru, som Baggesen sværmede for og forevigede under Navnet »Lilia« i udødelige Strofer. Jeg elskede og beundrede Jens Baggesen, hans Gratie, hans Vid, hans ukuelige Livshumør og hans Mod til at udæske dem, der mente, at Gratie staar under Valkyrier. Ofte gik jeg over i den skumrende Søndermark forbi det nor-

ske Hus, som han har gjort udødeligt i »Min Genganger og jeg selv«, og naar jeg havde drømt om Gratiernes Digter, gik jeg hen til Kammas og Knud Lyhnes gamle frønnede Bakkehus for at mindes den lille sarkastiske Frue, der kunde dæmme op for den guddommelige Adams guddommelige Overmod og krydre hans valhalliske Skjaldetilværelse med sine pikante Vitligheder. Det norske Hus blev mig en Helligdom. Den gamle Satyrs Aand svævede under de mørke Graner, og jeg lod Adam ene om de grønne Bøge nede omkring de stillestaaende Kanaler i Frederiksbergs populære Have. Fra Søndermarken kunde man endnu dengang øjne Christianshavn, hvor den anden af mine Heroer, Johan Ludvig Heiberg, kiggede Stjærner i de lange tavse Nætter, og jeg fik paa den Maade aldrig rigtig Sans for »Hakon Jarl«s Digter, der var æret af Søndagspublikummet ovre i den grønne Have.

Oehlenschlägers Søster sværmede jeg derimod for i de Aar, skønt hendes Biograf kun var Professor Nicolaj Bøgh. Jeg syntes, at der maatte kunne skrives et Skuespil om hende, Baggesen og A. S. Ørsted, men jeg opgav det, da jeg ikke bestemt vidste, hvilken Rolle Ørsted skulde spille i Intrigen. Det samme syntes jeg gjaldt Thomasine Gyllembourg og P. A. Heiberg, hvis Livsskæbner formede sig saa dramatisk, at Digtning paa deres Bekostning skulde synes at være ganske og aldeles overflødig.

Jeg digtede ofte, naar jeg var ude i Søndermarken.

Jeg satte mig ved et af Træbordene henne ved Kultusminister Halls Statue, saadan at jeg ikke var i altfor stor Afstand af Bakkehuset, og jeg gendigtede da den poetiske Guldaldertid saa drømmende og fint i mine Tanker, at jeg en lang Tid følte Afsky for Vesterbro, naar jeg en Time efter kom ind i den graa og larmende Virkelighed fra mine blaa Erindringskyer. Jeg gyste navnlig for Oehlenschlägersgade, naar Mørket sent paa Eftermiddagen bredte sig i den triste Fattigmandsgade. Jeg følte det som en Smerte, at netop en saadan Gade var op-

kaldt efter ham, der dog havde ført sit Folk ind i Poesiens aldrig visnende Løvsal. Jeg ærede ham, men jeg læste ham nødigt. Jeg har aldrig fundet, at hans nordiske Tragedier var tragiske. De var mig for idylliske og optimistiske, selv i femte Akt. Naar den store Digers femte Akt naturnødvendigt skulde være tragisk, var Tilskuerne i Forvejen blevne saa beroligede af Digterens Optimisme paa sine Heltens Vegne, at man overværede Katastrofen som et Dødsfald, der vel var sørgeligt, men aldrig tragisk. Desuden var man jo bleven saa trættet og dysset til Ro af de mange Jamber gennem fire Akter, at Kraften til at tage imod, hvad der kunde komme, var sat ned til det mindst mulige. De oehenschlägerske Dødsfald syntes mig sjældent at være i videre Forbindelse med Dramaet, der opløste sig i skøn og svulmende Lyrik, poetiske Passager, og begejstrede Dithyramber til vore Oldtidsheltes Pris.

Unge Mennesker er nu altid meget kritiske, og hvad Bøger angaar, synes de kun, at de Bøger er gode, som de selv finder er gode. Jeg vænnede mig fra tidlig Tid til at være min egen Litteraturkritiker, og skønt Blade og Tidsskrifter dengang var fulde af æstetiske Vurderinger og Omvurderinger, holdt jeg dog stædigt fast ved min egen Mening, der forekom mig at være den paalideligste. For mine Spareskillinger købte jeg nogle smaa Bøger, til fem og tyve Øre Stykket, i en Serie, der hed »Dansk Folkebibliothek«, og her lærte jeg for første Gang en Række hjemlige og udenlandske Klassikere at kende, der gjorde et uforglemmeligt Indtryk paa mig. Jeg lærte de to Brødre Goncourt at kende, der skrev Romaner i Fællesskab, saaledes at det var umuligt at skælne den enes Arbejde fra den andens. Jeg læste »Germinie Lacerteux« og »Renée Mauperin«, »La Faustine« og »Det franske Samfunds Historie under Revolutionen«, og jeg syntes ikke, at nogen moderne dansk Roman af den realistiske Retning kunde sammenlignes med disse to Brødres Bøger, hvor den ene Forfatters Geni hele Tiden supplerede den andens. Disse to eminentes Brødres Virkelig-

hedsskildringer udelukkede ikke den fineste, mest aandfulde Kunstform, og deres Hang til uforfærdet Gengivelse af Realismer var forenet med den mest forfinede Sans for Sprogets mest raffinerede og sarte Skønheder. Det Grimme og Frastødende i Livet blev fremstillet med den mest udsøgte sproglige Violoncelledsagelse, ikke som hos Sophus Schandorph, hvor man fik det Hæslige serveret med et dundrende Slag paa Sprogets Stortromme. Disse to sælsomme og forfinede Brødre, som jeg beundrede med nogen Skyhed, og Maupassant, hvis Roman »Peter og Hans« jeg ogsaa lærte at vurdere i det billige Folkebibliothek, afvænnede mig fra megen dansk realistisk Litteratur, hvor det Virkelige kun var og blev det Virkelige paa en altfor virkelig Maade. Schandorph blev jeg hurtigt færdig med, skønt han af mange blev regnet for Klassiker. Jeg læste engang nogle romantiske Ungdomsvers af ham, der, ligesom Georg Brandes, viste, at den nationale Lyrik ogsaa har haft sine Dyrkere mellem de Mænd, der senere udelukkende viede deres Kræfter til Realismen. Som Lyriker var Schandorph en Epigon, som Prosaforfatter er han vel nærmest ved at være en Nyskaber, skønt Epigonen altid dulgte sig dybest inde i ham uden at turde vove sig frem i Dagslyset.

Jeg lærte ogsaa Alphonse Daudet at kende, der har lært saa meget af Dickens, og som er saa sensitiv i sine smaa Fortællinger, »Lettres de mon moulin«, at han minder os ganske om Andersen, der igen har en Del Berøring med Dickens.

Heinrich Heine læste jeg for første Gang — »Harzrejsen« og »Buch der Lieder«. Jeg troede ikke, at det var muligt for noget Menneske at være vittigere end denne »Gratiernes uopdragne Yndling«, der stak tilhøjre og tilvenstre med sit Vids fine Grannaale. Jeg beundrede ham en lang Tid ubetinget, men saa syntes jeg pludseligt, at han kun var vittig og ikke havde andet Maal end Vittigheden selv, og saa satte jeg ham hen paa min lille Boghylde, hvor han kom til at staa ved Siden af Vicomte de Chateaubriand, der ogsaa fandtes i samme

Serie. Chateaubriand var en af mine Yndlingsforfattere. Jeg sværmede for hans »Atala«, der var en Verden af Poesi, gigantisk og dunkelglødende Poesi. Der var altid hos denne store franske Romantiker saa mange Uvejr, saa megen Torden, og saa mange røde Lyn over Urskove og Vandfald, at man først hos ham lagde Mærke til, hvor megen graa Himmel og Regn der er i de danske Bøger. I hans »Atala« tordnede det altid, naar to Elskende hengav sig til hinanden i de uigennemtrængeligste Urskoves Mørke. De vilde Dyrs Hysten lød inde fra Skovdybet, og aarhundredgamle Stammer splintredes og styrtede bragende til Jorden. Hans poetiske Sprog var farvedunkelt. Hvert Ord straaede dunkel Aftenrøde fra sig. Hans unge Elskende var glødende og talte paa en lyrisk Prosa, der nærmede sig Musik. Alle hans Personer hengav sig til de store Følelser, og de vendte alle tilbage til Naturen, der næsten altid var i det vildeste Oprør, saa at de maatte søge Ly i Bjærghuler og under Lianernes tætte Løvhang.

Jeg elskede Chateaubriand og satte ham langt over Goethe, hvis »Werther« kun syntes mig sentimental.

Mit »Danske Folkebibliothek« var min unge Aands eneste Tilflugt, og mangen Gang tog jeg et af de smaa kulørte Hæfter med ud paa en af vore Kirkegaarde, hvor jeg satte mig paa en Bænk i Nærheden af en Klassikers Grav og læste klassiske Værker i Sommersol, mens en bedøvende Duft af hvide Roser gjorde Læsningen endnu mere poetisk og romantisk.

Paa Assistentskirkegaard læste jeg i disse Ungdomsaar, Holberg, Dickens, Shakespeare, Goethe, Diderot, Chamisso og Byron. Men der var Digtere, som jeg allerede dengang ikke havde Sans for, Schiller f. Eks., som jeg syntes var fuld af Tirader og oratoriske Pragtblomster.

Fritz Reuter bekom mig heller ikke saa vel, da jeg fandt, at han var plat komisk. Forfatterfirmaet Erckmann-Chatrion satte jeg derimod meget højt, efter at have læst Romanen »Efter Moskows Brand«. De to Venner, der arbejdede i bedste

Forstaaelse med hinanden, gav gode Tidsbilleder fra Napoleons Tid, de havde megen historisk Sans, skønt det ikke var godt at vide, om det var Hr. Emil Erckmann eller Hr. Alexander Chatrian, der var det egentlige Talent indenfor Firmaet.

For mine Spareskillinger lærte jeg altsaa Verdenslitteraturens Mesterværker at kende uden Georg Brandes Medhjælp, og jeg tror, at det er gaaet mangfoldige som mig, thi saa snart mine Jævnaldrende dengang havde en Femogtyveøre tilovers, købte de et europæisk Litteraturmesterværk, og den eneste Sorg man dengang havde, var, at Hæfterne i Serien undertiden var dobbelte, saa at man skulde af med halvtreds Øre til Værker af Dostojewskij, Poul Chiewitz, Perrault og Maucalay. Halvtreds Øre var en hel Formue, og man syntes i ethvert Tilfælde, at det ikke var værd at ofre den paa Forfatteren af »Fra Gaden«. I Folkebibliotheket lærte jeg for første Gang Henrik Pontoppidan at kende, som jeg dengang syntes var vort første Talent indenfor Realismen. Men helst læste jeg dog den gamle lunefulde Realist, Baggesen, der gav saa levende Virkelighedsskildringer i sin Rejsebog »Labyrinthen«, dog ikke saa lidt personligt farvede, efter som Hovedet stod paa ham. Jeg har hørt, at der er Beundrere af ham, der har benyttet hans »Labyrinth« som Bådeker gennem Tyskland, men hvordan de er kommet ud af Landet igen, uden at blive stikkende i Lüneburg, melder Historien intet om. Jeg havde Bogen i Lommen, da jeg engang var i Celle i det Hanoveranske, og ogsaa i Lübeck turde jeg benytte mig af den som Rejsehaandbog.

»Labyrinthen« er et af vore første Mesterværker i den realistiske Genre. For Folk, der vil have et levende Indtryk af Svimmelhed under Taarnbestigelser, er den i den Grad virkelighedstro, at der er Læsere den Dag i Dag, som det sortner for Øjnene af under Lektoren. Siderne i denne geniale Bog er som fyldte med den sollyse Dags Larm og Liv og Færdsel, Solskinnet glitrer og glimrer hen over Kapitlerne, og Byer og

Mennesker er taget i den Grad paa Kornet, at man har dem lyslevende for sig med Pidskeparykker og Snustobaksdaaser, som de gik og stod i de Tider. Det er vor mest levende og livagtige Bog, den støjer og ler med alle Livets mange Lyde, og det ramler og rasler med Diligencer i den, saa at man næsten ikke kan høre Ørenlyd for Hjulenes Larm, Kudskenes Pidskeknald og Posthornenes skingrende Fanfarer. Linjerne gnistrer Sollys fra sig, og dette Sollys fra Anno 1790 kan endnu i det tyvende Aarhundredes Begyndelse flimre saadan paa en graa Regnvejrsdag, at man maa takke Himlen for det opsparede Solskin fra vore Oldeforældres Ungdomstid.

Baggesen, ikke Oehlschläger, er Stamfaderen til hele vor nyere Litteratur.

Der er mere Aand i én eneste Prosalinie hos ham end i Oehlschlägers samtlige Prosaværker, og der er mere Iagttagelsesevne hos den gamle Europaturist end hos vore samtlige Globetrottere i Litteraturen.

Fru Friederike Brun skriver et Sted: »Ja, from var vor gode Baggesen,« det er nu ikke saa sikkert, at Fru Brun dér har set rigtigt paa den gamle Tunist og Litteratursatyr, men da jeg nogle Aar efter min første Læsning af »Labyrinthen« naaede over til Kiel, gik jeg straks fra Dampskibet, med fromme Følelser, hen til hans Grav, og jeg takkede ham i Stilhed af mit fulde Hjerte for hans »Labyrinth«, hans »Genganger«, og hans »Rimbrev«, hvor det danske Sprog perler som Vinen i et smalt Champagneglas.

Til hans Ære skrev jeg ved hans Hundredaarsjubilæum følgende Digt, der vistnok var det eneste, der blev skrevet til hans Ære i den københavnske Presse, der engang gik ham saa haardt imod.

JENS BAGGESEN.

Han fik ej Plads i Nordens Digter-Gimle,
hvor Gjallerhornets barske Klange toner.

hans Vej ham førte under andre Himle
 hvor ingen Guder under Bifrost troner.
 Hans Vej var Labyrinthens Kringelveje,
 og kun en Syrinx var hans hele Eje.

Fra By til By han vandred over Jorden,
 og trende Gratier var hans hele Følge,
 han var jo Gæst og Fremmed her i Norden
 i Danelunden ved den salte Bølge.
 Mens Luren klang i vore grønne Dale,
 hans Syrinx toned mellem Nattergale.

Asynjers Skræk var han, den vildt forfløjne,
 der tirred med sit Smil og sine Sange,
 der snerted haansk — en Fejl i Guders Øjne —
 og bragte Uro i de danske Vange.
 En Fløjtespiller var han med en Bue,
 der fik de høje Guder til at grue.

Fra Fensal og fra Hlidskjälv Harmen flammed,
 mod denne Fløjtespiller i det Lave,
 mens alle Døgnet's Hunde glubske glammed,
 han stundom nærmed sig de Danskes Have,
 men Gjallerhorn og Gimles sagte Torden
 drev atter Gudefjenden bort fra Norden.

Saa flakked han da om paa vilde Veje,
 en Hjempløs og en Fremmed som kun faa,
 en Bue var tilsidst hans hele Eje,
 og Digterdrømmes Rigdom i det blaa.
 Dog elsked Danmark han i Verdens Øde,
 det Land hvor Roserne er dunkelrøde.

I intet Land hvor han i Verden vandred,
 var Rosenmyldret rødt som her hos os,

og ingen Torne Hjærtets Drøm forandred,
 han elskede sit Danmark, som paa Trods.
 Fik han ej Plads nær Nordens Gudevrimmel,
 dog Stjærnen funkler i sin egen Himmel.

Den funkler ensomt i det Natligstille,
 din Stjerne, Bueskytte — Gratiers Ven!
 ej Skyer kan os fra din Stjerne skille,
 den lave Skyflugt vejrer engang hen.
 Bær, stride Torne, nu hans Rosensmykke
 et Rosenkor — hans Barndoms korte Lykke.◄

Dette Digt har jeg skrevet mange Aar efter den Eftermiddag, da jeg stod ved hans Grav, hvor han og hans Sophie hviler sammen med Vennen Reinhold og dennes Hustru. Men jeg glemmer aldrig den graa Regnvejrsgang paa Kiels gamle Kirkegaard, og min Sindsbevægelse, da jeg saa det mørke Monument med Lyren, der omgivet af Vedbend og overskygget af hældende Grene mindede mig om ham, der altid søgte ud i Sollyset og Menneskevrirmlen for at glemme sit urolige Hjærte og dets altfor mange Sorger.

IX.

Mens nu jeg og andre af Tidens Skoledrenge sad og tilegnede os Verdenslitteraturens Mesterværker for en billig Pris, laa Københavns Boghandlervinduer fulde af den nyeste Literatur, som vi kun havde Lejlighed til at betragte udefra. Vi læste Balzac, Lamartine og Rousseau, men vi havde ikke Raad til at købe Drachmann, Bang og Schandorph. Vi stod op ad Vinduerne og læste Bøgenes Titler, og høstede derfor kun sparsomme Erfaringer. Der laa i de Aar ogsaa Bøger af Hustrup, Mariager og Gjellerup, Bergsøe og H. F. Ewald, der havde deres store Publikum, der gik udenom den førende Kritik. Men der dukkede ogsaa helt nye Navne frem. Einar Christiansen skrev sit Epigondrama »Nero«, og P. A. Rosenberg sin »Klytemnestra«, der søgte at forny Æschylos' Aand. Carl Ewald udgav sin lille Roman »Lindegrenen«, og der var en purung Digterinde, der hed Jenny Blicher-Clausen, der skrev »Digte«, og som, i de kommende Aar skulde bidrage meget til at forvirre Folks naturlige Sans for den gode Poesi. Der var en ung opdukkende Digter, Johannes Jørgensen, der skrev »Vers«, og en anden ung Digter, Sophus Claussen, der udgav en Bog, der hed »Naturbørn«, der ikke behagede dem, der saa et vordende Geni i Fru Blicher-Clausen. Sophus Claussen var kun en og tyve Aar, da han debuterede. Han var fra Lange-land, men hævdede senere hen Lolland op i Poesiens Sfære i sine vaargrønne Vers. Man nærrede paa den Tid store Forventninger til en Digter, der hed Vilhelm Røse, som man takserede til at være »en fin og alvorlig Begavelse med meget betydelig Formevne«. Han skrev Digte som »Mester Dubitans« og »Rosmer Havmand«, men da han altfor tydeligt gik i Drach-

manns Fodspor, gik han tilsidst ogsaa ganske sporløst ud af Litteraturen. En af Tidens vagabonderende Lyrikere var Oscar Madsen, der hørte til Bohêmen ligesom Carl Hjernø. Deres sande Modbillede var den fine og ganske uselvstændige Epigon, Otto Fønss, der kunde efterligne Emil Aarestrup saa skuffende, at mange ikke vidste, om han virkelig var et Talent. Mellem de mange skrivende Damer blev særlig de meget skrivende Fruer Emma Gad og Erna Juel-Hansen bemærkede, de var Periodens nyskabende kvindelige Talenter, og navnlig Fru Gad sad inde med en satirisk Begavelse, der søgte at komme det gode Selskab tillivs, saa at de, der levede udenfor, kunde faa Øjnene op for Bourgeoisiets Hulhed og Forløjethed. Hun var i sine yngre Aar lidt af Periodens »ille terrible«, men da hun selv ved sin Fødsel tilhørte Bourgeoisiet, endte hun tilsidst med kun at være en Slags litterær »tante oppositionelle«.

Tidens egentlige »enfant terrible« var derimod Herman Bang, der altid var lukket ude fra alle »Kredse«, hvor man sørgede for, at Genier ikke bragte Ravage i Sammenholdet.

Til den lavere Litteratur, der allerede dengang blomstrede med sjælden og urovækkende Frodighed, hørte Carl Møller — Carl Emanuel Møller, født 1844, Ven af William Faber og Forfatter af »Paa Farten«, »Københavnske Billeder i Blænderamme«. Han var Gennembrudstidens eneste Humorist af den Adolph Rosenkildeske og Julius Stindeske Art. Stinde var dengang en tysk Humorist, der skrev Romaner, der udkom i halvtreds Oplag, som »Die Familie Buchholz«, og Carl Møller blev Danmarks Stinde, der oversvømmede Bogmarkedet med sine frodige Mørupperromaner, der vandt Folkeyndest. Hvis Herman Bang blev læst af tusinde, blev Carl Møller læst af ti tusinde, der mente, at vi i ham havde faaet en ny Dickens, en Humorens Mester af ualmindeligt Format. Han mindes nu kun som jævn Underholdningsforfatter og Stifter af et Legat for unge Humorister, der altfor ofte gives til Danmarks mest alvorlige og humorforladte Skribenter. Jeg fik Legatet og

mindes ham derfor med Taknemmelighed. Han var en stor, godmodig og fornøjelig Mand, der havde meget af en gammel Students burschikose Væsen og Façon. Han boede nede i Nybrogade i en tilrøget og hyggelig Ungkarlejlighed, fuld af Bøger, Piber og Tobaksdaaser, og der var altid megen Sol i hans Værelse, ligesom hans store runde skægstubbede Ansigt altid lyste som en Sol, naar han modtog en Besøgende om Formiddagen.

Tidens litterære »Elegant« og »Beau Brummell« var den lille sirlige og elegant udhaalede Gustav Esmann, der vakte Opsigt paa Strøget ved altid at være klædt efter allersidste Mode. Han gik om Vinteren med Astrakanspels og brune Hundeskindshandsker, og han blev for Byen selve Typen paa »Københavneren«, der var kendt af alle mellem Frihedsstøtten og Hesten paa Kongens Nytorv. Han var af dem, der kørte i Droske ved enhver Lejlighed og som hørte til Kasinos Premièrepublikum, naar der blev givet Operetter. Naar han kom svingende frem foran Teatrets Façade og steg ud med sin køligt blaserte Mine og den elegante høje Silkehat paa det stærkt pomadiserede Hoved, havde Folk noget at tale om i Mellemakterne.

En anden meget bemærket københavnsk Forgrundsfigur var Peter Nansen, der, slank og fin, og noget eksotisk af Ydre, viste sig i vore Parketter sammen med Herman Bang, der var hans uadskillelige litterære og personlige Complement. Bang var paa den Tid Føljetonist ved »Nationaltidende«, og Folk læste hans ikke saa lidt besynderlige og i Staccato holdte Føljetoner med saa megen Forargelse, at enhver af de Bangske Føljetoner var et Samtaleemne i Byen for en hel Uge. Han skrev om alt mellem Himmel og Jord, i en Stil, som man ikke dengang var vant til. Det var en Stil med mange Tankestreger og Interjektioner, presset frem under den dirrende og nervøse Pen i smaa overraskende Stød, der forplantede sig til Læseren som Slag fra en Elektricermaskine. Man fandt derfor, at Bang

var — affekteret, skønt det var hans sande Natur at skrive netop saaledes. Han elskede Emner, hvori der var Lidelse eller noget Begejstrende, og han led og begejstredes hver Uge paa en saa intens og hensynsløs Maade, at Bladets Holdere gyste og blegnede over disse »Vekslede Temaer«, der ærgrede og forargede Borgerskabet over al Maade. Hans Stils overvældende Ekscentricitet, hans litterære »Pose«, hans Tankestregers formidable Mængde, bevirkede, at man tilsidst anbragte ham paa den sorte Tavle, hvor hans Navn blev staaende, indtil Døden kom og trak Navnet op med Guldbogstaver, samtidig med at Tiden malede Tavlen hvid.

Til Litteraturens svageste, men populæreste, Repræsentanter hørte der endnu en hel Hærskare, lige fra den rare Budde, og venlige Frøken Levetzau, til Thyregod og den overgemte Romantiker, Michael Rosing, der var vor Romantiks sidste indtørrede Vinteræble nede i Sorø, hvor han som Overlærer ved Akademiet ogsaa havde Tid til at hengive sig til det, som Kritiken dengang kaldte for »den ideelle Flugt«. Han havde taget sig Epigonerne til Forbillede, uden at naa dem, men han blev den sidste Soraner, og en af hans sidste Bøger hed ikke uden en vis vemodig Selverkendelse »Kærlighed taaler alt«. Han elskede Poesien og taalte Kritiken.

Af de nyere ideelle Digtere fandt jeg, at Karl Gjellerup var den mærkeligste, fordi Titlerne paa hans Bøger ikke lignede de andres. Han skrev Dramaer, der hed »St. Just« og »Thamyris«, »Brynhild« og »Kampen med Muserne«, og hans Romaner havde besynderlige Navne som »Romulus« og »G. Dur«. Den første Bog jeg læste af ham hed »Antigonos«, der foregik i den græske Oldtid og var fuld af religionshistorisk Lærdom. Han sværmede for Schiller og de tyske Klassikere og gik om i en sort Fløjelsjakke med nedfaldende Flip og langt nedhængende sort Silkeslips, der knyttedes som en Sløjfe. Han var paa Moderens Side en Fibiger, og havde hele denne idealistisk anlagte Slægts overspændte Hang til Tinder, Vidder, Ensom-

hed og spekulativ Tænkning. Hans »Kampen med Muserne«, hvor man saa en græsk Citharøde uden paa det gule Bind, var fuld af lærde og patetiske Vers, der med Vilje var gjort saa upopulære i Form og Tankeindhold, at de aldrig nogensinde fandt nogen egentlig Læsekreds.

Jeg var jo ung og forstod ikke dengang hans Foragt for Popularitet. Jeg satte Peter Mariager omtrent lige saa højt som Karl Gjellerup, skønt hans antike Fortællinger ikke regnedes med til den egentlige Litteratur af Brandes og hans Skole. Hans »Fra Hellas« stod i mine Forældres Bogskab. Jeg syntes, at han var mærkeligt inde i det græske Oldtidsliv, skønt han var Medarbejder ved »Berlingske Tidende«, hvor hans stille Dage henrandt med en Teater- og Litteraturanmelders slidsomme Arbejde. Han blev næsten aldrig rosende omtalt i den radikale Presse, og paa den Maade kom han aldrig til at høre til de Navne, der regnedes med til de grundlæggende i Litteraturen. Til de meget populære Forfattere hørte Sophus Bauditz, der lod sig afbilde i Jægerkostume med Bøsse paa Nakken og Jagttaske fuld af Snepper og Agerhøns. Han, ene af alle, fik sig efter sin Død et stateligt Monument, i Østre Anlæg, der i Statelighed langt overgaar Krøyers beskedne Broncebuste af Sophus Schandorph. Han var en harmløs Underholdningsskribent, men heller intet mere. Publikum elskede ham derfor. Hans Navn vil uden Tvivl længe overleve hans Bøger. Hans store Monument vil forbavse Efterverdenen, der maaske til den Tid vil vise Klassikerne den Opmærksomhed at rejse Monumenter for Paludan-Müller, Hauch, Heiberg, Hertz, Aarestrup, Blicher, Poul Møller og Bødtcher.

Jeg var begyndt i de Aar at finde Vej rundt om til vore Antikvitetsboghandlere, hvor jeg med Andagt og Nyfigenhed kiggede ind i de dunkle Rum, hvor Dagslyset holdtes ude af de høje Reoler, der var stuvende fulde af den Litteratur, der taalte at lagres. Jeg læste omhyggeligt alle Katalogerne igen-nem, og lærte paa den Maade mange udmærkede Navne at

kende, som paa uretfærdig Maade var hjemfaldne til den foreløbige Glemsel. De gamle slidte Bind, som Aarene var gaaede henover, vakte min stille Medfølelse, og jeg kom ofte til at føle Sympati for saadan en gammel støvet Bog med mange Blyantsmærker og Æseløren fra vore Fædres Dage, fordi de nu var borte, som havde bøjet Æselsørerne, og fordi jeg følte Bogens Bedrøvelse over ikke at være moderne længere.

En Bog, der fik den største Betydning for mig, var en Aargang af det københavnske Dagblad »Dagen«, fra 1803, Bladet ledsagede det første Nummer med følgende »Anmeldelse«:

»Et Blad, der paa en fortællende Maade bibringer Medborgeren Dagens Videværdigheder, har længe forekommet mange at være een af de Ting, vi hidtil fattedes. Uden at indlade sig i at bestemme Vanskeligheden eller Letheden i at udgive et saadant Blad, vil Udgiveren, der nu engang har gjort dette Skridt, udvikle den Plan han agter at følge. Fædrelandets videværdige Tildragelser have vi hidtil først af Fremmedes Blade erfaret o. s. v.«

I et helt Aar sad jeg nu og fordybede mig i mit Fædrelands »videværdige Tildragelser«, og jeg glemte derover min egen Tids, der egentlig overgik dem i 1803 i Videværdighed. Jeg bar den gamle slidte Aargang med hjem som et kosteligt Klenodie, og jeg læste den uskaansomme Kritik af Oehlenschlägers første »Digte«, der kom til at grundlægge hele den nyere danske Litteratur. Den uskaansomme Litteratur er nu glemt, og hans mange gode Raad er ogsaa glemte, men Digtene af 1803 lever.

Den gamle Litteratur var vist ellers en velsindet Mand, thi han tilraadede Oehlenschläger at lægge sig efter »en menneskeligere Fantasi«. Den Rahbekske Kritikus vidste jo ikke, at han kritiserede en vordende Digterkonge. Han anede ikke, at paa denne romantiske Fantasi skulde en hel Eftertid leve aandeligt i over et Aarhundrede, han var jo uvidende om, at

hans opdragende Gaasefjerspen recenserode det ene af Landets to største digteriske Genier.

Den gamle Belletrist lærte mig, at man ikke skal tage sig Kritikerens Domme altfor nær. Bøger overlever undertiden Kritikere.

I Boghandler Høsts Antikvariat ude i Gothersgade, lige overfor Kongens Have, stod der en Dag i Vinduet flere lange Rækker brune Læderbind, og Prisen for alle fyrretyve Bind i Kvart var sat saa lavt som til femten Kroner.

Det var mit højeste Ønske at komme til at eje alle disse gamle smukke Bind fra det attende Aarhundrede, et Optryk af den berømte franske Encyclopædi, trykt i Yverdon i Schweiz, og redigeret af en forløben fransk Katolik, Monsieur de Felice, der tilegnede sig alle Encyclopædisternes berømte Artikler og lavede dem om i kristelig Aand, uden at betale Honorar til Diderot for den dristige Omkalfatring.

Monsieur de Felice har haft Efterfølgere i Litteraturen.

Værket hed:

»Encyclopédie, ou Dictionnaire universel raisonné des connoissances humaines« mis en ordre par M. de Felice.

Som Motto stod der følgende:

»E tenebris tantis tam clarum tollere lumen, quis potuit«
— Lucret.«

Nedenunder saa man et gammelt Kobberstik, hvor Vankundigheden flygtede for Minerva, og Musen for den højere Oplysning.

Dette Værk var det mit Ønske at eje, ingenlunde for den stratenrøveriske M. de Felice's Skyld, som jeg dengang endnu ikke havde mistænkt for overdreven katolsk Iver, men for de smukke Binds og Kobberstikkens Skyld. En Aften betroede jeg min Moder mit Hjertes højeste Ønske, og hun gik da stille hen til sin store gule Chiffonnière i Sovekamret og kom lidt efter tilbage med to flunkende nye Guldtikroner, som hun højtideligt overrakte mig. Det var opsparede Penge, som min Moder

havde haardt nødig selv, men hun syntes dog, at jeg skulde have dem, da de fyrretyve Bind stadigt spøgede i min Hjørne.

Jeg styrtede straks hen i Gothersgade.

Der var et Par Timer til Lukketid.

Jeg købte den store franske katholiserede Encyklopædi, som samme Aften blev læsset paa en Trækvogn, der blev trukket hen til Hovedvagtsgade af en Karl, der flere Gange kørte fast i Trængselen, saa at et Par af de kostelige brune Hellædersbind faldt ned paa Stenbroen.

Jeg fulgte lige efter Trækvognen, stoltere end nogen Konge i et Triumftog, og da den katholiserede Dictionnaire omsider havnede oppe i min Stue paa Nummer tolv, syntes jeg, at jeg ejede en af Verdens kosteligste Bogskatte. Hvor var ikke alle disse gamle brune Læderbind dejlige at føle paa, blanke og glatte med en Farve som let brunede Kastanier. Hellæder med rødt Bogsnit, og Papiret var af det gode gamle, der kan modstaa Aarhundreder uden at skørne eller briste. Der var ti Bind med skønne Plancher stukne i Kobber, og de gamle Bøger havde en sælsom mystisk Duft af det oplyste Aarhundrede, som stærkt fortager sig hos Bøgerne efter Aar 1800. Bøger har nemlig ogsaa deres egen individuelle Duft, der først bliver mærkbar, naar der er gaaet saa lang en Tid, at de første Købere ligger i deres Grave.

Bøgerne fra Rahbeks Ungdomstid dufter anderledes end Bøgerne fra Ludvig Holbergs Tid. Hver Tidsalder har sin særegne Aroma, som af en hentørret Flora. Nogle dufter som Lavendler, andre som Timian og Perikum. Men den fineste Duft er dog den, der hæfter ved den franske Litteratur fra før den store Revolution, den er uforlignelig som Duften af gammel Pudder og Snustobak, og den overgaaes ikke af nogen anden Tidsalders.

Vore Dages Bøger kommer derimod ikke til at lugte af noget, hverken af Immorteller eller visne Roser, maaske det ligger i Papiret og Tryksværten. Dog sagde en gammel Dame

engang til mig, at hun syntes, at de moderne Bøger lugtede hende en Smule vel meget af Blæk, men hendes Lugtesans maa have været i Uorden, antager jeg.

Synet af dette skønne gamle Leksikon har sidenhen ofte bevæget mig og inspireret mig til historiske Syner. Blot Synet af en gammel Bog kan jo virke, som om Tidens Dør stille aabner sig paa Klem. Naar Aftensolen falder ind over en Reol med gamle Bøger, er det ofte, som om de lever op paany og faar Livets levende Farver for en flygtig Time, og jeg har lagt Mærke til, at selv Bøger af nu helt glemte Autores kan faa ligesom Farve i Kinderne og se ud, som om de vil tale med i den forhaandenværende Tidsalders aandelige Debat. De lyser op med deres svagt forgyldte Bogrygge, og tager man dem ned fra Hylden, bliver de for en Stund sælsomt levende og vil læses, før de igen bliver sat hen til de andre, hvoraf mange sover uden at ville slaa Øjnene op mere. Til saadanne Bøger, der vil læses, hører paa min Hylder især de theologiske. Jeg ejer en gammel Prædikenssamling fra 1818 af Holmens Provst, Gutfeld, der altid falder ned paa Gulvet, naar jeg anbringer den ved Siden af Biskop Mynsters berømte Spjellerupprædikener, og naar jeg saa tager den op, er der ligesom kommet Liv i den gamle rationalistiske Prædikenssamling. Den vil læses. Men jeg føjer den ikke altid, og saa ser det ud, som om den gustner og mister Kuløren paa sit blaa Papbind. Mynsters Prædikener er derimod i sorte Bind og er ikke udsatte for den Art Farveforskydninger. Af en Slags menneskelig Medfølelse tager jeg dog ogsaa min Gutfeld frem engang imellem, og da er det hændet, at jeg pludselig farer sammen og ser mig forfærdet om, og hvad er saa ikke hændet! — én af Mynsters Prædikenssamlinger ligger nu paa Gulvet, og jeg maa da saa først gaa hen og tage Bindet op, før jeg fordyber mig i det med det blaa Papbind.

Saadan har det sig med mine Bøger.

De har Uroen i sig endnu.

En lille nydelig Udgave af Edward Young's »Nattetanker« falder ofte ned om Natten, og en oversat Novelle af Rahbek »Postkaretten eller Enken Mildings Levned og Tanker« fra 1814 rutscher undertiden frem og tilbage paa Hylden, som om den kender sit eget Indhold. De Bøger, der aldrig falder ned, er som Regel helt udgaaede, de staar kun og samler Støv og mister tilsidst deres Fysiognomi. De er heller ikke mere modtagelige for Ømhed og Kærlighed som de urolige. Bøger har en Slags drømmeagtig Sans for al Slags finere Hensyn. Er man kærlig mod en Bog og tager den varsomt i Haanden, blader man i den med Høflighed og Nænsomhed, vaagner Aanden ofte i de gulnede Blade og de faar deres egen Tids Modernitet tilbage for nogle faa Timer, saa at de ser ud, som om de lige er kommet fra Trykken. Saadanne gamle Bøger bliver aldrig parvenuagtige af den Grund, deres Ungdom er klædelig, de kan taale Nuet uden at forfalde til Overmod og Indbildskhed.

Især er gamle Bøger med Vers tilbøjelige til den anden Ungdom, der ofte er rigere og fuldere end deres første. Gamle Vers, der nu er aldeles glemte, elsker at blive læste paany, og de kan ogsaa undertiden fornøje mig, thi glemte Vers behøver ikke altid at være daarlige. Jeg har mine egne specielle Yndlinge mellem de gamle Digtsamlinger, som nu Etienne Fumars', der blev skrevne her i København af en fransk Emigrant, der skrev fine og korrekte Vers, der nu er glemte. Monsieur Fumars underviste i Fransk her i København, han gik med Pidskeparyk og brugte Snus, og da han døde, blev han begravet paa Kirkegaarden ved den reformerte Kirke i Gøthersgade, hvor hans store flade Ligsten endnu kan ses udimod Rosenborggade.

Monsieur Fumars' gamle Vers elsker at blive læste.

En anden Digter er Frederik Høegh Guldberg, der jo nu omstunder ikke er meget mere aktuel end Thomas Thaarup, men som alligevel raader over en vis gammeldags Finhed og Charme. Naar man vil være god mod Bøger, skal man fordybe

sig i en af hans Digtsamlinger, det er lønnende, da man ikke altid skal være egoistisk og læse for sin egen Skyld alene, men ogsaa skal betænke, at gamle Bøger har en Slags Krav paa at blive læste, naar de er ærlige, uden Prætentioner, og kun vil være lige det, som de giver sig ud for. En gammel Bog med Vers kan sidde inde med en ren og uskyldig Aand, selv om den er gaaet helt ud af Kurs, den kan have Strofer, der endnu kan rødme jomfrueligt trods Aarene, den kan have Linjer, der klinger sølvklart som døende Toner i et gammelt Spinnet. Der er ogsaa andre Digtere til end Oehlschläger og Aarestrup, selv om de nu er glemte.

Af alle gamle Bøger i plettede Bind satte jeg dog den tyske Digter Jean Pauls øverst. Jeg ejer dem alle i Originaludgaver, jeg købte dem engang paa en Auktion for ti Øre Stykket, og jeg har aldrig fortrudt det, thi de er Guld værd. Jeg ved, at I. P. Jacobsen elskede og læste denne store Digter. Paa Auktionen over hans Bøger, fandtes baade »Titan« og »Hesperus«, som jeg nu selv ejer, med hans Navn paa første Side, skrevet med hans fine flygtige Skrift. Han maa være blevet inspireret af denne sidste Roman, thi i den skildres en Døendes Tagen Af-sked med Verden i et Værelse, hvor Vinduerne staar aabne ud imod nogle blomstrende Æbletræer, der forgyldes af den synkende Sols sidste Straaler. Foraarets Opvaagnen og Dødens Aften mødes i det stille Værelse, hvor en Døende mærker de nyligt udsprungne Æbleblomsters syrlige Blomsteraande.

Da Jean Pauls Hundreedaarsjubilæum fejredes over hele Tyskland, sendte jeg et lille tysk Digt ned til Bayreuths Borgmester, Herrn Oberbürgermeister Preu, og anmodede ham om at offentliggøre Digtet i »Bayreuther Zeitung«. Oberbürgermeister Preu takkede mig paa det venligste i en lang Skrivelse og lod Digtet fremkomme i den omtalte Zeitung, med et Par indledende Ord af Oberbürgermeisteren selv, der meddelte Folk i Bayreuth, at »die kleinen sprachlichen Unebenheiten hindern uns nicht das Gedicht im Wortlaut wiederzugeben.«

Digtet, som jeg mente at skyldte en af mine Yndlingsdigtere, gik derpaa hele Bayern rundt og vakte Interesse for det lille Danmark, der vidste at paaskønne den nu for Tiden noget forsmøgte store tyske Klassiker.

Digtet hed »Hesperus« og lød saaledes med alle sine sproglige »Unebenheiten«.

HESPERUS.

Gruss an Jean Paul von einem dänischen Bewunderer.

Noch steht der Stern auf Deutschlands Abendhimmel,
der goldne Hesperus mit lichten Strahlen,
dort wo die Sonnenrosen Wolken malen,
ein Flammenmärchen zwischen Sternengewimmel.

Er strahlt hoch über dunkeln Tannenwipfeln,
im blauen Lichtglanz — wonnereiches Feuer!
Der Jugendstern, hoch über Bergespipfeln,
wie ist er unsern Seelen immer teuer.

Von Dänemark ich sende weisse Nelken
und rothe Rosen. Wenn sie welken,
lebt noch sein Geist und seine goldne Wörter,
die Rosenspende von geweihten Oerter.

Svend Leopold.

Schriftsteller in Lyngby bei Kopenhagen.

Efter Strofen skrev Oberbürgermeister Herrn von Preu følgende venlige Linjer:

»Den Gruss des Dichters aus dem Lande der grønne Buchenwälder erwiødern wir mit einem ebenso herzlichem aus der tan-
nendunkeln Fichtelgebirgsheimat Jean Pauls.«

Det er den eneste Gang i mit Liv jeg er optraadt som tysk Lyriker, og det er mig en Gaade, hvad Oberbürgermeisteren me-

ner med sine ›Unebenheiten‹, som det ikke har været mig muligt at faa Øje paa. Det har smigret min Selvfølelse ogsaa at kunne skrive Vers paa Tysk. Det er langt fra mig at sammenligne mig med Baggesen og Oehlenschläger, men deres Tysk var dog altid saa fuldt af Danismer, at deres Værker, skrevne paa Tysk, har forekommet mange Tyskere at være skrevne paa en særlig Dialekt, der ikke havde meget med Højtysk at bestille. Jeg elsker Jean Paul højere end nogen anden germansk Digter, og det har gjort mig ondt at læse om ham i en Biografi af Neerlich, at han for at digte maatte drikke megen ›Bier‹ — den mørkebrune og stærke ›Bayreuthermumme‹ — hvoraf han konsumerede flere store ›Seideln‹, mens hans Aand hævede sig op i Aftenrøden. Han sad og digtede i en lille Gasthof ›die Rollwenzlei‹ lige udenfor Bayreuth. Han lod Vinduerne staa aabne ud imod de fjærne blaanende Fichtelgebirge, og mens den tro Værtinde — die Rollwenzel — hyppigt skiftede de tomme ›Seideln‹, digtede han de skønne Bøger, hvor alt var Følelse, Drømme og Anelser om Evigheden. Den gamle Madam Rollwenzel gik Poesien tilhaande, og skønt hun aldrig nogensinde havde læst nogen af hans Bøger, vurderede hun dog sin kære Jean Paul til at være en stor Mand. Han fik noget vældigt og inspireret over sig, naar han havde digtet sig op til Synskhed, han lignede da en mægtig rødmende Sol i Nedgang, hans store blussende Hoved, hans fjærntskuende Øjne, hans stort hvælvede inspirerede Pande, lod Kroværtinden forstaa, at her var en Digter af Guds Naade, som der ikke fødtes mange af i hvert Aarhundrede.

Brandes affærdiger ham med et Par Sider i sine ›Hovedstrømninger‹, mens han om Wolfgang Goethe har skrevet et helt Værk, om Ludwig Börne tyve Sider og om Heinrich Heine halvtreds. Jean Paul er ikke desto mindre den tredje store i Stjernebilledet — Goethe — Schiller — Jean Paul —, hvoraf de Danske kun kan øjne den ene i Kikkert, mens de klart kan se de to andre med de blotte Øjne. En anden stor tysk Digter,

som Brandes aldrig har omtalt, er Theodor Storm fra Husum nede i Slesvig, der nu regnes for en Klassiker i Tyskland i lige Linie med Gottfried Keller, Mörike, Rabe og Otto Ludwig, som Brandes heller ikke tager Notits af.

Theodor Storm elskede jeg, hans Noveller var min Yndlingslekture.

Han var et Geni, skønt saa temmelig ukendt af de Danske.

Skønt han var født i Slesvig, mens dette Land hørte til Danmark i hele sin gamle Udstrækning, blev han aldrig kendt paa denne Side af Kongeaen. Han fødtes indenfor vore Grænser og blev én af Tysklands klassiske Novellister. Han har alligevel Berøring med vort Folkenaturel og vor særlige nordiske Følemaade. Han burde være elsket af os, skønt han skriver paa Tysk. I Stedet for den geniale Storm fik vi af Brandes Auerbach anbefalet. En Novellist, der nu slet ikke sættes syndelig højt i sit Hjemland, efter at han i Halvfjerserne overvurderedes, er den fade og glatte Paul Heyse, der anbefaledes os i Stedet for Keller.

Jean Paul, der paavirkede saa megen europæisk Litteratur, navnlig Carlyle, der er utænkelig uden ham, burde kendes af alle os herhjemme, hvor Carlyle nu dyrkes som en Heros. Han elskedes af alle vore Klassikere, der havde et Staalstik hængende af ham over deres Sofaer. Baggesen og Ingemann ofrede ham en hel Kultus paa den Tid, da ivrige Jean Paul Læsere gik til Sengs og blev liggende en hel Uge for i uforstyrret Ro at kunne hengive sig til Nydelsen af en af hans store Firebinds Romaner. Den Gang elskede man Litteraturen og gik tilsengs med en Roman, der stod ens Hjærte særligt nær, nu er det kun den pure Ungdom, der tager en elsket Digtsamling med sig op i en Hængekøje om Sommeren, naar Frugttræerne drysser og Solsorten synger.

I Stedet for alle disse store og udødelige Tyskere fik vi Friederich Nietzsche og Lasalle. Vi blev heller ikke gjort opmærksomme paa de store Englændere, Ruskin, Robert Brow-

ning og Elisabeth Barrett Browning, der burde være lige saa kendte som Dickens, den eneste Englænder der er saa populær hos os, som var han en af vore egne.

Jeg øjnede senere hen i mit Liv endnu flere Stjerner paa Litteraturens Himmel, og det undrede mig altid, at ingen af vore Litteraturkritikere gjorde Befolkningen opmærksom paa dem, da vi dog havde saa mange Kikkerter indstillede paa Stjerner, og saa mange af vore Begavelser ofrede deres Liv paa at gøre Iagttagelser.

Af vore egne Stjerner døde i de Aar to, Digteren Meir Goldschmidt og Fru Johanne Luise Heiberg.

Goldschmidt, der var begyndt som Korsar og endte som Filosof, døde samme Aar som den blege Romantiker, Thomas Lange, og den endnu blegere Novellist Valdemar Thisted, der begge dengang allerede var stærkt afblegede i Offentlighedens Hukommelse. Lange var den sidste af de Romantikere, der gik med langt Haar og lignede Digtere. Hans Muse var blodløs, anæmisk i den Grad, at hendes Greb i Strengene blev næsten lydløse. Hendes Digter fyldte sine poetiske Bøger med uendelige Landskabsbeskrivelser, der skulde erstatte Menneskeskildringer, som han ikke magtede. Han kunde skrive hele Kapitler om Egne, hele Bøger om Hav og Vind og Vejr, men naar han skulde skildre Mennesker, mærkede man for tydeligt, at han kun var Landskabsmaler. Hans Personer flød ligesom ud og blev horizontale. Valdemar Thisted var kendt som Forfatteren til den meget læste Bog »Breve fra Helvede«, hans eneste Succès, der ængstede mange Gemytter ved sine livagtige Skildringer af de hinsides Egne, som Johan Ludvig Heiberg havde trøstet de Danske med var Danmark om igen. Thisted havde her en anden Mening. Han gav ikke Filistrene nær saa megen Trøst som den apokalyptiske Heiberg, og han gjorde det hedt under Folks Fantasi, saa at de saa Luer, der hvor Heiberg kun havde øjnet Aandløshedens svage Tællepraase. Han var ellers en alvorlig og dybsindig Efterromantiker, der tillod

sig den store Dristighed at skrive Bøger, hvis Handling foregik i Italien, som han først lærte at kende senere, naar han havde faaet et Rejselegat.

Aaret efter Goldschmidts Død døde Christian K. F. Molbech, der i sjælden Grad havde forstaaet den Kunst at lægge sig ud med sin Samtid, der ikke yndede hverken ham selv eller hans Bøger, der blev ringere og ringere med Aarene.

Hans Skuespils Fiascoer hørte til de Aars interessanteste Saisonbegivenheder.

Han gik bitter og forgræmmet bort, efter at have gjort alt for at græmme sin Samtid, der bar bittert Nag til ham i den Anledning. Som Censor fik han ingen ringere end den gamle Visedigter, Erik Bøgh, til Efterfølger, Forfatteren af »Søren Pipperups første Kærlighed«, »Thomasines Ideal« og Visen om »Etaseraad Monk«.

Erik Bøgh, som jeg erindrer som en stor og svær, stærkt rødmosset Mand, med en mægtig hvid Haarmanke, og en ikke saa lidt selvfølende Holdning, gjorde sig straks bemærket ved at forkaste Henrik Ibsens »Gengangere«, som han fandt var umoralsk og fordærvelig for de Danskes Moral og gode Sæder. Med ham rykkede Blaagaards Seminarium frem i den aandelige Forgrund, og dér hvor en Heiberg havde siddet, sad nu den Mand, der ikke netop havde udmærket sig som Censor over sine egne Arbejder for Teatret. Som Visedigter var han derimod yderst populær. Hans mange Bearbejdelser for Casino, som »Kalifen paa Æventyr« og »Redaktionssekretæren« berigede ikke vor nationale dramatiske Litteratur i nogen synderlig Grad. Han sad inde med en sjælden fiks og ferm Evne til at bearbejde Stykker af fransk Oprindelse, men som Censor ved det kongelige Teater holdt han strengt og stædigt paa Originalitet og Moral, og han slog derfor paa en Maade en tyk Streg over sin egen tidligere Produktion. Han mente utvivlsomt om sig selv, at han var en Mand af Betydning. Han havde skrevet en Bog mod Søren Kierkegaard, som ikke blev læst

af mange, men som gav ham megen Selvfølelse, fordi han med sin Satire havde vovet sig i Lag med en af Aandens Stormænd.

Han var en indflydelsesrig Personlighed i Datidens København, og naar man saa den værdige og imponante Censor gaa over Kongens Nytorv, ikke saa lidt rødmosset, med Slængkappe og stolt Hovedrejsning, saa man ogsaa en Mand, der var naaet videre end man havde kunnet formode.

Han og H. P. Holst blev de sidste af Halvklassikerne, og han optraadte da ogsaa med megen høj Værdighed som en Efterlevende fra en stor Tidsalder.

Den gamle Visedigter blev en stor Etiker, som Tiden gik, en Dommer paa Parnasset, en Vrager og Maaler i den litterære Vejerbod ovre paa Teatret. Hans Domme var absolutte som Censor Reiersens i sin Tid. Han kendte som denne gamle Hædersmand ikke til det, der hedder formildende Omstændigheder. Som Arvtager til store Traditioner og Repræsentant for en Slægt af aandelige Heroer, skaltede og valtede nu den gamle Visemager og Bearbejder med den skandinaviske dramatiske Litteratur, helt forglemmende, at han var Casinos forhenværende Direktør og Forfatter til Skandalestykket »Grevinden og hendes Sødskendebarn«. Med hans Regimente udsluktes ogsaa for stedse det sidste svage Skær fra den Heibergske Teaterperiode, og det kongelige Teaters Holdning som Aandscentrum var ikke længer helt holdbar. Sammen med en Kammerherre, der var forhenværende Officer, styrede han den Scene, der havde haft Landets største Digter til Stifter, og hvis Direktørpost for en Menneskealder siden havde været beklædt af Landets første Litteraturdommer. Erik Bøgh befandtes imidlertid at være Stillingen voksen, og Forfatteren af den populære Vise: »Der har vi den igen, den gamle Vagtparade«, blev en Stormagt ved den Scene, der bærer den berømte Devise: »Ej blot til Lyst«.

X.

Ogsaa Johanne Luise Heiberg døde.

Den Vinterdag — den enogtyvende December 1890, sænkedes Borgerdydens Flag dybt paa halv Stang, og vor Rektor maatte opgive sin græske Time i sjette Klasse for at kunne være nærværende ved Bisættelsen i Frue Kirke.

Bladene var fulde af lange Nekrologer, og jeg husker, at et Blad kaldte hende for »Albanos Rose«, og at Solodanser Hoppe faldt om i Kirken og døde af et Slagtilfælde, da Kisten langsomt blev baaret forbi ham til Orglets mægtigt tonende Sørge­musik. Han faldt pludseligt om og døde, hvad der gjorde et dybt Indtryk paa alle de Tilstedeværende, og hans Død opfyldte Sindene i de Dage omtrent lige saa meget som den store Kunstnerindes.

Da hendes »Et Liv genoplevet i Erindringen« begyndte at udkomme i 1891, steg hendes eminente Berømmelses Stjerne igen op over Horizonten, og Beundringens og Forargelsens Bølger brødes om hendes store, af de forskelligste Følelser, omstridte Navn, der nu blev et af Døgnets mest omdiskuterede. Man tog Parti for og imod, og der dannede sig som i Halvtredserne paany Hoedt- og Heiberg-Kliker, der bekæmpede hinanden med uforsonlige Vaaben. Man fraskrev Fru Heiberg Sanddruhed, naar hun ikke altid kunde huske noget godt om Afdøde, hvis Familier levede endnu. Man mente, at hun heller skulde have tiet end erindre saa meget nedsættende, der satte længst henfarne Berømtheder i et lidet flatterende Lys. Den gamle Phister, der levede endnu og boede sammen med sin Hustru henne i Rosenborggade, blev behandlet lidet nænsomt af den store Memoireforfatterinde, og da han endnu selv kun-

de forsvare sig, lod han det heller ikke mangle paa Svar, der baade bed og ramte. Han rensede med Vid og Malice sin haardt angrebne Karakter, og da Fru Heiberg ikke længer kunde forsvare sig, saa det ud, som om han fik Retten paa sin Side. Han gik saa vidt, at han, med Beviser i Hænde, fra sin Teatertid, helt afsvækkede hendes mange ubehagelige Sigtelser, og der var nu mange, der mente, at Fru Heiberg var en Dame med altfor megen Erindringsfantasi, og Phister en Mand med en klartskuende Sanddruhedsaand.

Sandhedsvidne stod mod Sandhedsvidne, og Byen var paa den Maade delt i to uforsonlige Lejre. Phister, der boede i Etagen over Søren Kierkegaards gamle Lejlighed i Stuen, fik mange Venner og Beundrere for sit ædruelige og fantasiløse Syn paa »Memoirerne«. Han gik Udgiveren, A. D. Jørgensen haardt paa Klingen og rensede sit Skjold for enhver Antydning af Pletter. En Meningsfælle havde han i A. C. Larsen, der i sin Ungdom havde været Ven og Beundrer af Michael Wiehe, og som i sin Indignation stemplede Fru Heiberg som en hævngherrig Kvinde, der burde have kaldt sine Erindringer »Et Liv genopløjet i Erindringen«.

Jeg læste imidlertid Bogen som en Bibel.

Den, der vil vidne for Sandheden i denne Verden, faar altid Fjender, om Vidnesbyrdet kommer i levende Live eller posthumt.

Jeg beundrede hendes uforfærdede Retsind, hendes næsten gammeltestamentlige Syn paa Mennesker, hendes Dømmes usvigelige Sikkerhed og Prægnans. Hun imponerede mig. Jeg gik straks ud til hendes Grav paa Holmens Kirkegaard og sørgede dér over, at jeg ikke havde lært hende personligt at kende. Endnu finder jeg, at Erindringerne er et Mønster paa et Memoireværk, stort i Linjerne og af en sjælden aandsoverlegen Holdning. Ved Siden af Johannes Fibigers »Et Liv« indtager det Hæderspladsen som det andet af vor Memoirelitteraturs Mesterværker. Vi har jo ellers Memoirer nok i vor Litteratur,

lige fra Georg Brandes' til Schandorphs, fra Fru Sødrings til Fru Anna Poulsens, men at faa et Kunstværk og en Tidshistorie ud af det Erindrede, det har jo langtfra været enhvers Sag. I Danmark har det nu fra gammel Tid været lettere at skrive Erindringer end at leve handledygtigt med i Livet. Vor Litteratur begynder jo med et Memoireværk, Saxos »Danmarkskronike«. Men den gamle Klerk havde dog noget at meddele sit Folk, han fortabte sig ikke i det helt uvæsentlige som de Moderne, der burde have lært lidt af den store Forfatter til »Gesta danorum«. Vi har Memoirer, der ligefrem bebyrder vor Hukommelse med Folks Privatliv, deres Interesse for Vegetarisme og Koldtbade, deres Børns Trivsel og Karrière, deres Indtægter og Kampe for Udkommet, deres vaklende Helbred og skuffede Forhaabninger. Den danske Læseverden har været med til meget siden den gamle Klerks Dage, især naar man bød den indenfor paa Erindringer, der smagte som opvarmet Lørdagsmad, selv om den blev serveret i et berømt Herskabshus. Hos Fru Johanne Luise Heiberg kom man dog i ethvert Tilfælde op over Køkkenregionerne og Kælderetagen i Folks Hukommelse, og man fik iskænket noget af den Vin, i hvilken Søren Kierkegaard har villet finde Sandheden.

Fru Heibergs Erindringer blev det betydningsfuldste Prosa-værk i Halvfemserne, og overrager ganske den øvrige Prosalitteratur. Hun skabte sig en Hærskare af Fjender og Kritikere, — »outré tombe« — der fandt, at Bogen var en dansk »Dichtung und Wahrheit«, men hvad vore øvrige Memoirer angaar, kan man sige, at deres »Wahrheit« var af en saa ked-sommelig Art, at lidt »Dichtung« ikke vilde have været til nogen synderlig Skade. Den Sandhed at to og to er fire, og Maanen rund, er nu meddelt saa ofte, at Erindringens Muse, Mne-mosyne, synes mange en filistrøs Madame. Men da jeg nu selv sidder og skriver Erindringer, føler jeg fuldtud Faren ved at skrive om noget saa personligt som ens eget Jeg. Jeg har mødt mange Berømtheder, som jeg kunde gøre mig interessant ved

at skrive om, men hvilken Stilling skal man egentlig selv indtage overfor Offentligheden? Er man født naiv som H. C. Andersen, fortæller man sin Læser, at man er glad over at have kendt Storhertugen af Sachsen Weimar personligt, og er man en Johanne Luise Heiberg fortæller man Efterverdenen, at man som Kunstner selv er af fyrstelig Rang, og at de fødte Fyrster burde have paaskønnet at være ens Samtidige. Da den norske Forfatter, John Poulsen, skrev sine Erindringer, talte han saa meget om sit nære Bekendtskab med Henrik Ibsen, at Læseverdenen havde ham mistænkt for at gøre sig til deraf, og da Georg Brandes skrev sit Levned, skumlede de Danske over, at han omstændeligt beskrev sit eget Fakkeltog paa følgende Maade:

»Folk maatte skydes ud til Siden, og kun langsomt banede Toget sig en Vej, bugtende sig som en Ildslange, medens Mængden pressede sig omkring det som et bølgende Menneskehav. Fra alle Huse hængte Folk ud af de oplyste Vinduer. Man anslog Tallet til en tredve tusinde, som ventede paa Fakkeltøget i det lune, næsten sommerlige Vejr.«

Nu er Folk jo, som bekendt, noget onskabsfulde i Danmark, og det var ikke smukt af Læserne, at de gjorde saa mange Ophævelser over den Bemærkning hos Brandes, »at Folk hængte ud af de oplyste Vinduer«, mens Tallet af Tilskuerne nede paa Gaderne ansloges til at være en tredve tusinde. Georg Brandes har uden Tvivl nedskrevet dette i god Tro til at sligt kunde interessere Efterverdenen, og jeg, for mit Vedkommende, siger som H. C. Andersen, der i 1850 meddelte Offentligheden, at hans Fødeby, Odense, engang vilde komme til at illuminere til Ære for ham i Følge en gammel Spaadom i hans Ungdom. — »Skulde den Profeti gaa i Opfyldelse, vilde jeg være Gud meget takskyldig.«

Og Profetien slog virkelig ogsaa til, thi i 1870 illuminerede hele Odense By til hans Ære, og, som han skriver i sit »Livs Æventyr« »Vinduerne var oplyste med Stearinlys i Ølflasker,

og Folk hængte ud af alle Døre for at se paa Stadsen.◀ Al denne Ære og Hyldest glædede Andersen i den Grad, at han nedskrev det hele paa den mest minutiøse Maade, og han paa-drog sig derfor Folks Misundelse, især fra de Menneskers Side, for hvem der ikke illumineres i Følge gamle Spaadomme.

Kald nu dette Forfængelighed, kald det Enfold.

De, der bringer Faklerne, er ofte selv de mest forfængelige, og den der modtager dem nærer ofte kun én Følelse i sit Hjærte — Taknemmelighed. I vor Tid, hvor der nu snart sagt bringes Fakler til Alverden, og hvor der ikke gaar en Maaned, uden at man pønser paa nye Festdemonstrationer for at smigre de Fakkeltbærende, falder jo meget af Æren bort ved slig ubesindig Folkehyldest.

Da de tyske Studenter engang i Tredverne bragte Filosoffen Friederich Hegel et Fakkeltog i Berlin, fordi han havde udtalt Meninger i sit sidste Værk, som den filosoferende Ungdom var begejstret for, sagde den gamle Filosof ud over sin Altans Rækværk til den begejstrede Mængde:

»Jeg maa, mine unge Venner, desværre desavouere mig selv, thi i mit næste Værk har jeg i Sinde at frafalde mine Anskuelser i mit forrige Værk. Men hvis De vil glæde mig, saa gaa med disse festlige Fakler hen i Dorotheenstrasse og bring min ærede Kollega, Professor Marheineke, denne Hyldest. Ham tilkommer disse Fakler, ikke mig!◀

Saa gik Fakkeltogtet hen i Dorotheenstrasse, og Professor Marheineke glædede sig over, at han endelig engang ogsaa fik den fulde Anerkendelse fra den berlinske Ungdoms Side.

En tysk Digter, Ferdinand Freiligrath, fortæller, at hans eneste Ven engang bragte ham en Fakkeltog paa en Mindedag. Vennen kom ganske alene en sen Oktoberaften med en stor rød-blussende Fakkeltog, og han raabte op til Freiligrath, at han stod nedenfor og vilde have ham hen til Vinduet.

Lidt efter viste Digteren sig ved Vinduet.

Vennen med Faklen holdt saa følgende Tale:

»Jeg kommer alene, min kære Freiligrath, for ikke at ængste dig. Jeg bad de andre om hellere at blive hjemme, da jeg kunde sige dem i Forvejen, at du ikke stolede paa deres Følelsers Renhed og Oprigtighed. De vilde bringe dig Fakler for at ærgre dine politiske Modstandere, som de af et godt Hjærte ønsker en bitter Time paa din Bekostning. De vilde ogsaa vise Verden, at de ikke selv mangler Mod og Mandshjærte. Faklerne skulde ogsaa lyse for dem, der bragte dem, og derved vise Verden, at de er Mænd af Karakter og politisk Overbevisning. Jeg anmodede dem derfor om at blive hjemme, da en saa opsigtsvækkende Hyldest vilde skade dig mere end den vilde glæde dig. Naar Faklerne var slukte, vilde du længe ikke kunne mærke andet end den ilde Lugt af Røgen!«

Freiligrath bøjede sig nu ud over Karmen og sagde bevæget:

»Tak for din Fakkell, men, kære Ven, sluk den heller i Tide, at ikke mine Naboer faar Øje paa den, og jeg mange Ubehageligheder!«

Saa slukkede Vennen sin røde Fakkell og gik op ad Trappen.

De to Venner fik sig nu en længere Passiar sammen.

De opriskede gamle Minder, og de havde saa meget at tale om, at de først skiltes langt ud paa Natten. De drak Punsch sammen og røg Pibe, og da Vennen omsider gik, gemte Freiligrath Faklen i sit Klædeskab, hvor han glemte den, da han en Maaned efter saa sig nødsaget til at rejse til London.

Man skal aldrig være altfor taknemmelig mod den Hyldest, som Mennesker bringer Berømmelsen.

Da Jean Paul havde naaet Toppunktet af sin europæiske Berømmelse, rejste han i Sommeren 1821 til Rhinlandene for at nyde Virkningen af sin uomtvistelige Berømmelse. I Heidelberg blev der især gjort megen Stads af ham. Unge hvidklædte Borgerdøtre med blegrøde Rosenkranse paa deres blonde Haar overrakte ham Kranse af Egeløv, og Studenterne bragte ham to Aftener i Træk Fakkeltog, mens de sang Hyldestsange til den store Digters Ære.

Jean Paul, der kun var Hjærte, Taarer og Taknemmelighed, trykkede Ungdommen til sit Bryst, og lovede den med dyb Sindsbevægelse, at hvis han levede til næste Aar, vilde han vende tilbage til Heidelberg for paany at hilse paa sine unge Venner og Beundrere.

Han holdt sit Løfte.

Han var en god og pligtopfyldende Mand.

Men da han næste Efteraar igen indfandt sig i Heidelberg, var der ingen, der tog Notits af ham.

Han gik gennem de stille Gader og var forundret over, at man ikke engang saa efter ham fra Vinduerne, og den Familie han boede hos, raadede ham da ogsaa til, hurtigst muligt, at vende tilbage til Bayreuth, for ikke ved sin personlige Nær-værelse at ødelægge det gode Indtryk, han havde efterladt sig det forrige Efteraar.

Jean Paul rejste derfor skyndsomst igen sin Vej, men han forstod ikke, at Mennesker kunde være saa lidet udholdende i deres Begejstring for det virkelig Store.

Han kom aldrig senere tilbage til Heidelberg, hvor man længtes efter ham, uden at han turde vise sig personligt.

Man skal altsaa være varsom med at modtage Hyldest, skænke Hyldest, og skrive Erindringer. Man skal navnlig være diskret. Man skal ikke som H. C. Andersen smigre sine Læsere altfor meget og tiltro dem mere Ædelsind, end de kan staa inde for. Han slutter sit »Mit Livs Æventyr« med følgende altfor uforsigtige Ord, der forudsætter en Hjærtets Enfold og Sjælens Godhed hos den danske Læseverden, som den slet ikke sidder inde med, især ikke overfor Digtere.

Han skriver, kærlig og barnlig, som han var:

»Menneskene dømme mig mildt, som jeg i mit Hjærte dømmer dem, og de ville det! Et Livs Bekendelse har for alle Ædle og Gode en Magt af Skriftemaalets Hellighed, trygt giver jeg mig hen. Aabent og tillidsfuldt, som sad jeg blandt Venner, har jeg her fortalt mit Livs Æventyr.«

Menneskene dømte ham imidlertid ikke mildt, fordi han gav sig altfor trygt hen til en Læsekreds, der kun tiltroede ham dulgt Forfængelighed, selv hvor han aabnede sit inderste Hjærtekammer, for at vise Verden Englen, der sad derinde. Han, fremfor nogen, fik at føle, hvad det vil sige, at give sit Hjærte til det upersonligste af alt, Publikum.

Fru Johanne Luise Heiberg var derimod saa klog at dø først og saa lade andre om at udgive sine Erindringer. Hun hengav sig til en Frimodighed og Aabenhjærtighed med Hensyn til sine Medmennesker, der vist søger sin Lige, og hendes Udgivere gik da heller ikke Ram forbi, saa lidt som hendes Eftermæle.

Hvor opholdt man sig ikke over hendes private Meddelelser om Herman, hendes Ungdoms Ven og Fortrolige, og hvor unødigt intime fandt man ikke hendes Skildringer af Forholdet til Heiberg. Man skal vist heller ikke gaa hen og betro Menneskene, hvad hun betroede dem om sit Ægteskab.

Hun skriver nemlig:

»Jeg havde mange romantiske Ideer om, hvorledes Ægtefolks Samliv burde indrettes for ikke at profaneres. Heibergs medfødte Finhed hjalp mig til at gennemføre mine Ideer herom, og om de end undertiden strøjfede noget hen imod det Barnagtige, føjede han mig dog deri. Og jeg er endnu af den Mening, at man i dette Forhold ikke kan være varsom nok og ikke bør vise sig for hinanden i aandelig eller legemlig Negligé, især i det sidste gør man vistnok bedst i at blive fremmede for hinanden hele Livet igennem.«

Saa megen Finhed faldt nu den danske Læseverden for meget for Brystet, og der fandtes ondsindede Mennesker, der forestillede sig Fru Heiberg gaaende omkring i sit Soveværelse i en hjemmekomponeret Natdragt med Puffer og Garneringer, under en opslaaet Knækparasol, for at Forfatteren af »En Sjæl efter Døden« ikke skulde saares i sine æstetiske Fornemmelser. Hvad den aandelige Negligé angaar, maa man derimod sige, at

den store Memoireforfatterinde undertiden dog har taget sig det lettere, naar hun lod Phister og Høedt undgælde for de lave Intriger, de forbitrede hendes Liv med. Man skal ikke sige for meget og ikke for lidt.

Hvad en Forfatters Forlæggere angaar, skal man derimod ikke vise altfor megen Tilbageholdenhed, men ærligt udsige, hvad man føler og tænker i den Anledning. I femte Bog af sin Selvbiografi »Mit Livs Legende« skriver Digteren Johannes Jørgensen følgende om sit Forlag, Gyldendal:

»Uden at blinke tog dette Forlags Ledere fra min Haand Manuscript efter Manuscript, hvorom de vidste, at det kun betød Tab, og det gjorde de, fordi Boghandel for dem ikke var Geschäft, men Medarbejde paa Nationens aandelige Udvikling. I hele det civiliserede Europa kender jeg meget faa Forlæggere, der har haft en ligesaa ideel Opfattelse af deres Virksomhed. — — O, Gyldendal, fra den første Stund og frem indtil denne Dag kendte du intet til Kræmmermanerer. Derfor blev du for det danske Folk en Rede for Sangfugle, fra Holger Drachmann til Valdemar Rørdam, fra Henrik Pontoppidan til Johannes V. Jensen.«

Hvad man nu end vil mene om Henrik Pontoppidan og Johannes V. Jensen som Sangfugle, saa er Ordene dog baade smukke og velmente, og Forfattere bør for Fremtiden ikke glemme at erindre deres Forlæggere med en venlig Omtale, der kan overbevise Offentligheden om, at et Forlag ogsaa kan være med til sin Nations aandelige Udvikling.

Der er Memoireforfattere, der er aandfulde, og Levneds-skildrere der er aandløse af Skræk for at skilte for meget med deres Aand overfor Publikum. De sidste er i Majoritet i vore Dage. Der findes ogsaa dem, der slet ingen Aand ejer, og som søger at skjule det under paataget Aandfuldhed. Der er ogsaa dem, der med Grundighed fordyber sig i Livets mere materielle Sider, som Adam Oehlenschläger, hvis »Erindringer« altid bliver levende og animerede, naar Digteren mindes alle de gode

Middage og Vine, han har nydt enten i Hjemmet eller Udlandet. Han glemmer heller aldrig at minde Læseren om sin Podagra, og om en Soiré hos James Rothschild i Paris noterer han, »at der var et prægtigt Selskab og en ypperlig Beværtning.« Om Christian den Ottendes Kroning paa Frederiksborg i 1840 fortæller han, »til Middag var jeg i en Vaabenhal i Stueetagen, hvor de fleste af Gæsterne, mig inclusive, ingen Mad fik, fordi Opvarterne toge den selv, sagde man,« og om Fru Friederike Brun meddeler han, »at hun i Italien gav Selskaber, uden at traktere Gæsterne med andet, end et Glas Isvand, eller højst en Portion Konditoris. Koncertmester Schall, der havde paataget sig at bestyre Koncerterne, sagde hende rent ud, at her i Landet var man vant til at spise Aftensmad. Hvad sker. Paa næste Koncert viser Tjeneren ham ind i et lille Værelse, hvor en nydelig Souper var indrettet — blot for ham! Da han vægrede sig ved, som Don Juan, at sætte sig alene til Aftensbordet, blev det Fru Brun indlysende, at hun maatte gaa noget mere »en gros« i Indretningen af denne Bispisningsanstalt, og ved næste Koncert manglede der heller intet for at fornøje Gæsterne, saavel legemligt som aandeligt.« Om hans sidste Rejse til Paris fortæller han, »det er mig vanskeligt at holde Diæt. Jeg vilde have Fisk, men i Nürnberg har man ingen anden Fisk end Foreller, Karper og andre rørige Fiske, som er forbudt i Lovbogen om Podagra. Jeg vilde have Sogosuppe! Man bragte mig Kødsuppe med Sagogryn. Lykkeligvis var der dog Høns.«

Man skal ikke, selv om man er Adam Oehlenschläger, betro Efterverdenen altfor ofte, at der lykkeligvis er Høns i ens Levnedsløb. Det er en vanskelig Sag at skrive Erindringer. Man maa heller ikke som Etatsraad Johan Monrad, der var Bispe søn fra Ribe og levede paa Holbergs Tid, begynde sine Erindringer med et: »Jeg var et særdeles dejligt Barn,« og man maa heller ikke som Grevinde Danner i sine Levnedsoptegnelser sætte sig selv i et altfor gunstigt og idealiseret Lys. Hun tak-

ker paa hveranden Side sin Gud for, at han tifoldig har gengældt hende hendes Livs mange frivillige Ofre og Opofrelser. Efterverdenen, der er mistroisk, fatter straks Mistanke til saa megen Selvopofrelse, især naar den nøgterne Virkelighed modsiges hende, dèr hvor hun virkelig husker forkert, eller er hildet i en Erindringsfiktion, som hun maaske selv, som Aarene gik, har taget for Sandhed.

Jeg læste i min Skoletid Mængder af Erindringer for at lære berømte Mennesker at kende paa nærmere Hold. Mest bevægedes jeg over Napoleons »Mémoires« fra Sankt Helena, der gik mig nær til Hjærte, og jeg troede dengang ubetinget paa disse Erindrings fulde Troværdighed. Jeg vidste nemlig ikke dengang, hvad jeg nu ved, at man skal læse saa store Mænds Erindringer med megen Forbehold, og jeg anede ikke, at der var Berømtheder, der overlod til andre, at skrive Erindringer i deres Navn. Som nu Talleyrand, der overlod Monsieur de Baucourt hele Ulejligheden, og som, af flere Grunde, stod sig derved. Jeg sad de lange Sommereftermiddage ude paa min kære Assistentskirkegaard og læste om alle de store Mænd i Fortiden, og fra den Bænk, jeg sad paa, kunde jeg overskue mindst fem berømte Gravsteder. Jeg sad i den dybe Stilhed og sukede over, at de Store nu næsten ikke var til mere i Verden, de store Mænd med de store Skæbner, de rige Livsudfoldelser med de mægtige Hændelser og Resultater, de udprægede Karakterers dyrt betalte Sejre. Jeg syntes, at jeg selv, her mellem Gravene, blev til det rene Ingenting, kun en stakkels Elev i Borgerdyden paa Østerbro, og det eneste, der trøstede mig i min Intethed og Forladthed var alle disse Memoirer og saa Rosernes Duft fra de berømte Gravsteder, en Duft, finere endnu end den, der strømmede ud fra Bøgernes hvide Blade. Der var dengang saa mange hvide sødtduftende Roser derude, og de store Mænds Livsløb stod for mig i et forklaret Lys, der var endnu hvidere end det, der fik Rosenfloret til at lyse over de tavse Grave.

XI.

Hvor der kom Liv og Uro ind i Hotellet den Dag, da Herman Bang for første Gang viste sig paa de lange Gange.

Han havde for Vane at le højere og mere ubehersket end andre Mennesker, og naar han lo, ofte over noget, som andre ikke kunde faa Øje paa var morsomt, lo han saa længe og konvulsivisk, at hele hans lille og eksotisk mørke Person rystede derved, saa at han tilsidst maatte kaste sig selvopgivende ned paa en Stol for at komme til Kræfter igen.

Efter saadanne Latterparoxysmer fik han ufravigelig Afmagtsanfald, der varede lige saa længe, og som resulterede i indtrædende Nervalidelser, Kramper i Brystet, Hold i Ryggen og uafrystelig Melankoli. Han saa da ud, som stod han kun en Alen fra sin egen Grav. Blikket i hans besynderligt vagt udsvømmende Øjne blev da helt borte og gav Plads for en forunderlig Skelen, der bragte Tanken hen paa Epilepsi. Hans Dag, der var en lang febrilsk Kæde af smaa og uforudsete Sensationer, gik hen med saadanne Paroxysmer af Latter og Melankoli, og han befandt sig aldrig helt vel, naar han pludseligt, til sin store Undren, følte sig lig andre Mennesker i hans nærmeste Omgivelser. Han levede altid først op ud paa Aftenen, og han havde for Vane at gøre Natten til Dag, saa at hans egentlige Arbejdstid først var Nattens Timer efter Klokken Tolv. Han elskede Skumring og dystre Belysninger i sit Værelse, og stærkt Solskin var ham alle Dage en Afskyelighed. Han boede paa et stort Altanværelse ud imod Gaden, og dette Værelse bar i Sandhed Præg af hans mærkelige Personlighed, lige fra Lyset, der kom sparsomt ind fra de halvt sammentrukne Gardiner, til Værelsets Duft, der var en besynderlig

Blanding af Cigarettrøg, Kamferlugt og bedøvende Blomster-aande, thi han modtog altid mange Blomster fra Venner og Beundrere, mest unge Skuespillerinder, der vilde instrueres af ham, og som kom for at aflægge Prøve i det højere Drama. Han gav nemlig Timer i dramaturgisk Undervisning, og naar han prøvede med sine Elever, spillede han altid selv med, med en saadan selvforglemmende Begejstring, at hans Skrig i de store Dødsscener gav Genlyd i hele Hotellet. Han havde som Instruktør sin Force i Dødsscener, og han indgød da ofte Begyndere en saa alvorlig Skræk, at de kom farende ud i Gangen og raabte paa Hjælp, da de troede, at Hr. Bang havde faaet et Tilfælde. Saadanne Misforstaaelser af Kunstens sande Væsen tog han altid sine Elever meget ilde op, og han kunde da være ikke saa lidt maliciøs og personligt aggressiv, saa at de unge Kunstnerinder fik Taarer i Øjnene og helt tabte Modet. Han arbejdede ihærdigt og udholdende med sine Elever, bearbejdede dem indtil det Haandgribelige, hidsede dem op med iltre Tilraab, opmuntrede dem, skældte dem Huden fuld, og fandt han blot den mindste Gnist af Talent, øjnede han ogsaa straks Muligheder for Geni, og han opgav først en Elev, naar Resultatet tilsidst viste sig at være den rene Umulighed.

Forfattere og Skuespillere belejrede ham fra Morgen til Aften, og han sank mindst tyve Gange om Dagen sønderknust og fortvivlet sammen uden at øjne den mindste Mulighed for at komme til Kræfter igen. Jeg husker, at han gav Frøken Betty Müller Instruktion i Skuespilkunst, Forfatteren Peter Nansens senere Hustru. Han indstuderede »Kameliadamen« og »l'affaire Clemenceau« med hende, hvor den kvindelige Hovedperson, Iza, i sidste Akt bliver myrdet af en skinsyg Ægtemand. Saa dramatiske Scener gik naturligvis ikke roligt af, og Bang skreg i Hovedscenerne saa lidenskabeligt op, at den yngre Dumas vist næppe har kunnet forestille sig noget mere dramatisk.

Efter Prøverne var han som Regel knust og tiltetgjort. Han sank da sammen paa en Sofa, mere døende end levende.

Der var i saadanne Øjeblikke slet ingen Livsaander tilbage i ham. Han sygnede brat hen. Han mælede ikke et Ord. Ingen maatte begynde en Samtale med ham. Han saa overmenneskeligt lidende ud. Det blev betydet alle, at han skulde have Stilhed. Han gustnede. Han begyndte da at ryge russiske Cigaretter, og mens han røg, betydede han med døende Haandbevægelser, at han maatte have den fuldkomneste Ro og den ubrydeligste Stilhed. Men pludseligt, som ved en Springflod, vendte igen Livsaanderne tilbage, og han fik da igen en af sine Latterparoxysmer, der var saa overvældende, at han knugedes krampagtigt sammen og var ved at kvæles, saa længe Anfaldet stod paa. Han kom nemlig altid, pludseligt, til at erindre et eller andet morsomt, som en af hans Elever var fremkommet med, og han lo da saadan, at alle maatte le med, længe før de fik det morsomme at vide. Han var som lastet med Anekdoter fra Skuespillerverdenen, hyppigst henne fra Casino, hvor han var Sceneinstruktør i de Aar, og det var altid de rene Bagatel-ler, som han fandt allermorsomst. Direktøren paa Casino havde under en Prøve budt ham Figner og sagt »ikke en lille Figen, Hr. Bang!« Denne Replik fandt han ubetalelig morsom. En Skuespillerinde, der var kommet til at sætte sig oven paa et Glas, saa at hun var bleven saaret af Skaarene, maatte hjælpes i Skyndsomheden med et Frimærke paa Saaret i Stedet for et Plaster, der ikke kunde opdrives paa hele Teatret. Hvor lo ikke Bang over dette Frimærke, navnlig over at det var et til fem og tyve Øre, som han fandt var for kostbart i Forhold til hendes Talent. Han lo, saa at han var ved at gaa til. Han fik Krampe og Hosteanfald. Han maatte lægge sig paa en Sofa for igen at komme til Kræfter. Hvad Skuespillerinder angaar, kunde han altid bedst med de ældre, som nød godt af hans fulde Fortrolighed, men han amuserede sig altid meget over deres kvindelige Forfængelighed, som han studerede, og ligefrem nød. I et Stykke paa Casino var en af de optrædende

Damer ligesom noget for afklædt efter hans Smag. Hvor han lo, hvor han morede sig over hendes Kostume!

»Jeg siger kun, og jeg overdriver saa sandt for Dyden ikke, Damen kommer ind, og er iført noget, der kunde minde om en Skumbølge, bagtil, noget af lysegrønt Silke, der jagu lige kunde gaa for en Antydning af en Robe. Hun gik om i sin besynderlige Skumbølge, og jeg sagde da ogsaa til Damen: Tag mig det ikke ilde op, Fru Rasmussen, men *ambitionerer* De at være Havfrue i Hertugen af de Sénancourts Saloner? for den grønne Skumbølge, De dér pryder Deres skønne Skikkelse med, forudsætter jagu, at De ogsaa møder op med en Fiskehale til Premièren.«

Og saa lo han, saa at han maatte kaste sig selvopgivende ned paa en Sofa. Han lo længe og udholdende, og blev saa igen pludseligt alvorlig, grebet af den dybeste Melankoli.

Han var i lange Perioder af sit Liv virkelig syg, overanstrengt af journalistisk Arbejde ved Aftenbladet, som han ufravigeligt benævnedes »Aftenblodet«. Hans Kræfter slog ikke til. Han sled sig op med Sceneinstruktion, Elevprøver og Arbejde paa Romanen »Ludvigsbakke«, der tog alle hans Nætter, naar han søvnløs gled frem og tilbage, fra og til Skrivebordet, og nedskrev en Linie eller en Replik med yderste Anspændelse af de svigtende Kræfter. Han skrev sine Manuscripter paa lange smalle Strimler Papir, alle ens lange, klippet til med en Papirkniv, og hans Skrift var saa myggefîn, ja, næsten usynlig, at Trykkeriets Sættere kun kunde læse den med Loupe. Undertiden var Skriften dog noget større, men alligevel finere end andre Dødeliges, til andre Tider sygnede den ind til den rene Ulæselighed, og da var den saa fin, som om en Myg havde dirret hen over Papiret med det yderste af sine Følehorn.

Han skrev paa den Tid — i Aaret 1896 — paa »Ludvigsbakke« om Ida Brandt og Karl von Eichbaum, og han gennemgik vist utrolige Kvaler for at faa den færdig. Han skrev ikke mange Linier ad Gangen, kun nogle ganske faa, men naar

Linierne med uendelig Overvejelse endelig var nedskrevne, var han til Gengæld umaadelig stolt af sit Arbejde, naar det syntes ham lykkedes, og han havde Ret til at føle sig stolt, thi han arbejdede altid under det yderste Højtryk af alle Evner og med en kritisk Sondren, der var drevet ud til den yderste Spids af det skrupuløse. Han var meget kritisk overfor den nyere Litteratur, og han hadede alt Virtuoseri. Om en purung Forfatter, der kunde sin Métier lidt for tidligt, før den rette Modenhed havde indfundet sig, sagde han spydigt, mens han nonchalant tændte sig en frisk Cigaret: »Det er jagu for tidligt, Børnlille, at spille med Guldugler i den danske Litteratur, naar man kun er fem og tyve Aar. Det læres jagu tidsnok herhjemme i vor kære Litteraturstad ved Øresund!«

Han elskede at se Mennesker glade omkring sig.

Havde han blot en Tikrone tilovers, gik den straks til et eller andet, der kunde glæde andre og bringe lidt Fest ind i den graa og triste Hverdag. Han var altid paa Vej hen til Østergade, hvor han forsvandt ned i Kolonialhandelen under »Svaneapotheke«. Her købte han saa for hele Tikronesedlen tyrkiske Blommer i aflange Æsker med Papirblonder, og Confectures i Guld- og Sølvpapir, og naar han kom hjem til Hotellet strøede han sine Gaver ud til alle med en i Sandhed fyrstelig og rundhaandet Haandbevægelse. Mine Forældre, mine Sødskende, Einar og Fernanda, Christen og Ingeborg, alle fik de af hans Æsker og Poser, og det frydede ham at kunne vise Opmærksomhed til saa mange som muligt. Mennesker skulde være glade om ham, helst paa de Dage, da han selv var sortest i Humøret. Kunde han ikke glæde paa anden Maade, gik han ind til Blomsterhandler Wolff paa Strøget og købte Roser og enkelte kostbare tigerspættede Orchidéer, som han sendte ud i Byen til Mennesker, der ikke selv havde Raad til at købe Blomster, hvad han jo i Grunden heller aldrig havde. Han satte altid Pris paa at vise sig som Grandseigneur uden at tage smaalige Hensyn »til de lumpne Papirslapper«. Naar han saa

havde glædet sig ved de andres Glæde, gik han igen saa underligt stille ind til sig selv for at stride den bitre Strid med sit genstridige Forfattertalent, der »kostede Blod — Hjærteblod!«, og som altid laa som en Trudsel og en uendelig Tyngde over hans forpinte Hoved. Hans Sindstilstand svingede ustandseligt mellem Eksaltation og den fuldkomne Selvopgivelse, og kun naar hans Tilværelses Pendul var i sin vildeste Svingning, aandede han befriet op, fordi Stilstand for ham betød selve de urolige Nervers Sammenbrud, og de fysiske Kræfters fuldkomne Svigten. Han var heller ikke bange for at bestige Kothurnen og kunde saa virke mindre ægte, mildest talt. Han elskede Pathos indtil det melodramatiske, og naar han naaede sine yderste Højder, holdt han ikke af Kritik og Skepsis, men blev dødelig fornærmet, naar nogen forstyrrede ham med altfor unænsom Snusfornuft. Han var ofte virkelig lidende, men selv i sine legemlige Lidelser var han paa en forunderlig Maade over dem, som om han var sin egen interesserede Iagttager under de sværeste Smerter. Flere Gange fik han pludselige Krampeanfald. Min Moder, der blev kaldt til Hjælp, tog Sagen praktisk og bestænkede ham med koldt Vand, mens han krummede sin Ryg som en Orm i Ildsluer, men naar Krampen var paa sit yderste, slog han sine døende og forvildede Øjne op og gjorde forunderlige nøgterne Bemærkninger om »den altfor unødige Vandpjasken, der totalt ødelagde hans Smoking og nye Flip, der jagu ikke godt taalte at blive dypet i en Vandbalje, fordi han fik et lettere Ildebefindende.«

Min Moder gik da igen med sin Vandkande, mens Bang, lidende, igen satte sig hen til sit Skrivebord for at tage fat paa en Artikel til »Aftenblodet«. Han kunde til Tider være nedbrudt som en Olding, og saa da gusten og udlevet ud, med slukte Øjne og krummet Ryg, og han kunde en Time efter være kaad og ellevild som en Skoledreng, og han saa da, for en flygtig Betragtning, ud, som om han endnu var i Tyverne. Han var yderst forfængelig af sit Ydre, især naar han var i

Kjole og Hvidt med en hvid Nellike i Knaphullet. Han nød da i fulde Drag sig selv foran et Toiletspejl, mens han pudrede og toucherede sig til en Oplæsning i Casinos lille Sal, og naar Toilettet endelig var færdigt, og han stod dér, elegant og kjoleklædt, duftende af Verveine og Pomade, sagde han regelmæssigt: »Kan man saa være andet end tilfreds med Gudebilledet? Jagu, om man nu ikke er færdig lige til Beskuelse!« Han var altid, naar han skulde agere offentligt, yderst tilfreds med sit Ydre, og naar han sad oppe paa Podiet i Casinos lille Sal og oplæste, eller rettere reciterede, I. P. Jacobsens »Der burde have været Roser«, nonchalant henkastet, i en meget søgt Stilling, i en forgyldt Teaterlænestol, saa det ud for Tilskuerne, som om den lille elegante Mand koketterede en Smule med sine fine Klæder, sin hvide Nellike og sine kulørte Silkestrømper.

Han elskede, hvad der var fornemt, fint og elegant, ofte paa en lidt naiv og udfordrende Maade, og da han selv forment sig at være af gammel dansk Adel — de Hvider — omgikkes han gerne den danske Adel, navnlig nede paa Marienlyst Badehotel, hvor han opholdt sig i Sommermaanederne i en af de smaa Kottager, der ligger i den lange Allé langs med det gamle Badehotel.

I Vintersaisonen var Teatrene hans egentlige Interessesfære.

Han strøede om sig med Fribilletter til Kreti og Pleti og betænkte altid Hotellets Tyende med Billetter til Forestillinger, som han, Aristokrat som han var, mente nærmest passede for deres Stand og Udviklingstrin.

»Jeg lod dem loppe af til »Grevnen af Monte Christo«, sagde han med sin svageste, mest døende Stemme, »det er jagu den Slags Mennesker, der forstaar at goutere Jukset, vi andre — Hélas! — vi andre, vi har tabt vor Umiddelbarhed, navnlig hvad Teatrenes Brædder angaar. Men lad kun *dem* loppe hen, for hvem Sufflørkassens Verden endnu er al Jorderigs Paradis!«

Han behøvede ikke at anmode Mennesker mange Gange om at »loppe hen« i Teatrene, thi der var, Vinteren igennem, en bestandig Anmodning om Billetter, og der gik uafbrudt Bud ud

til Kontorerne paa Teatrene med Breve fra Forfatteren, der med sin myggefine Skrift rekvirerede Billetter til sin Omgangskreds.

Han tog lidenskabelig Del i alle Europas storpolitiske Forhandlinger og tiltroede sig selv megen diplomatisk Begavelse. Han skrev paa den Tid smaa udenrigspolitiske Artikler i »Aftenbladet«, der havde en Holdning, som om han var i Telegramforbindelse med alle Europas fornemste Diplomater og Hoffer. Den græsk-tyrkiske Krig satte ham i Fyr og Flamme, og en Aften kom han farende ind i Spisestuen og satte hele Hotellet paa den anden Ende, fordi den græske Hær var bleven slaaget i Thessalien, saa at det saa ud, som om Tyrkiet skulde faa Overherredømmet paa Balkanhalvøen. Han havde nu til Hensigt, sporenstregs, som Krigskorrespondent, at rejse ned til Brindisi for med et Skib at naa over til Krigsskuepladsen, som han »maatte være i Nærheden af«, da det Yderste stod paa Spil for Vesteuropas Kultur. Hans Rejse som Krigskorrespondent blev imidlertid ikke til noget, og han faldt igen til Ro, men han dyrkede paa den Tid en yderst lakonisk og epigrammatisk formet Journalistik, der lod Verden forstaa, at det var ham, der saa klart i de europæiske Forviklinger, og ikke de europæiske Kabinetter, der var hildede i en tragisk Vildfarelse.

Naar saa Julen kom, var han helt optaget af Juletidens Travlhed og Spænding. Han gik rundt i alle Butikkerne paa Strøget for at udse sig Stoffer til Forklæder og Kjoler til Hotellets Piger, og de fik da hver et af disse brogede svenske Forklæder med kulørte Striber forneden foruden Parfumer og flere Alen Flonel til Kjoleliv. Han var altid saa betænksom og forudseende med sine mange Gaver, der var afpassede efter enhvers Tarv og Smag.

Men han kunde ogsaa faa de besynderligste Ideer, der saa, pludseligt, skulde virkeliggøres.

For at overraske en bekendt og højt begavet Skuespillerinde til hendes Fødselsdag, kørte han i Droske helt ud til Valby for at købe en levende Hane. Damen skulde partout over-

raskes med den levende Hane. Det var noget nyt og overraskende, og Ideen vilde uden Tvivl fornøje den store Skuespillerinde, der havde megen Sans for Lune og var forvænt med mere almindelige Gaver. Han kørte da hele Valby rundt i sin Droske, fra Gaard til Gaard, helt over ad Hvidovre til, og om-sider fik han da sin Hane, som efter mange Anstrengelser blev anbragt i en stor Kurv med buet Laag. Da han paa sin omstændelige Køretur naaede tilbage til Vesterbro igen, kunde han ikke modstaa Fristelsen til at linde lidt paa Laaget, for at se, hvordan Hanen havde det, og han lo da op som en besat, hvergang Hanen stak sit forvildede og rødøjede Hoved frem og vilde til at stikke i Gal.

Den bekendte Skuespillerinde, fortaltes der, var ikke nær saa glad for Hanen som Giveren. Den fløj forvildet og galende omkring i hendes elegante Dagligstue, og kom desværre for nær hendes Etagerer, der var fulde af københavnsk Porcelain og kostbart Porcellainsnips. Men morede Fruen sig ikke, saa morede Bang sig til Gengæld, Sensationen i Begivenheden satte ham i Aande, den tiltalte hans Trang til det uforudsete, og han levede længe højt paa Historien om den galende Fugl med de vilde røde Øjne, og den Forskrækkelse dens vilde Basken havde afstedkommet mellem det dyre Porcelain. Hanen kom saa igen i sin Kurv og blev sendt ud til Valby, hvor den fortsatte sit rolige Liv i sin gamle Høsegaard.

Engang, da han havde modtaget en glædelig Efterretning, kom han farende ind i Spisestuen, hvor alle blev trommet sammen i en Fart for at tage Del i hans uventede Glæde, der slet ikke viste sig at være videre glædelig, da det kom til Stykket. Det var en Bagatel angaaende et Honorarspørgsmaal, eller lignende, en af de smaa Bagateller, der altid blev til de store Begivenheder for ham. Han trængte til at føle Glæde, og overdrev altid indtil det yderste enhver lille Anledning dertil. At være glad alene overkom han ikke, han fik da let Krampe og tabte da helt Humøret. Mange skulde være Vidne til hans plud-

selige Oprømthed. Engang trak han uden videre sine Lakske af og klavrede op paa et stort Isskab, der stod inde i Spisestuen, og her gav han sig, højst umotiveret, til at danse Solo, nynnende og trallende, leende og overgiven, indtil han udmattet af Anstrengelsen igen klatrede ned for at faa sine Lakske paa igen. Efter saadanne spontane Udbrud af Livsglæde blev han til det yderste nedslaaet og melankolsk. Han ønskede sig Døden som den sidste Befrielse og gik igen stille ind til sig selv. Ja, han ønskede sig Døden, og han nedskrev bedske Sætninger og Sentenser, til Autografsamlere, som denne: »Hvis du kun elsker dig selv, dømmes du til Ensomhed, men elsker du alle de andre, fordømmes du til den uafsladelige Lidelse.« Han holdt meget af at formulere sin Livsbedskhed paa fyndig Maade, og han kunde ofte hengive sig til de mest pessimistiske Betragtninger over Altings Intethed og Tomhed. Hans Ord kunde da faa noget skuespilleragtigt og alt for patetisk over sig, saa at det ikke var godt at vide, hvor meget der var ægte følt, og hvor meget uægte. Han kunde beruse sig i Pathos, og hans Idealer indenfor Skuespillerstanden var altid dem, der kunde foretage sjælelige Svingninger lige indtil Hysterien. Sarah Bernhardt, som han ufravigelig benævnedes »Sarah«, stod for ham som »la divine actrice«. Han havde fundet hende »divine« selv i de tommeste Paraderoller som »Fédora« og »Tosca«. Hendes Ekscentricitet blændede og beruste ham. Han fandt hende stor og genial i de tommeste og banaleste Paraderoller af Sardou.

De var begge af samme aandelige Race, og han misundte hende hendes privilegerede Stilling som Verdensdiva med alle Nationers Opmærksomhed henvendt paa sig. Hendes Geni for sceniske Nervesensationer hensatte ham altid i Enthusiasme, og hendes »Guldstemme« forekom ham at være Verdens skønneste Stemme, selv naar hun hymnede og psalmoderede til Affektationens alleryderste Spids.

Joseph Kainz var hans andet Ideal.

Han holdt af det blændende, glitrende og glimrende i Scenens Verden, og Affektation var aldrig det, der frastødte ham, naar det blot var i et saa gigantisk Format, at det tog sig ud som Genialitet. Kainz og »Sarah« var hans Husguder. Burgtheatret i Wien, som han altid benævnedes »Burg«, var Mønsterteatret for ham, fordi man dér spillede det store Drama og med den lidenskabelige og grandiose Spillemaade, der virkede paa hans Nerver, som Flammeild og kold Rislen ned ad Ryggen. Scenen skulde være de store Følelsers og Lidenskabers Forum. Han sværmede ogsaa for den grandiose Skuespillerinde, Charlotte Wolter, der baade af Ydre og Indre var i den størst mulige Stil. Han kunde ikke blive træt af at fortælle om hende og hendes kongelige Ven og Protektor, Ludwig den Anden af Bayern, der modtog hende som en Scenens Fyrstinde paa sine Pragtslotte ude i Bjærgene og lod Vagten tromme ud og træde under Gevær, naar hendes Karet kørte over Slotsbroen. Den gale Konge nød hans fulde Respekt, han saa i ham det fødte Geni, den store Uforstaaede, og ekscentriske Publikumsforagter.

Denne medfødte Forkærlighed for den straalende Parade ud imod Publikum, baade hos Scenens Kunstnere og hos ham selv, var uudryddelig, og udelukkede dog ikke en mærkelig primitiv Sans for det Enkle og Usammensatte i Kunsten. Han begreb straks Storheden hos Eleonora Duse, der vilde »Natur« og forsmaaede enhver Sminke og ethvert Trick, der førte Scenens Kunst bort fra Livet. Hendes meget pinlige Realisme og næsten for personligt farvede Verisme imponerede ham dybt. Hendes aandelige og legemlige Lidelser, som hun med udæskende Sanddruhed førte med ind paa Scenen, vakte hans dybeste Medfølelse. Han led grænseløst med hende og hendes Sorger de Aftener, hun optraadte paa Folketheatret, og hendes næsten overnaturligt smertelige Ansigtstræk indprentede sig for altid i hans pathetiske Sjæl, der altid var lidende med de Lidende i en Grad, der vist overgik deres, som led bagved

Lamperækken. Eleonora Duses »Kameliadame« og »Magda« i Sudermanns »Hjemmet« hensatte ham i en ligefrem tragisk Enthusiasme. Han levede en Tid kun for den store italienske Diva, der for ham, ene af alle, naaede ned til det Dyb, der var den taareløse og uhjælpelige Lidelse. Alt stod i Duses Tegn i de Dage. Skuespillerinder, der nærmest havde høstet Laurbær i Vaudevillen og det danske Lystspil, lod sig fotografere i Profil, tyngede til Jorden af haabløs Tungsind, og man saa disse dystre Fotografier udstillede hos Fotograferne paa Østergade og Købmagergade, hvor Folk stod stille foran Skabene og undrede sig over den Metamorphose, der var foregaaet med vore hjemlige Kunstnerinder. Sarah Bernhardt, der indrømmede, at Duse vel var en stor »Skuespillerinde«, men ikke nogen stor »Kunstnerinde«, stilledes en Tid i Skyggen af den nye Stjerne. Hun oplevede, som Rachel, der distanceredes af Adelaide Ristori, at mærke sit europæiske Publikums Utaknemmelse og Glemsomhed. Man opdagede nu pludselig, at hun var bleven gammel, skønt hun kun var i Begyndelsen af Halvtredserne. Man opdagede hendes Rynker og stramme Halsmuskler og lod hende undgælde derfor. Hun hævnede sig derfor, og smurte Sminken endnu tykkere paa, og hun lagde sig en noget kunstig Ungdom til, som hun paa sine ældre Dage lod komme til Syne i Mandsroller, som Hamlet og »l'aiglon«. Hun var en stor Kunstnerinde. Utrættelig trak hun Verden om med sin Stab af Andenrangskræfter og spillede Stjernekomedie, mens Teatrene blev tommere og tommere. Hun blev ved med sine Sardouske Paraderoller, »Tosca«, »Izeil« og »Théodora«, og naar hun nu paa sine Tournéer kom til København, gjorde man kun Ophævelser over hendes indtrædende Alderdom, hendes stramme Halsmuskler, og svigtende Ynder. Hun dyngede nu den ene Sensation oven paa den anden og benyttede sig af Reklamen for at holde Verdensryet oppe. Hendes Reklameplakater blev saa store, at de lyste over hele Nørregade. Man saa hende som Hamlet, holdende et Død-

ningehoved i den sensitive Haand, og paa en anden Plakat var hun Ørneunge i stramme lyse Pantalons med en Kaarde ved Siden. Naar hun optraadte i kvindelige Roller, var hun et sandt Unikum af Kunstfærdighed, Sminke, Juveler og guldbroderede Gevandter, der indhyllede hendes ligefrem geniale Affektation i en næsten byzantinsk Pragt, og hun blev pragtfuldere og pragtfuldere og mere glimrende af Ydre, som Aarene gik. Herman Bang, der jo havde megen humoristisk Sans, var et helt Arsenal af Anekdoter om sine sceniske Afguder, og han skaanede dem undertiden ikke. Han lod til at kende dem »intime« fra sine lange Ophold i Udlandet, hvor han med sin eminente Akklimatiseringsevne var Pariser i Paris, Wiener i Wien og Czecker i Prag. Han mindede i den Retning meget om Bagesen. Hans Følsomhed overfor Livets mange smaa Naalestik var overvældende. Han kunde briste i konvulsivisk Graad over en Bagatel, hulke, saa at hele hans Legeme rystede, naar Menneskers tankeløse Utaknemmelighed gik ham for stærkt paa Nerverne. Han tog sig især Smaafolks Nød nær, og skønt han selv altid var i den yderste Pengetrang og skaffede min Fader mange Bekymringer i den Anledning, fandt han dog altid Udveje til at hjælpe, naar fremmed Trang kaldte paa hans gode Hjærte. Paa den Maade blev han ofte bedraget og ført bag Lyset af de Professionelle, der gjorde Regning paa hans store Følsomhed og Hjælpsomhed. Han var godtroende overfor de Grædende og Bønfaldende, og naar deres sorte Utaknemmelighed omsider afsløredes for ham, sank Jorden under hans Fødder, og han opgav Menneskeheden som Helhed med det samme. Selv tillagde han sig vist en Slags Særstilling som Geni, thi han var ikke altid selv synderlig trofast og paalidelig. Som sidste Efterkommer af en berømmelig urgammel »adelig« Slægt, og som ualmindeligt menneskeligt Individ, lagde han ikke samme Maalestok paa sig selv, som paa Folk i al Almindelighed. Han kunde godt begaa de selv samme Fejl, der smertede ham saa dybt hos andre, uden at korri-

gere dem hos sig selv. Man maatte hos ham altid holde Geniet meget til Gode. Han gav til dem, der bad, og ikke smaa Summer, men erindrede ikke altid at betale de Penge tilbage, som han laante hos andre for at betale fremmed Gæld.

Men udenfor Pengeforhold kunde han være meget nøjeregende med sig selv, især naar det gjaldt Trofasthed mod sin Familie og de gamle Minder, som han altid dyrkede og værnedede om med en næsten barnlig Trofasthed og Pietet. Paa visse Punkter var han gammeldags, han, den sidste Ætling, Barnet af et Hjem, hvis Familiekultus var gaaet ham i Blodet allerede i de unge Aar. Hans Pietetsfølelse overfor Moderens Minde, Barndomshjemmet i Adserballe ovre paa Als, Bedstefaderen, den gamle Ole Bang, Hjemmet i Amaliegade og Akademiet nede i Sorø, var dyb og sand. Han hang ved disse Minder og fordybede sig altid i dem paa de graa Dage, naar det regnede ude og inde. Han glemte heller aldrig Venskabstjenester, der var vist ham i hans Ungdom. Emil Bjerring ved Nationaltidende, og Topsøe, hørte til dem, hvis Minde ligefrem dyrkedes med Kultus. Peter Nansen, var han, lige til sin Død i 1912, trofast Ven imod, og hans Veneration for Jonas Lie var af den mest ubetingede Art. Han sendte altid Lie sine Romancer, og naar den norske Forfatter takkede i tæt beskrevne Firesidesbreve, følte Bang sig altid bæret som Mesterens Elev, og han forærede de Lieske Breve bort til Autografsamlere med en Mine, som om han gav sine vægtige Bidrag til en vordende Litteraturhistorie.

Bang skaanede hverken Mennesker eller Livet i sine Bøger, men hang dog alligevel ved det med sjælden Udholdenhed.

Hans Dag var en lang Kæde af Oplevelser, Sensationer, og smaa nerverystende Sammenstød med sine uforstaaende Medmennesker. Han laa derfor ofte »for Døden«, hvilket ikke hændte nogle enkelte Gange, men utallige. Han troede hver Gang, Fatalist som han var, at han nu denne Gang skulde gaa bort, men han kom altid over det. Han »laa for Døden« i

Hovedvagtsgade, i Slagelsegade, i Sorø, i Hørsholm, paa »Bangsbo« ved Frederikshavn, og ude paa Gamle Kongevej, hvor han boede de sidste Aar hos sin Søster, han »døde Døden« forud, og Venner og Bekendte kom altid farende for at sige ham det sidste Farvel, der ustanseligt maatte udsættes. Naar han saadan laa hen, efter definitivt at have taget Afsked med Livet, saa han ud, som om man kunde vente hans Bortgang med en Times Varsel. Han tog Afsked med sine nærmeste Omgivelser med skærende og bitre Ord om Tilværelsens Gru og tomme Intethed, han dikterede Testamenter, ofte af modstridende Indhold, og hans Stemme var da saa døende, og svag, at han kun kunde fremstamme sin allersidste Vilje, der aldrig nogensinde helt blev den sidste.

Ugen efter var han igen i fuld Vigeur.

Han ønskede da at fejre det genopstandne Liv med en stor Fest af ualmindelige Dimensioner. Han vilde se festligt stemte Mennesker om sig, og han arrangerede da et stort Selskab paa Hotellet paa indtil en tredve Personer.

En saadan Aften var han Vært lige ud i Fingerspidserne.

Han fik ogsaa Spisestuen til sine Raadighed, og han gjorde store Forberedelser, der bestod i at hænge dobbelte Lampe-skærme over alle Lamperne, saa at Lyset blev saa dæmpet, at Gæsterne næsten ikke kunde øjne hverandre. Han heldte Köllnervand paa alle Gulvtæpperne, og købte Konfekturer, som han selv anbragte rundt om paa det dækkede Bord, Æske ved Æske, mellem Dynger af hvide Marguerither og Mængder af Lystestager. Ved en saadan Fest mødte Sophus og Ida Schandorph, Peter Nansen, Redaktør Christian Dahl, Godsejer Johan Knudsen til Bangsbo og Skuespillerinden Fru Anna Larsen, der dengang lige havde debuteret paa Dagmartheatret som Rosette i »Man skal ikke spøge med Kærlighed«. Hun var et helt nyt opdukkende Talent, og Bang havde allerede dengang Interesse for hendes sceniske Geni og spaaede hende en stor Fremtid. Værelserne i Hotellet drev en saadan Aften af en ligefrem uigennemtrængelig Cigaretrøg, og Varmen fra den

stærkt ophedede Kakkelovn var saa tropisk, at alle Vinduerne maatte op paa vid Gab, hvilket generede Gæsterne meget. Bang var helt i sit Es. Hans Latterkaskader overdøvede helt Konversationen, og han følte sig saadan som Vært og Arrangør af Livsglæden, at hans Gæster efterhaanden kom ind under hans magiske Indflydelse. Han agerede, han stimulerede, han gav hele Scener tilbedste for at faa alle i Aande. Hans Evne til at animere Stemningen op til Fortissimo var fænomenal. Hans Selskaber lignede ikke andre Selskaber, og Sophus Schandorph morede sig hele Aftenen paa det kosteligste over sin litterære Antipode, der kunde faa ham til at le sin rungende Latter, der brast frem som en Naturmagt og blev ved, længe og udholdende.

Der blev leet og støjet, larmet og slaet med Knive og Gafler paa Tallerkener, naar en Bangsk Improvisation skulde skaffes Ørenlyd, og over det hele Virvar dirigerede den lille uopslidelige Mand, med den sorte Haartjavs ned i Panden, som om han var Kapelmester over et stort og udsøgt Menneskeorkester.

Bagefter faldt han sammen, og næste Dag laa han »for Døden«. Men han kunde ikke leve Livet, uden engang imellem at føle det i dets højeste Potens, og paa den Maade gik hans Dage hen med stærke Svingninger fra Glædens yderste Crescendo til Dødsfølelsens svageste Pianissimo.

Da »Ludvigsbakke« endelig udkom, Efteraaret 1896, forberedte han alle paa, at denne Bog ogsaa blev hans uigenkaldelig sidste.

Som Dedikation skrev han:

»Farvel — oh! — Romandigtning!«

Siden udkom der den ene Roman efter den anden, men med hver af dem tog han højtideligt Afsked med sin Digtervirksomhed, og de Blomster, der sendtes ham af hans mange Beundrere fyldte da hans Værelse med en Duft, som overværede han sin egen Aands Begravelse. Lydløs og lidende, som »et levende Lig« bevægede han sig ned ad de lange Gange paa de brune Løbere, bestandig famlende nervøst med sine urolige

Fingre ved den ene Fortand, og med et fuldkomment gaadefuldt Udtryk i de ligesom intetskuende Øjne.

Han følte sig da allerede som en Afdød.

Men kom der saa en eller anden Sensation, var han paany mere levende og vital end andre Dødelige, og han fik da Livet til at hvirvle op om sig, saa at det skummede og mousserede, som blev det rørt op fra Grunden af ubetvingelige Livsaander.

Da han mange Aar efter, i 1912, døde i et amerikansk Eksprestog paa Vej gennem Mormonstaten Utah, pludseligt, og i et Togs vilde Larm og Bulder, gik han bort paa en Maade, der vist var ham ganske utilpas. Helst var han død i stille idylliske Omgivelser, omgiven af gamle Minder og tro Venner. Thi hans hvileløse og urolige Sjæl fandt først Hvile i den mest afsides og gammeldags Idyl, og han drømte altid om den Stilhed, der kun afbrydes af et gammelt Familieuhrs enstonige Tik! Tak!

Han fortalte engang, at et af de dybeste Teaterindtryk, og et af de mest varige og uudslettelige, havde han modtaget i sin Barndomovre i Horsens. Man gav den Aften Thomas Overskou's »Kapriciosa«, og alle i det gamle Horsensteater var rørte over de gamle Melodier og de brave Nybodersfolk.

»Som jeg hylede den Aften, Børnlille,« sagde han til mig og mine Sødskende, bevæget over de gamle Minder, »jeg hylede saadan af Rørelse, at min Moder maatte tysse paa mig den hele Aften. Hvergang Mariane og hendes unge Fløs af en Nybodermatros begyndte at synge en Kuplet, hylede jeg jagu! Vi Børn sad som inde i en Stærekasse paa første Række i Balkonen, og min Moder sagde hele Aftenen »Herman! din sorte Fløjlsbluse! den bliver jo pjaskvaad!« Siden har det været saa la la med Taaernerne. Man er jagu kommet udenfor Stærekassen. Og saa tænke sig, Børnlille, saa var det kun den gamle Overskou og hans »Kapriciosa«, det gamle Sprøjt!«

Men der var i dette store ekscentriske Hjærte ogsaa en Plads for Idyllen og dens Uskyld. Den gav ham Mod og Kraft til at leve dette oprevne og bevægede Liv, der var hans Samtid i lige Grad en Genstand for dyb Beundring og dyb Forargelse.

XII.

Da Herman Bang forlod Hotellet for at skabe sig sit eget Hjem ude paa Østerbro i Slagelsegade, faldt der en stor Stillehed over Hotellet. Han gjorde nemlig, trods al sin Lydløshed, mere Støj end ti tyske Turister og fire svenske Godsejere.

Sommeren var altid noget lang for mig i den mørke Gade.

Min Moder sad altid ude paa en af Altanerne efter Dagens megen Uro og Besvær, og vi havde Blomsterkasser staaende derude, hvorfra der slyngede sig røde og hvide Pralbønner og vellugtende Ærter op ad Gitrene. Disse Blomsterkasser, der kun fik den sparsomste Sol, fik mig ofte til at længes efter grønne Skove, og jeg fandt da paa at gaa ud til dem, da man saa kunde anvende de opsparede Toppenge til at købe Litteraturens Mesterværker for.

Jeg gik altid ud ad Nørrebro til, indtil jeg naaede Bispebjerg, dér kunde jeg allerede se Skovene ude i Horizonten, og jeg gik da lige ud ad Landevejen, forbi Søborgkro, hvor min Moders Forældre engang havde haft deres Hjem, og videre nordpaa, til jeg naaede Bagsværd, dér fandt jeg mit egentlige Paradis i den stille Egn, hvor de gamle fornemme Patriciervillaer fra Guldalderetiden endnu ligger og drømmer om Fortiden i tavse lindeoverskyggede Parker.

»Sophienholm« var mine Vandrings Maal, Sophienholm, som jeg senere skrev om i min Bog »Den dejlige Ida«.

Ofte stod jeg ved Solnedgang ude paa Vejen ved Parkens rødbrune Sandstensport, dér hvor Frederiksdals Skove begynder, og jeg kiggede da langt ind til de gamle Træer paa Plænerne, der havde skygget over alle vore Koryfæer, Oehlen-schläger og Baggesen, Mynster og Siboni, Heiberg og Galeotti,

men mest tænkte jeg paa »Den dejlige Ida«, der levede sit Torneroseliv derinde, siddende drømmende over en gylden Harpe, eller indtagende disse skønne Attituder, som hendes Moder sad og frydede sig over, drapperet i et rødt Langsjal. Da jeg engang af Gartneren fik Lov til at gaa ind i Parken, da Herskabet var bortrejst, gik jeg op paa Sophienholms Trappe og kiggede ind i den Havesal, der har rummet mere Aand end alle Danmarks Sale tilsammen. Vinduesglassene saa ud til endnu at være de samme, jeg følte paa dem, og jeg kunde fra Trappen skimte de gamle Døre, der hvidnede saa besynderligt i Skumringen derinde, disse Døre, hvis Haandgreb havde været berørte af de største Digteres Hænder. Jeg elskede Fru Frederikke Brun, fordi hun havde taget sig af de danske Digtere, og jeg syntes, at vi alle burde mindes hende med Veneration, fordi hun, skønt stokdøv, gjerne hørte paa deres Oplæsninger, som undertiden trættede hendes Gæster betydeligt. Digterne, der havde gaaet husvant omkring derinde, var jo nu alle døde, og kun Huset og Træerne var tilbage. Men de store Digteres Værker levede jo, kun Fru Brun var hjemfalden til Glemsel, hun der dog havde elsket Poesien lige saa højt som de andre. Hun stod for mig af den Grund som en vemodig Skikkelse, og jeg besluttede at ville læse noget af hende, skønt hun skrev paa Tysk og i en Smag, som hendes Digtervenner ikke netop roste, naar de kritiserede hende ublidt bag hendes Ryg.

Hvor jeg sværmede paa Sophienholms gamle Trappe og paa alle de andre Havetrapper derude.

Et gammelt irret Soluhr følte jeg med, som var det et personligt Væsen, og en mosgroet Havefigur af Flora eller Vertumnus, stod altid mit Hjærte meget nær. Saadan en gammel Figur inde i et Buskads' Halvmørke betroede mig flere Hemmeligheder end mange af Thorvaldsens Statuer inde i Musæet, der ikke har lært Livet at kende, som de gamle prøvede Havefigurer, og som ikke ved, hvad det vil sige, at faa grønt Mos

paa Hovedet. Jeg lovede disse forladte Figurer, at jeg vilde gøre noget for dem, hvis det engang blev mig muligt, skønt de ikke var udførte af nogen Mesterhaand og kun havde en Slags Værd som stemningsvækkende. Jeg opsøgte »Tusculum« — og »Mariendal«, der engang ejedes af Digteren Wiwet, der nu helt er glemt, men ikke desto mindre var beundret af vore Oldeforældre, der glædede sig over hans Lystspil, der gik paa det kongelige Teater omkring 1780. Som det er gaaet Wiwet, er det ogsaa gaaet andre, men den gamle Digter var ogsaa Generalfiskal, og han er ogsaa den eneste af vore Digtere, der har været offentlig Anklager og haft med Statskassens Rettigheder at gøre. Wiwet burde have en lille beskedent Plads paa det danske Parnas af den Grund. Jeg opsøgte »Aldershvile« ovre paa den anden Side af den stille Sø, og jeg beundrede de seks yndefulde smaa Marmoramoriner derovre, der stod ude paa Terrassen og holdt Skalmeyer og Vindrueklaser i de smaa tykke Marmorhænder. De er nu alle forsvundne. De var Mesterværker af fransk Oprindelse. Maaske Værker af Pajou. De er forsvundne og kun deres sørgende Piedestaler er tilbage.

Naar Løvet faldt i denne Egn, var det, som om Historiens Muse gik lyslevende omkring i disse gule Skove, og jeg har drømt engang, at jeg en sen Efteraarsaften fandt hendes Skrift-rulle paa en Havebænk og kiggede i den af Nysgerrighed. Det var ikke glædeligt, det, jeg læste, alt det som hun omhyggeligt havde noteret op med sin Bronzegriffel. Der stod mangt og meget som bedrøvede mig. Hun er for sanddru af en Muse at være, og glad var jeg, da jeg vaagnede.

Jeg gik ogsaa rundt om den blaa Furesø over Kollekolle til Farum, og det hvide »Dronninggaard«, der ses ovre paa den anden Side af Søen, syntes mig dengang Nordsjællands mærkeligste Drømmeslot. Det laa hen, helt forfaldent i de Aar, en interessant Ruin, hvor alle Vinduer var slaaede ud, og hvor Dørene hang paa rustne Hængsler og klaprede, naar Stormen jog tværs gennem Huset. Parken var et Vildnis med tilgroede

Gange, og helt ude paa Plænerne kunde man finde forvildede Blomster, som den mørkeblaa Vinca, der var bleven blegere, næsten hvid, efter et helt Aarhundredes Omskiftelser.

Dronninggaards forsømte Park blev mig en Erstatning for det tabte »Linnemanns Fryd« og jeg gjorde den lagttagelse, at Blomster, der er kommet udenfor Bedene og mangler Røgt og Pleje, sørger lige saa vel paa Sjælland som i Jylland, de mister Kuløren. Disse hvidblaa og sørgende Blomster knyttede mit Hjærte til Stedet, og jeg gik ofte ud og saa til dem, især til dem, der næsten var blevet helt hvide.

Jeg mente ellers, at Poesien holdt til paa disse Steder.

Hun gik vel omkring derude i Aftenskumringen og tydede Indskrifterne paa de gamle Kolonner fra de Conincks Tid. Hun værnede om de smuldrende Relieffer, og gik Historiens Muse tilhaande med at pille Mos af de skønne franske Vers, som en fransk Emigrant, Henry Drevon, har forfattet til Dronninggaards Forherligelse. Hun elsker jo Vers, og kan ikke lide, at de helt gror til. Hun har pillet mange Edderkoppespind af de gamle Strofer for at redde dem for Glemselen, og hvor hun kan komme til det, er hun paa Jagt efter de slemme Edderkopper, der har et godt Øje til den danske Poesi.

Henry Drevons franske Vers lærte jeg udenad.

De er gode for deres Tid, de er melodiske, og der banker et bedrøvet Hjærte i dem.

Poesien, der paa den Tid var noget hjemløs her i Danmark, holdt altsaa, sandsynligvis, til ude paa Dronninggaard, og jeg havde undertiden ondt af hende, fordi hun gik saa ensom omkring, og var saa uforstaaet af min Samtid. Hun sad i Aftenrøde paa den faldefærdige Sokkel af Soluhret, som Forgyldningen var gaaet af, og mens hun saadan sad og stirrede ind i Aftenrøden, tænkte hun vist paa, at det ikke alene var Soluhre som Forgyldningen gaar af, det kan ogsaa hændes Digterne. Hun holdt vist ikke af den realistiske Periodes Forfattere, og holdt sig derfor borte fra København. Hun sad paa Dronning-

gaard i Aftensol, mellem alle de falmede Blomster og blegede Urter, selv bleg som disse og uden Evne til igen at komme i Kulør.

Fra Farum gik jeg til Frederiksborg, Musæet for »al Danmarks Hæder«. Jeg ærgrede mig derude over, at Overskous Portræt hang lige i Nærheden af Heibergs, og Blomstermaler Frisches store Billede ikke langt fra Grundtvigs. Jeg fandt Op-hængningen vilkaarlig, om ikke vilkaarligere end den, der finder Sted paa selve Livets Væg, hvor Genierne hænger i Krogene og de Talentløse over Sofaen. Der er kommet for mange over Sofaen i det Musæum.

Jeg gik derfor til Hørsholm, og jeg havde en Fornemmelse af, at Poesien fulgte med mig, fordi hun veksler Ophold mellem Sukkenes Allé i Fredensborg, og den øde Slotstomt i Hørsholm, hvor hun værner om de gamle Minder, som hun finder at vore moderne Dramatikere gaar lovlig nær.

En Tid var Poesien dog flyttet til Byen, efter at den nyromantiske Skole var begyndt at blomstre, men hun levede dog ret indgetogent, og der var kun faa, der fandt op ad hendes Trapper. En, der skal have set hende paa nært Hold, siger, at hun gaar klædt som Enke, men at hun ikke vil sige efter hvem, hun bærer Enkeslør efter sin Mand, som nogle mener er den gode gamle Prosa, der afgik ved Døden for over to Menneskealdre siden. Hun er at beklage, fordi hun ikke kan komme i Kontakt med Parnasset, og skønt hun inderlig gerne vil række sin Haand til en Digter, venter hun dog, at der først skal bejles til hendes Gunst.

Nord for Fredensborg saa jeg for første Gang i mit Liv blaanende Bjerge, og fra det Øjeblik drømte jeg kun om at komme til at bestige Bjerge.

Jeg maatte se at komme derover og op paa disse blaanende Højder, der forekom mig skønnere end Danmarks grønne Dale og Sletter.

Virkelig kom jeg derover en Sommer. Jeg gik paa min Fod

lige fra Helsingborg til Bjærgenes Begyndelse, men da jeg naaede Toppen, øjnede jeg kun Danmark i det Fjærne, et blaaende og poetisk Danmark, som jeg straks droges tilbage til igen.

Min Længsel vendte sig paany mod mit eget Fædreland, og da jeg igen naaede tilbage, længtes jeg aldrig mere efter de Bjerge, der blaaner. Jeg hørte hjemme i Byen omkring Hesten paa Kongens Nytorv, Byen med Ludvig Holbergs Grønnegade, Byen med den patriarkalske Konges grønne Mindehave, og jeg maa sige, at jeg alle Dage har elsket Hesten paa Kongens Nytorv mere end Colleonis Rytterstatue i Venedig og Marc Aurels paa Kapitol, fordi det er den Hest, som Holberg daglig skuede paa sin Vandring over til Teatret. Omkring denne Hest sidder der fire Skikkelser, der forestiller Herakles, Minerva, Alexander og Artemisia, Kong Mausolos Enke. De symboliserer Kongens Dyder og Fortjenester. Man ser, at Visdommen og Styrken har deres Aasyn vendt mod det kongelige Teater, og Trofastheden og Berømmelsen er vendt mod Hovedvagtsgade og den gamle Grønnegade. Jeg stod ofte stille og beskuede disse Dyder i Bronze, og jeg er vist en af de faa, der giver sig Tid til nøje at betragte dem, naar jeg er paa Vej over til Ludvig Holbergs gamle forsømte Hus paa Torvet. Den første Gang jeg var i dette Teater, sad jeg oppe i Galleriet i Pladslogen sammen med en af Hotellets Kokkepiger, den rare og venlige Anna Møller. Vi saa et Skuespil af Alexander Kielland, der hed »Bettys Formynder«, og Heden var saa overvældende deroppe, at vi ikke kunde følge Handlingens Gang for Varme og Sindsbevægelse. Men Teatrets højtidsfulde Dyb, det musesmykkede Loft, den glimrende Lysekroner, og det ikke mindre glimrende Parket, hvor Kritiken og de berømte Mænd sad, opfyldte mig helt. Der nede, tilhøjre, sad den københavnske Teaterkritik, Sangeren Nyrop og Fru Camilla Collett, og ligeoverfor i Kongelogen saa man den gamle Kong Christian og hans Broder Hans midt i en Kreds af Prinser og Prinsesser.

Den unge franske Prinsesse, der vakte Opmærksomhed ved sin bourbonske Type og sit elegante Toilette, var Prinsesse Marie, den første af Huset Bourbon, der knyttedes til den danske Kongefamilie. Hun var meget populær i København, fordi hun selv gjorde Indkøb i Butikkerne, ja endog gik helt ned til Gammelstrand, hvor hun købte Fisk hos Skovshovedkonerne. Hun var elsket af alle for sit jævne og ligefremme Væsen. Egentlig smuk var hun ikke. De bourbonske Øjne skjultes af de næsten altfor tunge Øjenlaag.

Jeg ser hende for mig, gaaende omkring i Gaderne ved Prins Valdemars Side. Hun fulgte den franske Mode, og var, hvad man dengang sagde — »chic«. Hun var iført magenta-rødt Jerseyliv, marineblaa Nederdel med mange Læg, og en lille fiks rød Kapothat, der lod hendes blonde Haar komme til syne. Hun bar lange lyse Handsker, der gik helt op til Albuerne, og hun holdt sin Parasol i den højre Haand paa en saa gratiøs Maade, at hun var et helt Stykke Paris, naar hun med sin Gemal gik ned gennem Store Strandstræde.

Jeg overværede hendes Indtog i København, i 1885. Folkemængden stod tæt som en Mur helt ude fra Vesterbros Passage og ud til Amaliegade, og da den gamle Guldkaret omsider kom kørende, lysende af Guld og Spejlglas mellem de sorte Menneskemasser, vuggende historisk og ærværdig paa de gamle Vognfjedre, raabte Københavnerne saa entusiastisk Hurra for den unge tyveaarige Prinsesse, at det lød som en hel Orkan. Hun var populær fra den første Dag, hun viste sig, og bevarede denne sjældne Folkeyndest lige til sin Død. Hun sad der i Guldkareten og nikkede og smilte, som om hun straks var kommet mellem lutter Venner og Beundrere. Hun var en virkelig Prinsesse, og man havde Instinkt derfor, skønt man ikke altid forstod hende, som hun burde være forstaaet. Forfattere sendte hende ofte deres Bøger, og jeg vil tilstaa her, at jeg ogsaa har sendt hende en af mine. Hun takkede i

et Brev, der halvt var skrevet paa Fransk, halvt paa Dansk. Brevet endte med følgende Linie:

»bien faire et laisser dire«

Prinsessen var ogsaa mit Sværmeri.

Jeg opsøgte ellers med Forkærlighed de Steder, hvor min tidligste Ungdoms Prinsesse, Charlotte Frederikke, havde levet sine faa lykkelige Maaneder her i Landet. Om Aftenen gik jeg ud paa Amalienborgplads og saa op til Vinduerne i Christian den Ottendes Palæ, hvor hun som nyformælet begyndte sin urolige Tilværelse ved Prins Christian Frederiks Side, og hvor Edouard Dupuy kom og gav hende de Timer i Sang, der blev hendes Ulykke. Der i Stueetagen tilhøjre, lige bagved det andet Vindue, havde hun haft sit Kabinet, hvor hun lo og sang Dagen igennem, og hvor hun om Vinteren kastede med Sneboldte, naar hun ikke kunde finde paa anden Morskab.

Jeg gik længe frem og tilbage foran det stumme og ligesom aandsfraværende Palæ, og jeg syntes, at den lille Prinsesse med de brillante brune Øjne endnu stod derinde bagved Ruden og havde en Snebold parat, skulde der komme en loyal Under-saat forbi. Dér var Dagligstuen lige op ad Havesalen, hvor hun og hendes nydelige Hofdame, Frøken Betzy Sneedorff havde udvekslet Fortroligheder, og hvor hun vilde overbevise sin Hofdame om, at Syngetimer var nødvendige, naar man havde faaet en saadan Stemme, som hun havde faaet. Frøken Sneedorff kunde dog ikke indse Nødvendigheden, men saa blev Prinsessen Fyr og Flamme med det samme, ilter og levende som hun var, hendes brune Øjne fyldtes med Taarer af Indignation, og Frøken Sneedorff turde ikke længe »kontrariere« Hendes kongelige Højhed. Hun var ikke vant til at kede sig i Schwerin, og hun kedede sig paa Amalienborg, og denne hendes Kedsomhed vedvarede lige til hun kom til Horsens, hvor hun revancherede sig betydeligt. Jeg havde saa ondt af hende, og jeg mindedes paany det fjærne Palæ ovre i Jylland, hvor

hun i over tyve Aar klagede over Menneskenes Ondskab, deres sjælløse Adfærd og hykleriske Underfundighed.

Jeg saa hendes Portræt oppå paa Rosenborg og holdt min stille Andagt foran det.

Det hang over hendes Søns Skrivebord.

Hendes store brune Øjne var bedaarende og sælsomt fængslende for Beskueren. Jeg saa ogsaa hendes Vielsesring, hvor der stod indgraveret to »C. F.« i Guldrandens Inderside, og en Guldhalskæde med lyseblaa Emaillé, som hun havde foræret sin Tjener, Mortensen, da hun rejste til Rom.

Sorgenfri, hvor hun havde levet sin eneste lykkelige Sommer, var ogsaa et Valfartssted for mig. Slottet stod tomt dengang, og jeg kunde derfor gaa lige hen til Vinduerne og se ind i de Gemakker, der havde genlydt af hendes pittoreske Dansk, der var saa bizart, saa gebrokkent graciøst, saa ufattelig sammensat af flere Sprog, at det lød, som om den mecklenborgske Prinsesse havde et Sprog helt for sig selv.

Da jeg nogle Aar senere stod ved Dupuys Grav paa Clara-kirkegaarden oppe i Stockholm sørgede jeg i Grunden ogsaa over den indtagende Sangers onde Skæbne. Han tog sig den arme Prinsesses Skæbne nær, da hun stadigt sendte ham Breve fra Horsens, hvori hun beklagede sig over sin ufortjente Modgang og Kong Frederik den Sjettes hjærteløse Strengthed overfor Medlemmer af sin egen Familie. Ingen af de to dømte ham mildt, og de var enige om, at han ikke havde noget rigtig godt Hjærte. I et mørkt Øjeblik vilde Dupuy engang styrte sig i Mælaren, han var allerede lige ved at styrte sig ud over Slotsbroens Balustrade, men i sidste Øjeblik betænkte han sig, og han levede da sit urolige Liv videre, mens hun fortsatte sit over hundrede Mile borte fra ham, som hun aldrig ophørte med inderligt at beklage. Hvem der derimod klarede sig i Livet var Kong Christian den Ottende, hvis moralske Strengthed havde været Skyld i hans Hustrus Ulykke. Han blev en æstetisk dannet Personlighed, eftersom Aarene gik, en fin og for-

nem Personlighed, med megen Belæsthed og megen udsøgt Levemaade. Han pristest af sin Tidsalder som »en overlegen aandelig Begavelse, der havde tilhuse i en mandig skøn Skikkelse, en fascinerende Verdensmand, der kunde vinde, hvem han kom i Berøring med.«

Da jeg var atten Aar, begyndte jeg saa smaat at gendigte min Prinsesses sørgelige Liv. Jeg købte en Bog med hvide Blade og nedskrev korte Kapitler om hendes første Ungdom i Schwerin og paa Ludwigslust, og jeg drømte om lysende Foraarsparker og unge Piger i lyse Empirekjoler, og der duftede i den Grad af hvide og lyseblaa Hyazinther i mine Kapitler, at jeg fik Hovedpine, naar jeg sad og skrev. Aarsagen til hendes Ulykke gik jeg, med et skaansomt Hjærte, let henover i dette første Udkast til min Roman, idet jeg ikke hæftede mig syndeligt ved, at Dupuy var gift med Jomfru Anna Louise Frederikke Müller og havde flere Børn i sit Ægteskab. Jeg nænnede ikke at forstyrre det romantiske Indtryk af den tragiske Kærlighedshistorie. Jeg fortonede ogsaa, at Prins Christian var sin Hustru utro fra sit Ægteskabs første Maaned, og tilbage blev der altsaa kun to unge forelskede Hjærters glødende Møde paa det graa Amalienborg, et opblussende Baal af Elskovsflammer, og mange røde Gløder i megen Erindringsaske. Jeg drømte om hvide Havesale med aabentstaaende Døre ud imod foraarsskumrende Parker, og jeg lod min lille yndige Prinsesse sidde og drømme i en forgyldt Lænestol, betrukket med hvidt Atlask, næsten beruset af de blaa Hyazinthers Duft ude fra Parken, mens Nattergale kaldte paa hinanden fra de dugvaade Surenbuskadser.

Jeg har senere i Livet staaet ved hendes Grav nede i Rom. Hun hviler paa Konvertiternes Kirkegaard, der ligger lige op ad Peterskirken. Hun kan ligge og høre Orgelklangen og Messen ovre fra Kirken, og der er saa stille inde paa den lille Kirkegaard, hvor alt er hvidt Marmor og mørke Cypresser, at man om Formiddagen kan høre Duerne kurre oppe paa et

Klosters Tag lige i Nærheden. Duernes Kurren og Orglets fjærne Brus er de eneste Lyde i den dybe Kirkegaardsstilhed.

Der staar en Fredens Engel ovenpaa hendes hvide Marmor-sarkofags Laag, en purung Engel, der holder en Palmegren i sin ene Haand, og som lægger sin anden Haands Pegefinger ligesom tyssende ind imod Læberne, som opfordrer den Menneskene til varsomme Ord og skaansomme Bedømmelser. Paa Graven hedder min Prinsesse »Fru Charlotte von Gothen«. Under dette Navn henlevede hun sine sidste Aar henne paa Corsoen, hvor hun som Konvertit tilbragte sine Dage med at oversætte Opbyggelsesskrifter og omgaaes Roms livlige Kunstnerkoloni. Jeg har fulgt alle hendes Fodspor i Rom, baade paa Monte Pincio og paa Corsoen, og jeg har opsporet de aller-sidste, der leder hen til den unge Marmorengel, paa hvis Sokkel der staar med gyldne Bogstaver: »Hvem leder I efter!«

Huset Oldenburg opfyldte helt min Fantasi, jeg saa jo Statter af vore Konger rundt om paa vore Torve og Pladser, og naar jeg engang imellem gik ind i Slotsruinen henne paa Slots-holmen, ind i den store øde Gaard, hvor der groede Græs mellem Fliserne og de opdyngede Kapitæler og Søjlerester, grublede jeg meget over al Tings Forgængelighed. Jeg fandt ofte Vej op ad de gamle knirkende Trapper paa Ridehusets Side, deroppe boede der en gammel Hoffourer helt nede for Enden af en lang Korridor, og naar man ringede paa derhenne, paa en gammeldags Klokkestreg fra Christian den Sjettes Tid, der skulde trækkes helt ud, før den gjaldede og klingrede langt inde i de øde Stuer, kom den gamle Fourer omsider ud med et stort Nøgleknippe til det historiske Sattelkammer, hvor de gamle Livréer og Pragtsadler opbevarede. Herinde duftede der saadan af Kamfer, min Barndoms Livduft, og denne gennemtrængende Duft har altid siden været knyttet til Mindet om vore Oldenborgere. I de store Kasser laa der Mængder af hvide Parykker og skarlagentrøde Livréer. Det var som om en stor, men for evigt forbigangen Fortid, steg op med alle sine

Skygger af de gamle Kasser, hvor alt var pebret og krydret og duftende som et hengemt og henlagret Aarhundrede. Nedenunder i Stalden stod de gamle Guldkareter, i Række ved Række. De gyngede og duvede paa deres Vognfjedre, blot man rørte ved dem, og Vognhynderne var betrukne med en Slags kirsebærrød Repssilke, der var bristet og skørnet, og som vakte min medlidende Deltagelse. Jeg aflagde hyppigt de gamle Guldkareter et Besøg, de stod derinde i Skumringen og drømte om Prinser og Prinsesser, der forlængst hvilede i Roskilde. De havde lakrøde høje Hjul og mægtigt solidt Karosseri, og de blanke Ruder saa ud, som om der endnu laa opsparet Solskin i deres blanke krystalklare Flader. Disse Kareter lignede gamle fornemme Herskaber, der helt havde trukket sig tilbage fra Verden for udelukkende at leve i Minder, og man talte mere dæmpet i dedes Nærværelse, end man nuomstunder taler, hvor der kun er Biler nærværende.

Ude paa Marmorbroen var der en slidt og forfalden Marmorbænk, som jeg ofte satte mig paa og saa ned i den grønne Kanal, og naar Solen skinnede paa de to graa Rokokopavilloner, der var prydet med Christian den Sjettes og Sophia Magdalenas slyngede Navnechifre, begyndte tyste Stemmer at hviske rundt omkring mig, og jeg vendte mig da om og kiggede ind paa Ridebanen for at se om Struensee og Hendes Majestæt havde Ridetime den Dag derinde.

Ofte gik jeg op ad de knirkende hvidmalede Vindeltrapper paa Hofteatrets Side. De havde oplevet saa mange henfarne Slægters Fodtrin gennem to hundrede Aar, og de gamle Gelændere var saa slidte og blanke af Fortidens Hænder, at de saa helt højtidelige ud. Jeg lagde min Haand sagte paa disse gamle Gelændere, og saa da Fortidens Mennesker lyslevende for mig, parykkede Hofofficianter fra Christian den Sjettes Dage, Fourerer og Staldmestre, med hvide Strømper og kanelbrune Skødefrakker, og naar jeg kom op i den lange hvide Gang bagom Hofteatret, hørte jeg svage Ekkoer af dæmpet

Strygemusik derinde, og jeg mindedes den Januarnat, da Musikken forstummede med ét, og det sorte Sørgetæppe gled ned foran Livets altfor muntre Scene.

I Dronning Mathildes Værelse var der endnu Rester tilbage af det gamle kirsebærrøde Silketapet paa Væggen, og nede paa Tilskuerpladsen, der laa i et mystisk Halvmørke, var der en besynderlig Knirken og Knagen, som gik der endnu nogen omkring dernede og søgte efter noget i de støvede Sideloger. Altid lød det som om nogen gik omkring og søgte uden at kunne finde det Bortkomne. Dette lille støvede og forglemte Teater blev for mig Københavns egentlige Teater, og jeg forlangte ikke andre Agerende end de gamle Skygger fra Fortiden, der fra de letsindige Hyrdespil var gaaet over til Virkelighedsdramaet. Jeg satte mig stille hen paa en af de gamle Stole deroppe, og jeg saa Skafottet paa Østerfælled for mig i den kolde Morgendæmring og Pastor Münster, der fulgte med helt op for at se de omvendte Syndere vel ovre i Evigheden. Jeg saa det øde Slot nede i Celle, hvor Dramaets sidste Akt blev udspillet, og det var her i Hofteatret, at jeg fik mine første Impulser til den Roman om »Enevold Brandt«, som jeg senere skrev, og hvor jeg forsøgte at skabe lidt Medfølelse med den unge Greve, der fik den ulykkelige Skæbne at være Bifigur i et Drama, hvor de tre Hovedagerende var de egentlig skyldige. Mit unge Hjærte bankede ganske i Takt med vor Histories altfor mange Ulykkelige, og jeg led derfor af en ustandselig Hjærtebanken i de Tider, hvor Hjærtet endnu kan lide og føle med andre. Men mine Tanker samlede sig dog mere og mere om min Prinsesse, og naar jeg kom hjem om Aftenen til mit mørke Værelse ud imod Gaarden, føjede jeg altid et Par Sider til i min lille Bog med de hvide Blade, der i Løbet af et Aar var helt udskrevet.

XIII.

Der blev i de Aar drevet en sand Kultus med Digteren fra Thisted's Minde.

Alle Unge havde et Billede hængende paa Væggen af ham, hvor man saa den brystsyge og ligesom gennemaaandige Mand, med Træk saa fine og skarpe, som om den snigende Sygdom havde beaandet og forfinet dem indtil den yderste Grad. Alle andre Mennesker syntes grove og materielle i Sammenligning med ham. Min Fader subscriberede paa hans »Samlede Skrifter«, der udkom hos Gyldendal i lysegule Hæfter, og hvert af disse Hæfter var som en Aabenbaring fra en Verden, hvor Menneskesjæle var sælsomt gennemgranskede, og hvor alt i Naturen, lige ned til den ensomste Plante ude i en Mose, var forstaaet ligesom indenfra, saa at enhver Plante og enhver Blomst aabenbarede sin egen Natur og Individualitet, der var en stille Aanden og Leven i Duft og Farver.

De Danske lærte af Digteren fra Thisted at se Mennesker og Planter indenfra, fra de røde og grønne Celler i Hjærter og Kronblade, og ogsaa de saakaldt døde Ting lærte man at forstaa som individuelle, hvad enten de nu var af Træ eller Sten. Et Værelse blev fra den Tid af aldrig mere, hvad det havde været for os før, det fik en egen mystisk Personlighed, der var afhængig af Døgnets skiftende Lys, og Timernes dunkle og for mange uforklarlige Stemninger. Der var Værelser, der var tungsindige og indadvendte, og Værelser, der var fulde af Livsglæde, intet var dødt længere, Jacobsen var en Sjælevækker, der vakte alt det tilsyneladende døde til Live, og han lod Fortidens Stuer og Sale genopstaa af Tidens Dvale, aandende og

levende i gylden Glød og dunkle Farver, saa at man undrede sig over, at det var Danmark, denne dybe Pragt hørte til. Før syntes Landet grønt og graat, nu blev det som hyllet ind i Purpur, Bronzegyldent og hele sælsomme Skalaer af Farver, som ingen før havde anet var til. Verden blev sælsom. Den stille Regn mod en Rude, en Flaglines næsten uhorlige Klappen mod en Flagstang en Foraarsaften ude paa en Mole, var vigtige Stemningsmomenter for denne Digers uendelig overforfinede Sjæleliv, der gik bagom Tingene og helt ind til altings Aandighed. Han opdrog en hel Ungdom til en Forfinelse i Sansning og Tænkning, der havde været Hostrups og Grundtvigs Generation ganske ukendt. Desværre dannede denne sjælfulde Poesiens Særling Skole, hvad han aldrig skulde have gjort, og hans Hærskare af Efterlignere drev Finheden ud i en Affektation og Manierisme, der helt forfejlede sine Hensigter. En unge Digter kunde i de Tider ikke godt gaa ned ad en Villavej paa Frederiksberg, i Maaneskin, uden at han blev Genstand for Farve- og Lydsensationer. Gik han forbi et raslende Poppeltræ, aabnede Poplen straks sin Natur for ham, og faldt Maaneskinnet paa en Rude, fik han sjælelige Stemningsvibrationer af en saa subtil Art, at han ikke kunde naa Villavejen tilende uden at alt om ham havde faaet mere Sjæl og Aand, end Tingene i sig selv kunde staa ved. Alle der skrev Bøger dengang gjorde Notitser om deres inderste Følelsesliv og gehejmeste Sansninger og overførte saa Essensen af det følte og sansede til deres Værker, der var stuvende fulde af de allermærkeligste Iagttagelser hentede fra Sjæledyb og det Fænomenale i Naturen. Selv en Sø som Sortedamssøen blev et Vidunder af Farvebrydninger og Lysundere, og en tændt Gadelygte i sen Morgenbelysning blev betyngt med en Slags indre Sjæleliv, der vel snarere var Digterens end egentlig Lygtens.

Jeg øjnede Faren allerede dengang, skønt jeg læste Jacobsens Skrifter med dyb Undren og Beundring. Men den unge Digerskoles Produkter nærrede jeg adskillig Mistro til, de man-

ge Selvbespejlinger og Selvdissektioner faldt mig dog noget for Brystet.

Paa denne Tid, det var i Halvfemsernes Begyndelse, debuterede en lang Række unge Digttere, der senere fik Navn i Litteraturen, og som jeg i en følgende Bog vil forsøge at karakterisere fyldestgørende, da jeg har fulgt deres videre Udvikling baade i god og mindre god Retning.

Helge Rode skrev sine »Hvide Blomster«, der var det Hvideste man endnu havde set i den danske Litteratur. Johannes Jørgensen offentliggjorde sin »Livets Træ«, og Sophus Michaëlis sin »Æbelø«, der var en saa farvedryppende Ø, at den lille fynske, der ligger i Kattegat nord for Bogense, blev til den grønneste Almindelighed mod sin adskilligt besynderligere Navne. Sophus Claussen og Viggo Stuckenberg udsendte deres første Bøger, og Karl Larsen debuterede med en Bog, der hed »Kvinder og Ære«, hvor de psykologiske Begrundelser var naaet til det næsten videnskabeligt bevislige, saa at Poesien her maatte siges at være helt mal à propos.

Vor Litteratur var nu naaet til det Fine og det fineste af det Fine, og man kunde ikke godt komme videre ad den Vej, vilde man ikke optrevle Livet og Tilværelsen til sidste Trevl og mikroskopere Sjæle for at finde Sjælens sidste Mikrober og Monader.

Den elegante og pikante Boudoir litteratur repræsenteredes af Peter Nansen, der udgav sin »Julies Dagbog«, der dengang regnedes for et Særsyn af mondæn Frivolitet; han var endnu ikke dengang Direktør paa det Gyldendalske Forlag, men en stadig Forargelse for Borgerskabet, der forbød dets unge Piger at læse om hans Julie, der skrev Dagbog om sine Forvildelser, som om hun gjorde Litteratur paa sig selv for at forarge Offentligheden. Aaret efter denne udæskende Bog var udkommet, gjorde Peter Nansen, fin og klog Taktiker som han var, en Frontforandring, idet han først udgav en lille Bog, der hed »Maria«, og dernæst en, der hed »Guds Fred«, der ganske

vandt Borgerskabet for ham, da Tonen var decent med en passende stemningsreligiøs Fernis over Optrinene. Efter denne lille Romans Fremkomst vidste det læsende Bourgeoisi hverken ud eller ind mere, thi Nansen vekslede fra nu af med sine to Genrer, der hveranden Gang forargede, og hveranden Gang opbyggede. Man havde nu kun Gustav Wied at forarges over, noget, han da ogsaa grundigt og uafbrudt benyttede sig af. Han skrev et lille Skuespil »En Bryllupsnat«, der satte meget ondt Blod hos Borgerskabet, der aldrig nogensinde glemte ham denne lille dramaturgiske Forskrækkelse. En capriciøs og pittoresk Bog, gennemtrukket af de bizarreste dansk-galliske Kapricer var Sophus Claussens »Antonius i Paris«, der aabenbarede en Slags moderne Baggesen for Læseverdenen, Baggesen, der jo ogsaa spillede med Stemninger og Følelser med en Virtuositet, præget daraussen fra.

Den nye Litteratur var i det hele meget omstridt, den florerede til hen imod Aarhundredets Slutning, tabte saa sine Kronblade med et og stod saa med de bare Stængler ved det nye Sekels Gry.

Men dybt nede under denne nye Litteratur arbejdede den gammeldags og borgerlige Bogavl støt videre paa det fra Fædrene nedarvede, uden at de Gamle dog paa nogen Maade blev stillede i Skyggen. Ernst von der Recke fik sit Skuespil »Hertuginde af Burgund« opført paa Dagmartheatret, og Einar Christiansen skrev sit blege Renaissancedrama »Letizia«, hvor kun Kostumet var renaissanceagtigt, men Aanden det københavnske Bourgeoisi's. Sophus Bauditz tog Hjemmene omkring Hjærtet med sine »Krøniker fra Garnisonsbyen«, og H. F. Ewald skrev tykke Bøger om de gammeldanske Riddere og deres Damer paa saa solid en Maade, at Læserne syntes, at de sad og gispede efter Luft i Lædervamse, med generende Pibe-kraver op omkring Halsen.

Alle disse Bøger læste jeg i mine Ferier, som jeg tilbragte oppe i min Fødeby Hjerring, hos Boghandler Heise, der havde

et Lejebibliotek, som jeg tilegnede mig fra Ende til anden. Jeg laa ude i de brune Lyngbakker ved »Højvælde« nordenfor Byen og fordybde mig i Gjellerup og Jørgensen, og jeg var især betaget af Gjellerups »Kampen med Muserne«, der undrede mig ved sit Indholds fornemme Foragt for det almindelige danske Læsepublikum. Johannes Jørgensens smaa Romaner, der var i irgrønne og citrongule Bind, forundrede mig ved deres umoralske Indhold og raffinerede artistiske Sprog. De skildrede en ung Mands mange Kampe for at bevare sin Ungdoms Renhed og Uskyld, hvilket dog ikke lykkedes ham i nogen af Romanerne. Det forekom mig allerede da, at der var altfor lidt dansk Lune og altfor megen Artisteri i den nyere danske Litteratur dengang. Selv en Skolediscipel havde det Indtryk, at de unge Digtere gik om og lavede bevidst Litteratur paa sig selv, og det forstemte en yngre Læser meget, naar han skulde føle Deltagelse for et Kærlighedsforhold, der fra Begyndelsen af var lagt an paa at skulle bruges til litterær Udnyttelse.

Ellers gik mine Aar med at passe min Græsk og min Latin i Professor Johan Ludvig Heibergs »Borgerdyd«, hvor de plagede Disciple satte Forfattere som Livius og Cicero højere end Skribenter som Terents og Sallust, fordi de sidste to var vanskeligere at oversætte end de første. Man havde sin bitre Nød med disse altfor vanskelige Oldtidsforfattere, som man senere i Livet ikke fik nogen Brug for, og man led uforholdsvis mange Kvaler for at tilegne sig to forlængst afdøde Sprog, som man alligevel ikke kunde benytte, da man første Gang var i Udlandet og savnede grundig Kendskab til de moderne Sprog, som der dengang ikke blev lagt saa megen Vægt paa.

Vi Borgerdydere, der blev Studenter i Sommeren 1893 var vistnok nogle af de sidste Eksemplarer af den gode gamle sorte Skoles. Vi gik ud i det levende Liv med Madvig og gamle Ussing ved Haanden, og med hele den antikke Bagage paa vore unge bøjede Rygge. Vor Ungdom var gaaet hen med stride Kampe for at tilegne os Syntaks og grammatikalske Vanskelig-

heder, og vi havde haft mørke Timer og haabløse Uger, inden vi begreb de gamle Sprogs Finesser, f. Eks. Brugen af Dativ og Ablativ, som Madvig havde hele Kapitler om i sin altfor store Grammatik. Jeg havde, paa Grund af den vanskelige Grammatik, ikke megen Sans for Oldtidsforfattere, især naar de skrev paa et Sprog, der var fuldt af Participier og indskudte Paranteser, der maaske var god Latin i de to Aarhundreder før vor Tidsregning, hvor Sprogene endnu ikke var saa udviklede og mundrette som to tusinde Aar senere. Jeg afskyede af ganske Hjærte den store danske Grammatiker fra Svaneke paa Bornholm, der skrev et ganske erbarmeligt Dansk og kun excellerede i dette uhaandterlige Latin, der var hans andet Modersmaal. Det første havde han i ethvert Tilfælde ikke sin Styrke i. Det blev alle Dage en Smule stedmoderligt behandlet af den store og flittige Lingvist.

Horats, der var født i Byen Venusia i Apulien, fandt jeg var overmaade vanskelig. Ovids »Metamorphoses« kunde kun overkommes ved Hjælp af en tysk Oversættelse, jeg tror af Schönfeld, som mange unge Danske har takket og lovet af et oprigtigt Hjærte. Tyske Oversættelser var vor Trøst og Husværelse, de hjalp os meget i vor trange og forpinte Oldtidsperiode, der strakte sig fra vort tiende til vort nittende Aar. Virgil, med Tilnavnet Maro, der var født i Nærheden af Mantua, glædede mig ikke synderligt, da hans Poesi forekom mig mere indviklet og gaadefuld end Europas øvrige Oldtidspoesi. De to Aartusinder, der var gaaet hen, siden han debuterede i Litteraturen med »Æneiden«, gjorde ham temmelig fremmed for en yngre Læsekreds. Jeg, for mit Vedkommende, befandt mig altid ilde i den sorte Skole, hvor alt for meget kom til at se sort ud for mig. Man siger, at alle Veje fører til Rom, ogsaa min lille Lidelsessti i Ungdommen førte til den. Da jeg mange Aar efter kom ned til den evige Stad, aflagde jeg hverken Besøg i Mæcenass Villa eller Ciceros »Tusculum«, da disse to gamle Romere var megen Skyld i min Ungdoms mange

Trængsler, Plager og Lidelser. Jeg undgik at mindes Sallust, Terents, Plautus og Seneca, jeg mindedes kun Byens kristne Epoke. Den gule Tiber flød endnu, som da Skoledrenge gik i Skole paa Ciceros Tid, den flød, leret og grumset mellem de syv hellige Høje, hvoraf jeg foretrak den, der hed Kapitol, fordi en Digter engang var bleven kronet deroppe, og fordi jeg vidste, at vor egen Ludvig Holberg undertiden sad paa denne hellige Høj fuld af Frygt for Fremtiden og de trange Kaar derhjemme, der ventede ham kun altfor sikkert. Rom er følelsesløs, dens to Stiftere har diet en Ulvinde. Den har aldrig sørget over tusinde af Nordboeres bitre Kvaler i den sorte Skole, og da jeg stod paa Kejser Augustus' Paladstrappe oppe paa Palatin, havde jeg vanskeligt ved at tilgive ham, at han havde lagt Navn til den augusteiske Guldalderperiode, der er alle danske Skolediscipler sande Rædsel.

Jeg glemte forøvrigt hurtigt og grundigt al min Latin og Græsk. Jeg har siden hen haft en Del Vanskelighed ved at til-egne mig det engelske Sprog grundigt, da vi kun havde én Time om Ugen i Engelsk, men to daglige Timer i Latin og Græsk, som vi alligevel aldrig blev fortrolig med.

Efter otte Aars daglige Kampe med døde Sprog ansaa jeg endelig for at være moden nok til at immatrikuleres som dansk Student ved det Universitet, som jeg nærmest saa op til, fordi Holberg havde virket ved det, foruden Oehlschläger og Hauch, der begge fulgte Ørnens Parole over Indgangsdøren: »Adspicit lucem coelestem«.

Endnu et Lidelsesaar ventede mig, da Universitetet ansaa det for nødvendigt for min videre Uddannelse at forbyde mig i Filosofien i fulde tolv Maaneder. Professor Harald Høffding blev vor Lærer i Filosofi. Han anviste os sine egne Værker som Lærebøger, og vi anskaffede os dem da ogsaa i dyre Domme, hvilket ikke var filosofisk velbetænkt mod en Ungdom, for hvem tyve Kroner dengang var en hel Formue. Vi købte Professorens »Psychologi i Omrids«, og hvad vor Fordybelse

angik, blev det virkelig ogsaa kun ved Omridsene, da vi ogsaa skulde have Tid til at køre ud til den grønne Skov for at høre paa Naturens Tale og vise Læresætninger. Vi befattede os ogsaa med en Disciplin, der hed »Logik«, som man ikke skulde synes havde noget videre at bestille med saa lysegrøn en Ungdom.

I Studiestrædets Annex, ved Siden af de to Ejendomme, hvor Hans Christian Ørsted har grublet over Elektro-Magnetismen, og Thomas Overskou har modtaget Livets første Gnist i Vuggen, gik vi troligt og tilegnede os en forunderlig luftig og ordrig Videnskab, der kaldtes Filosofi, og som ikke havde noget som helst Bud til vore unge Hjærner og Hjærter, der skyede den Art blodløse Betragtninger af midaldrende Berømtheder.

XIV.

Jeg gik meget i Skoven paa den Tid og digtede videre paa min »Prinsesse«, og naar jeg engang imellem begyndte at gruble over min Fremtid, mente jeg, at jeg vel nærmest maatte være egnet til at blive Præst, da jeg ikke havde Gaver i Retning af Jura, Medicin og Pædagogik. Jeg forestillede mig i min levende Fantasi en hyggelig Præstegaard ude paa Landet med en gammel skyggefuld Have og røde Slyngroser omkring det stille Studereværelse, og da Præsternes Lønning endnu dengang var saadan, at man kunde leve sorgfrit af den, havde jeg ikke noget imod at studere Theologi.

Mit Liv skulde imidlertid komme til at forme sig anderledes.

Jeg lærte min Gud at kende paa anden Maade end ved at studere ham. Halvandet Aar efter Filosofikum, som jeg, uden at begribe hvorledes, tog med første Karakter, fuldendte jeg min Roman »Prinsesse Charlotte«, efter først to Gange at have skrevet den om, for at den skulde blive saa fuldkommen som muligt.

Jeg var saa heldig straks at finde en Forlægger til Bogen, og den Dag var det, som om Portene blev slaede op paa vid Gab ind til det straalende Rige, hvor Ludvig Holberg og Adam Oehlenschläger sidder Vagt ved Indgangen med dragne Flammeris i deres indviede Hænder. Jeg saa Lys, Roser og Genier derinde, jeg hørte Harpeslag, alt var Lys i Lys, men jeg skimtede dog lige Andersen, der gik saa ensom omkring mellem Genierne, som om de ikke vilde have noget med ham at bestille. Jeg saa, efterhaanden som mine blændede Øjne blev vænnede til, flere og flere af de Udødelige og Benaadede, krandsede med aldrig visnende Laurbærkranse, lykkelige over

deres aldrig aftagende Hæder. Jeg saa Ingemann sidde i for-
 troelig Samtale med Staffeldt og Hauch ved en søvlglitrende
 Flod, der adskilte de tre fra Heiberg, Hertz og Martensen, der
 sad og filosoferede sammen helt ovre paa den modsatte Bred.
 I en Baad, der stille gled ned ad den søvlglitrende Flod sad alle
 vore klassiske Lyrikere med Ewald ved Roret, og Aarestrup
 ved Sejlet, og idet Baaden gled forbi, tonede Luften saadan af
 Harper og Skalmeyer, at jeg begyndte at misunde hine Udøde-
 lige, der nu i Evigheden kunde komme saa godt ud af det sam-
 men, at de dog kunde sidde i Baad sammen uden at skændes.
 I Skyggen af en mørknende Laurbærbusk sad Søren Kierke-
 gaard ganske alene, og det undrede mig, at der imellem alle
 vore Klassikere ikke var en eneste, som han ønskede at knytte
 sig nøjere til. Grundtvig var ikke i dette Rige. Jeg øjnede
 ham i ethvert Tilfælde ikke derinde. Men I. P. Jacobsen var
 der, han sad og studerede en Blomst, som han holdt i Haan-
 den, en Blomst, der var blaa, som aldrig en Himmel over Dan-
 mark er blaa.

Til dette Rige er Portene siden lukkede, men man kan dog
 endnu, til Tider, naar Vestenvinden bærer Tonerne ned til os,
 høre Harpeslagene derinde fra, og man kan i de sene og mørke
 Efteraarsaftener se Genskinnet paa Himlen fra de to Digter-
 kerubers mægtige Flammeris, der værner om Poesiens Para-
 dis med hellig og usvækket Nidkærlighed.

Der gik over et Aar hen, inden min Roman udkom.

Jeg led meget hele det Aar af Spænding og Forventning,
 men den store Dag kom da endelig, da det første Eksemplar
 laa paa mit Skrivebord, flunkende nyt, med gule Roser strø-
 ede hen over det aflange postilagtige Bind. Bogen lignede en
 Kærlighedens Postil. Der var ogsaa komponeret et Pragtbind
 til den, rødt Skindbind med Prinsessens gyldne Monogram,
 hvorover der svævede den Kongekrone, som hun aldrig opnaa-

ede at sætte paa sit mørke Haar i dette Liv. Guld og Purpur var det Indtryk, man fik af Bogens Ydre, men hvor dyrt betalt var ikke disse Herligheder, og hvor mindede ikke dette Purpur om det Hjærteblod, som al Højhed og al Kunst maa betales med i denne Verden.

Jeg gik den Aften, da Romanen for første Gang laa i Boghandlernes Vinduer, rundt i hele Byen, fra Vindu til Vindu, og overbeviste mig selv om, at den var lagt frem, og jeg glædede mig omtrent i lige høj Grad paa mine egne Vegne, min Moders og Prinsessens, hun, der nu med et blev draget frem og fik Mennesker til at føle Medfølelse med et ungt Hjærtes Tragedie.

Bogen udkom straks i to Oplag, og den blev læst baade ved Hoffet og i de lavere Samfundslag, og jeg fik Breve fra Læsere, der var glade over, at jeg havde rehabiliteret Frederik den Syvendes ulykkelige Moder, og som mente ligesom jeg, at man nu endelig burde være en Smule godt imod hendes Minde.

Vor Medfølelse og vore Taarer kom jo ganske vist nu for sent, men mange vilde dog gerne, ligesom jeg, være med til at strø lysegule Roser paa hendes ensomme Grav.

Mig indbragte den Roman ogsaa den første større Pengesum, jeg tjente i mit Liv.

De første Penge — halvtreds Øre — havde jeg tjent paa en Sommerfugl, som jeg, som Dreng, gik hen med paa Nationaltidendes Redaktion en mørk Vinterdag. Jeg viste Redaktionen, at der ogsaa kan leve Sommerfugle om Vinteren i Danmark. Den var levende, da jeg kom derhen, men afgik ved Døden, da den fik Øje paa Redaktionen, thi en Sommerfugl bør aldrig sættes i Avisen — den dør simpelthen af det.

Mine gule Roser, der var min Ungdoms Lykke, blev desværre bidt lidt i de fine duftende Blade af Kritiken, men de tog dog ingen videre Skade, og de bevarede deres fine Mindeduft.

Med disse Roser og med en ung dansk Prinsesse gjorde jeg min Entré i den danske Litteratur, jeg havde endnu ikke den-

gang erfaret, at Roser ogsaa kan have Torne under Løvet, og hvad Prinsesser angaar, sværmede jeg for dem, og lod dem leve evigt i deres første Ungdoms fejreste Vaar, uden at opholde mig for meget ved deres Efteraar og Vintertid.

Jeg var lykkelig, og skønt Lykke aldrig varer længe, havde den dog sendt nogle af sine Straaler ned over mig, Prinsessen, og de lysegule Roser.

SVEND LEOPOLD

ERINDRINGER

FRA MIN BARNDOM

KR. 4.50

»Der er for øvrigt nok at glæde sig over i denne Bog. Det er endda maaske den mest poetiske, Leopold har skrevet. Han har i en Række af sine Romaner været en forklædt Lyriker, og de Steder, hvor Lyrikken fik Lov til at røre sig nogenlunde frit, blev hyppigt netop Bøgenes Kulminationspunkt. Hans mest vellykkede Værker var dem, hvor Satiren og Poesien holdt hinanden i Ligevægt. . . Ogsaa her findes der et uaf-ladeligt Samspil mellem Ironien og Poesien. Ironien bliver ofte Selv-ironi, og først da faar den sin fulde Valør.«

Chr. Rimstedt i »Politiken«.

»Satirikeren Svend Leopold dækker sig i denne Bog bag en Kaabe af Selvironi. Han vender den Satire, der altid er hans Styrke, indefter, og den bliver samtidig nænsom og nydelig. Hvad han fortæller er set og hørt med Barnets Øjne og Øren og gengivet med den voksne Ironikers overbærende Smil. . . En yndefuld Bog er disse Barndomserindringer, som sikkert vil faa mange Læsere. Og de, der maatte finde, at Svend Leopold kunde have brygget dette Mindebæger lidt stærkere, kan glæde sig til det følgende Bind«. *Haagen Falkenfløth i »Dagens Nyheder«.*

»Saadan er da Svend Leopolds Bog om Vejle: En Blanding af Fantasi og Virkelighed, Dichtung und Wahrheit, af voksen Malice og barnligblød Følsomhed. Og for enhver Vejlenser, der i Erindringen gemmer sit Vejle, er det fængslende og rørende at kigge indenfor i en anden Vejlensers Barndomsby — ikke mindst, naar denne Vejlenser som Svend Leopold er et fint kultiveret Fortællertalent.«

Holger Jerrild i »Vejlenserens«.

»Med den rette kunstneriske Ydmyghed har Leopold tilsidesat Hensynet til sig selv for at trylle det Milieu og de Mennesker, han kom fra, levende frem. Den poetiske Følsomhed, der mærkes overalt, er afbalanceret med en fin Selvironi, der giver Skildringen et Præg af gammel Kulturs fornemme Reserverthed. En sirlig Rokoko-Stemning, en blød, melodisk Tone, beslægtet med den i fransk Salonmusik, behersker Bogen.«

P. Hesselaa i »Den nye Litteratur«.